

Naturstyrelsen

Høringsnotat 59 forvaltningsplaner for urørt skov på Naturstyrelsens arealer

Juli 2025

Udgiver:

Naturstyrelsen

Gjøddinggård, Førstballevej 2

7183 Randbøl

Må citeres med kildehenvisning

Indholdsfortegnelse

1.	Baggrund	6
2.	Introduktion	8
3.	Generelle svar	9
3.1	Adgangsmuligheder	9
3.1.1	Adgangsbegrænsninger	9
3.1.2	Friluftsfaciliteter i urørt skov	10
3.1.3	Græssende dyr og publikum	11
3.1.4	Balancering af hensyn til friluftsliv og biodiversitet	13
3.1.5	Forsvarets anvendelse og kritisk infrastruktur	16
3.2	Naturgenopretning	16
3.2.1	Videnskabeligt grundlag for urørt skov	16
3.2.2	Fældninger	19
3.2.3	Græsning	23
3.2.4	Hydrologi	25
3.2.5	Risiko for tilgroning	26
3.2.6	Påvirkning af vildtlevende arter	27
3.2.7	Genpulje	28
3.3	Procesrelaterede emner	28
3.3.1	Lovgivning generelt	28
3.3.2	Miljøvurderingsloven og habitatbekendtgørelsen	29
3.3.3	Forvaltningsplanernes detaljeringsgrad	30
3.3.4	Høringsproces	31
3.3.5	Naboer	33
3.3.6	Evaluering og tilpasning af forvaltningsplaner	35
3.3.7	Inddragelse af interessenter	36
3.4	Øvrige	36
3.4.1	Generel dyrevelfærd	36
3.4.2	Klima	38
3.4.3	Grøn Trepert	39
3.4.4	Andre faglige perspektiver	39
3.4.5	Fortidsminder	40
3.4.6	Folkesundhed	41
3.4.7	Brand	41
3.4.8	PFAS	41
3.4.9	Indsigelser	42
3.4.10	Opbakning	42
4.	Høringssvar til forvaltningsplaner	43
4.1	Forvaltningsplan for Arealer på Ærø	43
4.2	Forvaltningsplan for Arresø med opgrødearealer	43
4.2.1	Adgangsmuligheder	43
4.2.2	Naturgenopretning	43
4.2.3	Øvrige	44
4.3	Forvaltningsplan for Bistrup Hegn	44

4.4	Forvaltningsplan for Bjerge Skov m.fl.	45
4.4.1	Adgangsmuligheder	45
4.4.2	Naturgenopretning	46
4.4.3	Øvrige	46
4.5	Forvaltningsplan for Esrum Sø	47
4.5.1	Adgangsmuligheder	47
4.5.2	Naturgenopretning	47
4.5.3	Procesrelaterede emner	47
4.5.4	Øvrige	47
4.6	Forvaltningsplan for Geel Skov	48
4.7	Forvaltningsplan for Grevinge, Kongsøre og Stokkebjerg Skov	48
4.8	Forvaltningsplan for Grønholt Vang, Knorrenborg Vang og Fredensborgskovene	50
4.8.1	Adgangsmuligheder	50
4.8.2	Naturgenopretning	51
4.8.3	Procesrelaterede emner	53
4.8.4	Øvrige	53
4.9	Forvaltningsplan for Højbjerg, Valby, Aggebo og Græsted Hegn	53
4.9.1	Adgangsmuligheder	53
4.9.2	Naturgenopretning	54
4.9.3	Øvrige	55
4.10	Forvaltningsplan for Jørgensgård Skov, Årup Skov m.fl.	55
4.10.1	Adgangsmuligheder	55
4.10.2	Naturgenopretning	56
4.11	Forvaltningsplan for Kallehave, Ny Vissingkloster m.fl.	56
4.11.1	Adgangsmuligheder	56
4.11.2	Naturgenopretning	57
4.11.3	Øvrige	58
4.12	Forvaltningsplan for Kalvebod Fælled og Kongelunden	58
4.13	Forvaltningsplan for Kalø	58
4.13.1	Adgangsmuligheder	58
4.13.2	Naturgenopretning	59
4.13.3	Procesrelaterede emner	61
4.13.4	Øvrige	61
4.14	Forvaltningsplan for Kattegatarealerne	61
4.14.1	Adgangsmuligheder	61
4.14.2	Naturgenopretning	62
4.14.3	Øvrige	62
4.15	Forvaltningsplan for Klokkeholm Skov	62
4.16	Forvaltningsplan for Kogsbøl Mose	63
4.17	Forvaltningsplan for Kollens Mølle	63
4.18	Forvaltningsplan for Lyngby Skov og Lyngby Mose	63
4.18.1	Adgangsmuligheder	63
4.18.2	Naturgenopretning	64
4.18.3	Øvrige	64
4.19	Forvaltningsplan for Lynggårdsskoven m.fl., Blykobbe Plantage, Bornholms Sydøstkyst, Bornholms Nordkyst, Arnager Bugt og Sose Odde	64
4.19.1	Adgangsmuligheder	64
4.20	Forvaltningsplan for Lysnet	65
4.21	Forvaltningsplan for Lystrup Skov	66
4.21.1	Adgangsmuligheder	66
4.21.2	Naturgenopretning	67
4.21.3	Øvrige	68
4.22	Forvaltningsplan for Mønsted Kalkgruber	68

4.23	Forvaltningsplan for Nykøbing Skovene	69
4.24	Forvaltningsplan for Nørreskov på Als m.fl.	69
4.24.1	Adgangsmuligheder	69
4.24.2	Naturgenopretning	70
4.24.3	Procesrelaterede emner	71
4.25	Forvaltningsplan for Ravnsholt og Sønderkov	72
4.25.1	Adgangsmuligheder	72
4.25.2	Naturgenopretning	74
4.25.3	Procesrelaterede emner:	78
4.25.4	Øvrige	80
4.26	Forvaltningsplan for Rudkøbing Skov	82
4.27	Forvaltningsplan for Rødme Svinehaver	82
4.28	Forvaltningsplan for Rørvig	83
4.29	Forvaltningsplan for Samsø, Tunø og små øer	83
4.30	Forvaltningsplan for Siim Skov og Knudhule Strand m.fl.	84
4.31	Forvaltningsplan for Skovene på Broagerland m.fl.	85
4.32	Forvaltningsplan for Stubbe Bro og Hyllested Bjerger	85
4.33	Forvaltningsplan for Syd- og Østfalster	86
4.34	Forvaltningsplan for Terkelsbøl Mose og Tinglev Mose	86
4.35	Forvaltningsplan for Tokkekøb Hegn	86
4.36	Forvaltningsplan for Ussinggård	87
4.37	Forvaltningsplan for Vandet og Kronens Hede Klitplantager	88
4.38	Forvaltningsplan for Østlolland	89
4.39	Flere forvaltningsplaner i Kronjylland	89
4.40	Flere forvaltningsplaner i Midtsjælland	90
4.40.1	Adgangsmuligheder	90
4.40.2	Procesrelaterede emner	90
4.41	Flere forvaltningsplaner i Nordsjælland	90
4.41.1	Adgangsmuligheder	90
4.41.2	Procesrelaterede emner	92
4.41.3	Øvrige	92
4.42	Flere forvaltningsplaner i Sønderjylland	92
4.42.1	Adgangsmuligheder	92
4.42.2	Procesrelaterede emner	93
5.	Referencer	94

1. Baggrund

I juni 2020 indgik den daværende regering, Det Radikale Venstre, Enhedslisten, SF og Alternativet aftale om udlæg af urørt skov på statens arealer i Natur- og Biodiversitetspakken, og siden er flere arealer blevet udlagt iht. aftalen. I den forbindelse har Naturstyrelsen udarbejdet urørt skov forvaltningsplaner, der tager udgangspunkt i Naturstyrelsens "[Overordnede retningslinjer for forvaltning af urørt skov](#)", som vedrører de arealer Naturstyrelsen forvalter. Den geografiske afgrænsning for de urørte skove samt Naturstyrelsens "[Overordnede retningslinjer for forvaltning af urørt skov](#)" har tidligere været i høring og er politisk vedtaget og er derfor ikke en del af denne høring.

Efterfølgende er der udarbejdet forvaltningsplaner for hovedparten af de urørte skove, som beskriver den fremtidige forvaltning af arealet i den 15-årige planperiode. I processen med udformning af forvaltningsplanerne er der afholdt lokale brugerrådsmøder samt offentlige borgermøder i de berørte skove, hvor der har været drøftelse af mulige aktiviteter med alle interesserede. De enkelte forvaltningsplaner har været sendt i høring i slutningen af 2024, og dette notat udgør resultatet af høringen og behandlingen af høringssvarene.

Planerne indeholder et udkast til forvaltningen af urørt skov i den kommende planperiode fra 2025 til 2040. Hver plan indeholder en arealstatus, en målsætning, aktiviteter for at sikre og øge udviklingen af naturværdier, såsom genopretning af naturlig hydrologi, udfasning af oversøiske arter, skovgræsning mv. samt plan for naturgenopretningen.

Forvaltningsplanerne har været i offentlig høring i perioden fra den 4. oktober til den 29. november 2024. Naturstyrelsen modtog i alt høringssvar fra 129 respondenter.

Forvaltningsplanerne, der har været i høring, omhandler:

Lokal enhed:	Forvaltningsplannavn:
Bornholm	Forvaltningsplan for Blykobbe Plantage
Bornholm	Forvaltningsplan for Lynggårdsskoven m.fl.
Bornholm	Forvaltningsplan for Bornholms Nordkyst
Bornholm	Forvaltningsplan for Bornholms Sydøstkyst
Bornholm	Forvaltningsplan for Arnager Bugt og Sose Odde
Fyn	Forvaltningsplan for Rødme Svinehaver
Fyn	Forvaltningsplan for Rudkøbing Skov
Fyn	Forvaltningsplan for Arealer på Ærø
Fyn	Forvaltningsplan for Arealer på Lyø og Avernakø
Fyn	Forvaltningsplan for Arealer ved Ejby og Gelsted
Fyn	Forvaltningsplan for Vissenbjerg og Frøbjerg
Fyn	Forvaltningsplan for Lærkedal og Storelung
Fyn	Forvaltningsplan for Arealer på Helnæs
Fyn	Forvaltningsplan for Fyns Hoved
Fyn	Forvaltningsplan for Kasmose Skov og Røjle Klint
Hovedstaden	Forvaltningsplan for Ravnsholt og Sønderskov
Hovedstaden	Forvaltningsplan for Kalvebod Fælled og Kongelunden
Hovedstaden	Forvaltningsplan for Bistrup Hegn
Hovedstaden	Forvaltningsplan for Tokkekøb Hegn
Hovedstaden	Forvaltningsplan for Geel Skov
Kronjylland	Forvaltningsplan for Klokkeholm Skov

Kronjylland	Forvaltningsplan for Lysnet
Kronjylland	Forvaltningsplan for Stubbe Bro og Hyllested Bjerger
Kronjylland	Forvaltningsplan for Mønsted Kalkgruber
Kronjylland	Forvaltningsplan for Kalø
Kronjylland	Forvaltningsplan for Mågeøen
Midtsjælland	Forvaltningsplan for Rørvig
Midtsjælland	Forvaltningsplan for Vrangskov, Langesø Eng og Benløse Skov
Midtsjælland	Forvaltningsplan for Grevinge, Kongsøre og Stokkebjerg Skov
Nordsjælland	Forvaltningsplan for Grønholt Vang, Knorrenborg Vang og Fredensborgskovene
Nordsjælland	Forvaltningsplan for Arresø med opgrødearealer
Nordsjælland	Forvaltningsplan for Esrum Sø
Nordsjælland	Forvaltningsplan for Højbjerg, Valby, Aggebo og Græsted
Nordsjælland	Forvaltningsplan for Lystrup Skov
Nordsjælland	Forvaltningsplan for Lyngby Skov og Lyngby Mose
Nordsjælland	Forvaltningsplan for Kattegatarealerne
Storstrøm	Forvaltningsplan for Østlolland
Storstrøm	Forvaltningsplan for Syd- og Østfalster
Storstrøm	Forvaltningsplan for Nykøbing Skovene
Søhøjlandet	Forvaltningsplan for Samsø, Tunø og små øer
Søhøjlandet	Forvaltningsplan for Siim Skov og Knudhule Strand m.fl.
Søhøjlandet	Forvaltningsplan for Kallehave, Ny Vissingkloster m.fl.
Søhøjlandet	Forvaltningsplan for Kollens Mølle
Sønderjylland	Forvaltningsplan for Terkelsbøl Mose og Tinglev Mose
Sønderjylland	Forvaltningsplan for Jørgensgård Skov, Årup Skov m.fl.
Sønderjylland	Forvaltningsplan for Nørreskov på Als m.fl.
Sønderjylland	Forvaltningsplan for Haderslev Østerskov, Vesterskov og Keldet Skov
Sønderjylland	Forvaltningsplan for Skovene på Broagerland m.fl.
Sønderjylland	Forvaltningsplan for Revsø Skov og Loft Skov
Thy	Forvaltningsplan for Vandet og Kronens Hede Klitplantager
Trekantsområdet	Forvaltningsplan for Gudenå Kilderne
Trekantsområdet	Forvaltningsplan for Trolldhedebanen
Trekantsområdet	Forvaltningsplan for Tønballe Skov
Trekantsområdet	Forvaltningsplan for Ussinggård
Trekantsområdet	Forvaltningsplan for Fårup Skov
Trekantsområdet	Forvaltningsplan for Bjerger Skov m.fl.
Trekantsområdet	Forvaltningsplan for Vingsted Mølle
Vadehavet	Forvaltningsplan for Kogsbøl Mose
Vendsyssel	Forvaltningsplan for Grishøjgårds Krat

2. Introduktion

Der er indkommet en del høringssvar, der kommenterer konkret på de forvaltningsplaner, der er i høring. Disse høringssvar gengives og kommenteres i høringsnotatets kapitel 4.

Dertil er indkommet høringssvar, som ikke angår de forvaltningsplaner, der er i høring, men forholder sig til Naturstyrelsens forvaltning af urørt skov generelt. Naturstyrelsen har i mange tilfælde valgt at gengive og kommentere på disse høringssvar, i det omfang at høringssvarene er relateret til urørt skov-forvaltningen i høringsnotatets kapitel 3.

For de forvaltningsplaner, hvor der er indkommet mange høringssvar, er høringssvarene af hensyn til læsevenligheden inddelt i temaer under hver forvaltningsplan. Nogle høringssvar adresserer lokale forvaltningsplaner men omhandler emner, som er af mere generel karakter. Der er her angivet henvisninger til relevante afsnit i høringsnotatets generelle del, kapitel 3. Her vil læseren kunne finde Naturstyrelsens kommentering mere udfoldet.

Høringssvarene i høringsnotatets kapitel 3 er inddelt efter hovedtemaerne: Adgangsmuligheder, naturgenopretning, procesrelaterede emner og øvrige emner. Temaet, "Adgangsmuligheder" indeholder høringssvar omhandlende borgeres adgangsmuligheder i de urørte skove. "Naturgenopretning" omhandler høringssvar ang. bl.a. planlagte naturgenopretningsaktiviteter, herunder fældninger, græsning og naturlig hydrologi, samt deres forventede effekt på biodiversiteten. Procesrelaterede emner inkluderer juridiske spørgsmål, spørgsmål om borgerinddragelse og høringsproces samt øvrige spørgsmål til processen før, under og efter implementering af forvaltningsplanerne, herunder forvaltningsplanernes format og den efterfølgende evaluering af gennemførte aktiviteter. Under "Øvrige høringssvar" behandles øvrige perspektiver på forvaltningsplanerne, herunder dyrevelfærd, klimahensyn, økonomiske hensyn etc.

Naturstyrelsen har af hensyn til læserens overblik opsummeret høringssvarene fremfor at gengive alle høringssvar i deres fulde længde i høringsnotatet. Alle høringssvar kan læses i fuld længde på Høringsportalen og på Naturstyrelsens hjemmeside. I opsummeringen i høringsnotatet har Naturstyrelsen forholdt sig til de indkomne høringssvar og forsøgt at gengive essensen af høringssvarene så direkte som muligt.

3. Generelle svar

3.1 Adgangsmuligheder

Dette tema indeholder høringssvar omhandlende borgeres adgangsmuligheder i urørte skove, herunder særligt bekymring for ringere adgang pga. græssende dyr, hegn, og/eller ændret hydrologi. Desuden behandles høringssvar angående friluftsfaciliteter og muligheder for det organiserede friluftsliv.

3.1.1 Adgangsbegrænsninger

Høringssvar:

Flere respondenter udtrykker bekymring for, at borgere vil opleve hegning, græsning, genopretning af mere naturlig hydrologi, tilgroning og øgede mængder dødt ved i skovbunden som en begrænsning af adgangsmulighederne i urørt skov. Flere respondenter er særligt bekymrede for fortsatte muligheder for at færdes udenfor veje og stier. Det påpeges af flere respondenter, at indhegninger besværliggør fri fladefærd.

Flere respondenter udtrykker bekymring for, at hydrologiprojekter i kombination med klimaforandringer i fremtiden vil gøre stier og skovbund i skoven ufremkommelige. En respondent påpeger, at det bliver vanskeligere at ride i skoven pga. risikoen for, at hesten synker i eller sidder fast i en vådere skovbund.

Naturstyrelsens kommentarer:

Det må forventes, at skovene, primært uden for veje, vil komme til at indeholde flere væltede træer og stedvist mere fugtig bund, samt at der i skovene generelt vil opleves flere indhegninger med dyr sammenlignet med traditionelt forvaltede skove. Dette vil af nogen opleves som begrænsende for adgangen ift. andre offentlige skove. Omvendt vil slid, skader og øvrige forstyrrelser på veje, stier og skovbund, som følge af skovningsaktiviteter med store maskiner, ophøre i løbet af en årrække, ligesom brugen af kulturhegn generelt udfases i takt med, at plantning af nye træer ophører. Skovgræsning kan desuden medføre, at der opstår nye muligheder for færdsel som følge af dyrenes færdsel, og at underskov og lysninger vil kunne fremstå mere åbne og tilgængelige end hidtil. Ligeledes forsvinder de mindre indhegninger, der hidtil har skullet holde dyr inde, og som også kunne virke begrænsende for brugernes færdsel i indhegningerne. I forbindelse med de konkrete hydrologiprojekter kan der blive tale om omlægning eller forstærkning af stier eller andre lokale foranstaltninger, der kan understøtte den fortsatte færdsel, hvis det vurderes at være nødvendigt.

Høringssvar:

Flere respondenter ønsker, at der anvendes hegn, der er let at passere, dvs. lavt to-trådet hegn og/eller med tilstrækkeligt mange låger og stenter til, at brugere kan bevæge sig uhindret på arealet.

En respondent ønsker, at hegn ikke placeres i skel til private matrikler, da den frie adgang til skoven for både dyr og mennesker derved hindres.

Flere respondenter udtrykker ønske om, at der etableres brede, ryttervenlige låger, der kan betjenes fra hesteryg, og at der ikke etableres færreste, eller at disse etableres så langt fra rytterlåger som muligt.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen søger ifm. den konkrete projektering af nye skovgræsningsarealer så vidt muligt at tilrettelægge hegnsføring, adgangslåger, valg af dyr, valg af græsningsperiode mv. under hensyn til det eksisterende friluftsliv. Naturstyrelsen vil i langt overvejende grad anvendes lave hegn med glat, strømførende tråd, hvilket er tilstrækkeligt til at holde kvæg og heste inde, men som f.eks. hjortevildt i området kan passere uden problemer. Den nøjagtige placering af hegnslinjen fastlægges under hensyn til at sikre den fri bevægelighed for mennesker og vilde dyr mest muligt, under hensyn til behovet for at færdes langs hegnet ifm. løbende vedligehold og i øvrigt iht. relevant lovgivning. Beslutninger om den specifikke placering og udformning af færister og låger er endnu ikke truffet og afhænger af en konkret vurdering. Afhængig af de lokale forhold, antal potentielle brugere og Naturstyrelsens ressourcemæssige muligheder kan der placeres låger, stenter og færister, hvor veje og stier møder hegnslinjen. Ligeledes vurderes det for de enkelte områder, hvorvidt det er muligt og påkrævet at etablere ryttervenlige klaplåger, som kan åbnes fra hesteryg. Hvad angår hestevognskørsel, vil der stadig være hele og dele af skove, som ikke er hegnet på Naturstyrelsens arealer, hvor det er muligt at køre med hestevogn.

Høringssvar:

Flere respondenter nævner, at adgangen i urørte skove særligt besværes for borgere med begrænset mobilitet og funktionsnedsættelser, idet våde stier og tunge låger er svære at benytte for denne brugergruppe, ligesom flere respondenter udtrykker, at der kan være en særlig risiko forbundet med mødet med græssende husdyr for besøgende, der ikke hurtigt kan bevæge sig væk. En respondent spørger til, hvordan adgangen til urørte skove sikres for disse brugergrupper og bemærker, om disse befolkningsgrupper ikke bør tilgodeses i samme omfang som andre.

Naturstyrelsens kommentarer:

God adgang til naturen for bevægelseshæmmede borgere skabes bl.a. ved at formidle information om, hvor man kan finde lettilgængelige faciliteter og naturoplevelser. Naturstyrelsen har i samarbejde med Danske Handicaporganisationer og Sammenslutningen af Unge med Handicap muliggjort, at man på udinaturen.dk kan finde de eksisterende, lettilgængelige naturoplevelser i de statslige naturområder. Her er det bl.a. muligt at finde ruter, der er tilgængelige for bevægelseshæmmede, f.eks. dårligt gående og kørestolsbrugere eller ruter, der ikke går igennem indhegninger med græssende dyr. Dette gælder selvfølgelig også for de områder, der udlægges til urørt skov.

3.1.2 Friluftsfaciliteter i urørt skov

Høringssvar:

Flere respondenter ønsker, at stier og friluftsfaciliteter friholdes for væltede træer, og at det beskrives i forvaltningsplanerne, hvordan de vedligeholdes. Flere respondenter ønsker, at der løbende fældes risikotræer langs stier og friluftsfaciliteter.

Naturstyrelsens kommentarer:

Det fremgår af de politisk godkendte "Overordnede retningslinjer for forvaltning af urørt skov", at "infrastruktur som skovveje og faciliteter til understøttelse af friluftsliv kan fortsat udvikles og tilpasses i de udpegede urørte skove", og at Naturstyrelsen "indenfor gældende økonomiske rammer vil have fokus på at opretholde en solid infrastruktur for friluftslivet". Naturstyrelsen kan som hidtil fælde eller fjerne træer og grene mv. af hensyn til sikkerheden eller fremkommeligheden. Naturstyrelsen tilstræber at lade træer blive stående til naturligt forfald til gavn for biodiversiteten. Hvis Naturstyrelsen vurderer, at træer, særligt i nærheden af veje og stier og friluftsfaciliteter, har karakter af risikotræer, kan styrelsen vælge at fælde eller fjerne træer, beskære eller andet af hensyn til brugernes sikkerhed.

Høringssvar:

Flere respondenter ønsker, at stier, cykelstier og MTB-spor omlægges, hvis de ikke er mulige at bevare og erstattes af nye spor udenfor græsningsområdet, hvis der etableres græsning på arealer med eksisterende stier og spor. En respondent efterspørger, at Naturstyrelsen forestår udbedring af MTB-spor i samarbejde med professionelle sporbyggere efter fældninger. En respondent ønsker, at der afsættes særskilt økonomi til dette arbejde for ikke at pålægge frivillige sporbyggere et stort ekstraarbejde. En respondent foreslår, at Naturstyrelsen har særligt fokus på at opretholde en solid infrastruktur for friluftslivet.

Naturstyrelsens kommentarer:

I de områder, hvor der er risiko for, at et græsnings- eller hydrologiprojekt vil gøre en sti eller et spor ubrugbart, vil Naturstyrelsen forud for implementering gå i dialog med evt. berørte brugergrupper om, hvordan der evt. kan ske omlægning eller forstærkning i det pågældende område. De økonomiske omkostninger ifm. vedligehold og/eller omlægning af MTB-spor, som konsekvens af ændret hydrologi og/eller græssende dyr, følger bestemmelserne i den partnerskabsaftale som er indgået mellem sporbyggere og/eller MTB-klubber og Naturstyrelsen omkring MTB-spor i det specifikke skovområde.

Høringssvar:

En respondent udtrykker bekymring for, at skovenes ro og stilhed vil gå tabt, idet respondenter forestiller sig, at fremtidige urørte skove vil have dyrehavepræg og medføre en forøgelse af mængden af friluftsfaciliteter.

Naturstyrelsens kommentarer:

Mængden af friluftsfaciliteter i de enkelte skove søges generelt tilpasset til efterspørgslen fra det lokale friluftsliv, uanset om der er tale om urørte skove eller skove med naturnær skovdrift. Tilsvarende er alle Naturstyrelsens skove inddelt i hhv. facilitetszoner, friluftszoner og stillezoner, uafhængigt af skovens forvaltningsform. Friluftsfaciliteter placeres fortrinsvis i facilitetszoner og friluftszoner, mens brugernes mulighed for en stille naturoplevelse søges fremmet i stillezonerne. Der vil derfor fortsat være rig mulighed for en stille naturoplevelse i urørte skove, hvor skovdyrkningsrelaterede aktiviteter desuden ophører.

3.1.3 Græssende dyr og publikum

Høringssvar:

Flere respondenter bemærker, at tilstedeværelsen af græssende husdyr af mange opleves som en begrænsning af adgang. Herunder udtrykker flere respondenter bekymring for færdsel i indhegninger med dyr, hvor der medbringes børn, hund, hest eller cykel. Flere respondenter udtrykker ønske om, at indhegninger kun anvendes i begrænset omfang.

Flere respondenter spørger til, hvorvidt Naturstyrelsen anerkender, at nogle mennesker er utrygge ved at færdes i indhegninger med græssende husdyr. Flere respondenter stiller desuden spørgsmålstejn ved, hvordan etablering af græsning hænger sammen med Naturstyrelsens prioritering om at fremme friluftslivet.

Flere respondenter er særligt bekymrede for den del af friluftslivet, der bevæger sig i høj fart – eksempelvis cyklister, da de let kan overraske og opskræmme græssende husdyr. En respondent bemærker, at det som cyklende kan være svært at overholde Naturstyrelsens råd for sikker færdsel med græssende husdyr.

En respondent udtrykker bekymring for, at det kan medføre store omveje for cyklende at køre uden om græssende husdyr, når disse opholder sig på stier og cykelstier, ligesom der udtrykkes bekymring for, at en mere ufremkommelig skovbund gør det sværere at gå udenom husdyr, som befinder sig på veje og stier. Græssende dyr kan ligeledes spærre adgangen til orienteringsposter.

Flere respondenter peger på, at kreaturer kan opføre sig aggressivt overfor hunde og henviser til Naturstyrelsens råd om at holde hunden i kort snor eller evt. undlade at medbringe hund i indhegninger. Flere respondenter giver udtryk for en oplevelse af, at hundelufteres adgang til arealet reelt begrænses i indhegninger med græssende husdyr.

Flere respondenter bemærker, at ridning besværliggøres i indhegninger med græssende husdyr. Flere respondenter henviser i den forbindelse til undersøgelser, der viser, at mange ryttere er utrygge ved at passere gennem indhegninger med kreaturer og/eller heste.

Flere respondenter udtrykker bekymring for, at der kan opstå farlige og uforudsigelige situationer ved ridning i indhegninger med kreaturer. En respondent udtrykker bekymring for, at løsgående hingste vil forsøge at bedække hopper medrytter, eller at rytteres heste udsættes for forsøg på rekruttering til flokken. Her foreslås i stedet mindre indhegninger, så det er muligt at ride udenfor græsningsområdet, idet det af en respondent bemærkes, at få ryttere er tilstrækkeligt erfarne til at ride i indhegninger med heste og/eller kreaturer.

Flere respondenter er bekymrede for ulykker i mødet mellem mennesker og dyr i indhegninger og opfatter færdsel i indhegninger med græssende dyr som risikabelt eller farligt. En respondent spørger til en vurdering af, hvor mange ulykker Naturstyrelsen forventer som følge af etablering af græsning i urørt skov. Flere respondenter efterspørger en mulighed for at indberette negative oplevelser og nær-ved-ulykker, så der kan opbygges en offentligt tilgængelig vidensbank om sådanne hændelser.

Flere respondenter udtrykker bekymring for placeringen af ansvar i tilfælde af ulykker ved sammenstød med græssende dyr i urørte skove. Flere respondenter ønsker skiltning ved indgangene med information om, hvilke græssende dyr, der går i indhegningen, hvordan publikum bør færdes i indhegningen, hvilken risiko, der er forbundet med færdsel i indhegninger, og hvem der har ansvaret i tilfælde af ulykker. Flere respondenter udtrykker bekymring for, at trænere, arrangører, forældre og andre voksne skal påtage sig ansvar for børn og unges færdsel i indhegninger med husdyr.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen planlægger græsning iht. "Overordnede retningslinjer for forvaltning af urørt skov", der er politisk godkendt. Det fremgår heraf, at "urørt skov har et dobbelt formål om både at fremme en rigere natur og give befolkningen gode muligheder for friluftsliv". Ifølge forskerbefalinger opnås den bedste effekt på biodiversiteten ved større, sammenhængende indhegninger og helårsgræsning med lavt græsningstryk og uden tilskudsfodring, hvorved de græssende dyr bedst kan bidrage til at skabe naturlig variation i vegetationens højde og tæthed. I sådanne indhegninger vil der være en væsentlig lavere tæthed af dyr, og dyrene forventes desuden at udvise en mere naturlig og mindre opsøgende adfærd, sammenlignet med traditionelle husdyrhegninger med sommergræsning på lysåbne arealer.

Hensynet til friluftslivet har medført, at styrelsen planlægger mindre indhegninger og generelt færre arealer med græsning, end hvad der havde været muligt, hvis formålet alene var at skabe optimale muligheder for natur og biodiversitet i urørt skov.

Selvom adgangsreglerne til skovene ikke ændres, opleves skovgræsning af nogen som begrænsende for mulighederne for friluftsliv. Andre frilftsbrugere vil finde, at den ændrede forvaltning giver nye og interessante naturoplevelser. Der vil fortsat være mange ruter og stier, som ikke går igennem indhegninger. Ved bemærkninger til konkrete stier vil det blive vurderet lokalt, om der foretages ændringer i forvaltningsplanen.

Naturstyrelsen vil fortsat opsætte skilte med gode råd til hensigtsmæssig færdsel blandt dyrene ved indgange til indhegninger, og tillige stille oplysning om hvilke dyr, borgerne kan forvente at møde i den pågældende indhegning til rådighed flere steder. Naturstyrelsen er endvidere i dialog

med flere af brugergruppernes hovedorganisationer, herunder rytterorganisationer, som er bekymrede for at færdes i indhegninger med dyr. Naturstyrelsen arbejder aktivt sammen med brugergrupperne for at forbedre formidlingsindsatsen om, hvordan man kan færdes på en sikker og hensigtsmæssig måde i indhegningerne.

Naturstyrelsen er opmærksom på, at nogle brugere af skovene er bekymrede for at færdes i indhegninger med græssende husdyr. Derfor har Naturstyrelsen generelt fokus på samspillet mellem mennesker og græssende husdyr i indhegninger bl.a. gennem forbedring af formidling af gode råd om, hvordan man kan færdes på en sikker og hensigtsmæssig måde i indhegningerne og gennem formidlingssamarbejder med flere brugerorganisationer. Naturstyrelsen søger således at bidrage til forebyggelse af ulykker og utrygge oplevelser gennem oplysning om dyrene, deres adfærd samt gode råd til at færdes hensigtsmæssigt i indhegningerne. Når man møder græssende dyr i naturen, kan man med fordel bevæge sig roligt, holde evt. hund i kort snor og holde afstand til dyrene.

Naturstyrelsen forholder sig konkret til henvendelser, der modtages om ulykker, nærved-ulykker og utrygge oplevelser i indhegninger med dyr. Det undersøges i forlængelse heraf, hvordan denne viden anvendes hensigtsmæssigt og til gavn for offentligheden. Der er for nuværende ikke planer om en offentlig vidensbank.

Borgernes færdsel på Naturstyrelsens arealer sker på eget ansvar i overensstemmelse med naturbeskyttelsesloven. Dette indebærer som udgangspunkt færdsel overalt, hele året og døgnet rundt. De samme regler gør sig gældende for organisationer og foreninger, herunder også når voksne ledere har ansvar for børn i foreninger, som når man færdes andre steder.

Høringssvar:

Flere respondenter udtrykker ønske om, at der anvendes hjortevildt eller mindre husdyr som får eller geder fremfor større græssende dyr som køer, bison og heste.

Naturstyrelsens kommentarer:

Der er i tilblivelsen af forvaltningsplanerne for urørt skov set på, om græsning med ikke-hegnet vildt kan være helt eller delvist tilstrækkeligt f.eks. i områder med tætte bestande af kron- og/eller dådyr, da store dele af skovene allerede er påvirket af græsning af hjortevildtet. Det er dog væsentligt i den sammenhæng, at hjortevildt, får og geder generelt har andre fødepræferencer end heste og kvæg, og at adfærdsmønstret også vil være anderledes for vildt, der frit kan søge føde på tilstødende marker mv. Samtidig har store græssende husdyr en anden fysisk virkning på vegetationen end mindre græssende dyr, ligesom der er en anderledes fauna tilknyttet f.eks. gødning fra heste og kvæg ift. hjortevildt, får eller geder. Den bedste effekt af græsningen opnås derfor ved at have flere arter af græssende dyr på samme areal.

3.1.4 Balancering af hensyn til friluftsliv og biodiversitet

Høringssvar:

Flere respondenter udtrykker bekymring for, om friluftslivets interesser i tilstrækkelig grad bliver tilgodeset i betragtning af den mængde af indhegninger, som planlægges i forvaltningsplanerne. I den forbindelse henviser flere respondenter til Naturbeskyttelseslovens sidestilling af hensyn til hhv. friluftsliv og naturbeskyttelse og bemærker, at de lovgivningsmæssige muligheder for friluftslivet bør være de samme i udpegede urørte skove, som de har været hidtil. Flere respondenter udtrykker ønske om, at begrænsninger for friluftsliv kun bør indføres, hvor det er strengt nødvendigt. Flere respondenter ser samtidig frem til oplevelsen af en vildere skov.

Flere respondenter anser forvaltningsplanerne for at indebære mange begrænsninger for friluftslivet, der ikke er målrettede og ikke i tilstrækkelig grad er baseret på friluftsfaglige perspek-

tiver. Flere respondenter efterspørger i den forbindelse vurderinger af, hvilke konsekvenser forvaltningsplanerne menes at få for friluftslivet. En respondent savner opgørelser over eksisterende friluftsmæssig brug af de arealer, forvaltningsplanerne dækker. En respondent foreslår, at det indskrives i forvaltningsplanerne, at der udarbejdes en baseline for eksisterende friluftsliv i de urørte skove, så effekten på friluftslivet fra implementering af urørt skov kan evalueres.

Flere respondenter udtrykker ønske om, at forvaltningsaktiviteter, der reelt kommer til at besværliggøre bestemte former for friluftaktiviteter, planlægges under hensyn til, at det er eller bliver muligt at gennemføre disse friluftaktiviteter på tilstødende arealer, så området samlet set fortsat kan understøtte det samme friluftsliv, som det har gjort hidtil. En respondent foreslår, at kompenserende friluftsfaciliteter på tilstødende arealer beskrives eksplicit i forvaltningsplanerne. En respondent udtrykker bekymring for, at indhegninger med græssende dyr i urørt skov vil medføre et u hensigtsmæssigt stort publikumstryk på tilstødende naturarealer. En respondent udtrykker bekymring for de konsekvenser for friluftslivet, som den samlede skala af omlægninger, som allerede planlagte, nyligt vedtagne og fremtidige planer medfører. Flere respondenter foreslår en planlægningstilgang, hvor mængden af allerede planlagte indhegninger omkring udpeget urørt skov indgår i overvejelser om omfanget af etablering af nye indhegninger, så der fortsat vil være uhegnede arealer tilgængelige i et lokalområde.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen planlægger forvaltningen af urørt skov iht. "Overordnede retningslinjer for forvaltning af urørt skov", der er politisk godkendt. Det fremgår heraf, at "urørt skov har et dobbelt formål om både at fremme en rigere natur og give befolkningen gode muligheder for friluftsliv". I hver forvaltningsplan beskrives det nuværende friluftsliv og fremtidige muligheder for friluftslivet for den pågældende skov. I henhold til de "Overordnede retningslinjer for forvaltning af urørt skov" skal eventuelle begrænsninger for friluftslivet være målrettede og baseret på et fagligt grundlag herunder friluftsfaglige perspektiver.

Høringssvar:

Flere respondenter ønsker i forvaltningsplanerne en afklaring af, at vilkår for at opnå tilladelse til aktiviteter ikke forringes som følge af implementeringen af urørt skov.

Flere respondenter udtrykker bekymring for, om det tilladelsesbaserede friluftslivs vilkår forringes som følge af urørt-skov-planerne, og om det eksempelvis bliver vanskeligere at opnå tilladelser til friluftsansatte. En respondent udtrykker bekymring for, om hensynet til græssende dyr kan betyde, at det bliver sværere at opnå tilladelse til friluftsansatte i fremtiden.

Flere respondenter bemærker, at indhegninger påvirker den frie fladefærd negativt til ulempe for bl.a. orienteringssporten og spejderaktiviteter. En respondent bemærker, at mange arrangementer for cyklende er u hensigtsmæssige at afholde i indhegninger med store græssende husdyr.

En respondent henviser til, at urørt-skov-forvaltningsplanerne medfører, at flere skove sammenlægges, hvorved der opstår meget store stillezoner. Respondenten henviser i den forbindelse til, at det bør være muligt at opnå tilladelse til orienteringsløb i stillezoner.

Naturstyrelsens kommentarer:

Det er fortsat tilladt at udøve alle de former for friluftaktiviteter, som generelt kan gennemføres uden tilladelse i Naturstyrelsens skove, f.eks. MTB-kørsel, ridning, fuglekigerture m.fl. Det er i urørte skove muligt at få tilladelse til friluftaktiviteter, som kræver Naturstyrelsens tilladelse, f.eks. erhvervsmæssige aktiviteter, stævnepladskrævende arrangementer mv. Tilladelse til sådanne aktiviteter vil som hidtil bero på en konkret vurdering.

I forbindelse med tilladelser kan friluftszonering i begrænset omfang indgå som grundlag for vurderingen, men aldrig som eneste begrundelse for tilladelse eller afslag.

Hvad angår orienterings- og cykelsportens muligheder, anerkender Naturstyrelsen, at urørt skov, som alle andre ændringer i naturen, kan medføre en ændring af borgernes muligheder for at benytte naturen til friluftsmål, men der ændres ikke ved borgernes lovgivningsmæssige ret til at færdes i naturen. Naturstyrelsen vil søge at finde alternative løsninger, når friluft aktiviteter ikke kan afholdes de ønskede steder på statens arealer og kan også vejlede i større arrangementer. Derudover kan Naturstyrelsens lokale enheder, hvor de finder det relevant, involvere de forskellige brugergrupper og borgerråd ifm. implementeringen og projekteringen af de enkelte aktiviteter i forvaltningsplanerne for urørt skov.

I forbindelse med udarbejdelse af forvaltningsplanerne har Naturstyrelsen foretaget en gennemgang af de eksisterende friluftszoneringer. Denne gennemgang foretages på det enkelte areal og i den enkelte skov uafhængigt af størrelsen på planområdet.

Høringssvar:

En respondent bemærker, at det bliver sværere at bruge arealer med afdrift til orienteringsformål både i fældningsperioden og gennem de følgende år med opvækst. Der peges på, at det her vil være svært at opretholde retvisende orienteringskort.

Flere respondenter efterspørger kendskab til Naturstyrelsens konkrete planer for, hvor og hvornår naturgenopretningshugsten planlægges gennemført, hvorved friluftslivet kan planlægge aktiviteter, der ikke forstyrres af fældninger, opdatere orienteringskort og udbedre eventuelle skader på MTB-spor.

En respondent foreslår, at midlertidige og permanente ændringer af sti- og vejforløb i god tid annonceres via Naturstyrelsens og kommuners hjemmeside, så skovens brugere har mulighed for at planlægge nye ruter.

Naturstyrelsens kommentarer:

Alle skove ændrer sig over tid, som følge af den naturlige udvikling og skovens forvaltning og drift det pågældende sted. Orienteringsløbskort mv. må derfor løbende revideres, uanset om der er tale om urørt skov, naturnær skovdrift eller mere traditionelt skovbrug. Naturstyrelsen er opmærksom på, at naturgenopretningsaktiviteter, som f.eks. fældning, naturlig hydrologi og græsning, lokalt kan medføre ændringer over en kortere årrække. Efter perioden med naturgenopretning forventes det dog, at de løbende ændringer vil blive færre og foregå i et langsommere tempo, i takt med at skovene i højere grad overlades til naturlig udvikling.

Naturstyrelsen udarbejder årlige hugstplaner over de bevoksninger/skove, der står over for fældninger eller afdrift i det kommende år. Naturstyrelsen er i dialog med Dansk Orienterings-Forbund ang. planlagte fældninger. Derudover kan Naturstyrelsens lokale enhed kontaktes, hvis der ønskes indsigt i planlagte fældningsaktiviteter.

Eventuelle væsentlige ændringer i sti- og vejforløb vil blive kommunikeret ud i det omfang, Naturstyrelsens lokale enhed vurderer, der er behov for.

Høringssvar:

En respondent udtrykker ønske om, at der fortsat kan gives tilladelse til discgolf i urørt skov.

En respondent udtrykker ønske om, at muligheden for jagt i urørt skov beskrives eksplicit i forvaltningsplanerne.

Naturstyrelsens kommentarer:

Reglerne for udøvelse af discgolf er de samme i urørt skov, som på Naturstyrelsens øvrige arealer

Tilsvarende medfører overgangen til urørt skov heller ikke i sig selv ændringer i muligheden for jagt på Naturstyrelsens arealer. Udøvelsen af jagt følger Naturstyrelsens generelle politik for jagt og vildtforvaltning og er derfor ikke et emne der behandles i de enkelte forvaltningsplaner.

3.1.5 Forsvarets anvendelse og kritisk infrastruktur

Høringssvar:

Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse bemærker, at militære installationer og adgang hertil ikke må forringes som følge af ændrede retningslinjer for driften af Naturstyrelsens skove, eksempelvis hegning eller ændrede hydrologiske forhold. Det påpeges, at der kan iværksættes nødvendige aktioner løbende, hvis militære aktiviteter og installationer påvirkes ved hydrologiske forandringer.

Energinet anmoder om, at forslag til plejeplaner og drift af arealer sker i overensstemmelse med de bestemmelser og vilkår, der fremgår af tinglyste servitutter og "Bekendtgørelse om sikkerhed for udførelse af ikke-elektrisk arbejde i nærheden af elektriske anlæg". Der henvises til <https://energinet.dk/om-sikkerhed-og-beredskab/grave-naer-ledning/> for oplysninger om sikkerhedsregler for arbejde nær eltransmissionsanlæg. Det foreslås ligeledes, at det indskrives i retningslinjer for urørt skov, at forvaltningen af urørte skove skal ske i overensstemmelse med de vilkår, som fremgår af bl.a. tinglyste servitutter og i overensstemmelse med vejledningen "Beskæring af træer i nærheden af luftledninger", som er udarbejdet af Sikkerhedsstyrelsen <https://www.sik.dk/erhverv/elinstallationer-og-elanlaeg/vejledninger/elanlaeg/beskaering-traeer-naerheden-luftledninger>.

Naturstyrelsens kommentarer:

Der vil som følge af forvaltningsplanerne for urørt skov ikke være ændringer i Forsvarets, Hjemmeværnets, Politiets mv. muligheder for adgang og benyttelse af Naturstyrelsens arealer. Forsvaret, Hjemmeværnet, Politiet mv. vil som hidtil have mulighed for at udføre militærøvelser, uddannelse og træning i skove, som er udpeget til urørt. Som tidligere og iht. anden lovgivning vil Forsvaret fortsat kunne installere militære funktioner samt vedligeholde faciliteter.

Naturstyrelsen bemærker desuden, at tinglyste servitutter naturligvis respekteres, og at det allerede følger af de overordnede retningslinjer (afsnit 2.4.1), at der uanset udpegningen til urørt skov, fortsat kan ske fældning af træer af hensyn til bl.a. sikring af samfundsmæssige infrastrukturer som eksempelvis Energinets anlæg. Tilsvarende følger det af de overordnede retningslinjer (afsnit 2.4.3), at projekter som ændrer de hydrologiske forhold ikke må have negativ påvirkning på bl.a. tekniske anlæg, samt at vandløbsloven og øvrig lovgivning på området skal overholdes.

Fældning af træer på Naturstyrelsens arealer skal altid ske på en sikkerhedsmæssig forsvarlig måde og i overensstemmelsen med gældende lovgivning, uanset hvordan det konkrete areal i øvrigt forvaltes.

3.2 Naturgenopretning

Dette tema indeholder høringssvar omhandlende bl.a. planlagte naturgenopretningsaktiviteter, herunder fældninger, græsning og naturlig hydrologi, samt deres forventede effekt på biodiversiteten.

3.2.1 Videnskabeligt grundlag for urørt skov

Høringssvar:

Flere respondenter stiller spørgsmålstejn ved, hvorvidt der er behov for en biodiversitetsindsats i statsskovene. Flere respondenter stiller spørgsmålstejn ved urørt-skov-forvaltningen som metode til at forbedre biodiversiteten, og flere respondenter spørger til, om der er dokumentation

for, at forvaltningen vil have en positiv effekt på biodiversiteten. Flere respondenter bemærker, at biodiversitetskrisen er mest alvorlig i det åbne land, og at indsatsen derfor bør koncentreres hertil. En respondent spørger til, om det er korrekt, at tilgroning, mangel på lysåbne arealer og naturlig hydrologi samt invasive arter faktisk er væsentlige trusler mod naturen. Respondenten spørger til, om man har sammenholdt med gamle billeder fra Landsat databasen (en omfattende samling af satellitbilleder, der er blevet taget af Landsat-satellitterne siden 1972) for at underbygge denne påstand. Flere respondenter udtrykker bekymring for, at urørt-skov-forvaltningsplaner ikke vil medføre forbedret biodiversitet men blot en anden biodiversitet tilknyttet lysåbne skove.

Flere respondenter bemærker, at den multifunktionelle, naturnære skovdrift i statsskovene hidtil har skabt stabile, robuste skove, og der udtrykkes bekymring for, at stabiliteten med urørt-skov-forvaltningsplanerne vil gå tabt pga. øget risiko for stormfald, insektangreb og skovbrande. Flere respondenter peger på, at den naturnære skovdrift allerede har skabt fremgang for biodiversiteten i skovene.

Naturstyrelsens kommentarer:

Tilbagegangen i biodiversitet forekommer på tværs af alle økosystemer i Danmark og er en del af en international tendens (Ejrnæs et al., 2021). Biodiversitetsrådet fastslår i rapporten 'Fra tab til fremgang' (2022), at hovedårsagen til biodiversitetskrisen i terrestriske økosystemer er mangel på plads og deraf manglende dynamiske økologiske processer som f.eks. naturlig hydrologi, naturlig græsning og naturlig vegetationsdynamik.

Biodiversitetskrisen er således også aktuel i skov. Skov er det økosystem, der indeholder flest arter og flest rødlistede arter i Danmark (Moeslund et al., 2023). Truslerne for biodiversitet i skovøkosystemer er tab af levesteder på grund af især afvanding, tilplantning, hugst og opdyrkning. Dertil kommer afledte effekter som mangel på store træer, dødt ved og hulheder i træer (Ejrnæs et al., 2021). Urørt skov er et vigtigt virkemiddel for at imødekomme biodiversitetskrisen i skov.

De kommende urørte skove forvaltes med et klart mål om at sikre de bedst mulige rammer for en selv bærende og selvforvaltende natur, hvor det er naturlig dynamik og naturlige processer, der skaber de rette forhold og levesteder samt varierede skovstrukturer med både lysninger og tættere bevoksninger, så biodiversiteten understøttes bedst muligt. Generelt sigtes der efter at opnå en tilstand, hvor der er mindst muligt behov for aktiv naturforvaltning. Det forventes, at urørt skov vil understøtte biodiversiteten i større omfang end naturnær skovdrift. Der vil hurtigere etableres mere dødt ved, der vil opstå levesteder for sjældne og truede arter, og etablering af naturlig hydrologi og skovgræsning vil også bidrage til, at de naturlige processer skaber nye strukturer i den urørt skov. Alt dette vil gavne både sjældne og truede arter.

I forbindelse med de politiske beslutninger om udpegningen af op til ca. 70.000 ha urørt skov på statens arealer, er der foretaget flere sammenfatninger af det videnskabelige grundlag for anbefalinger om udlægning af urørt skov i Danmark, herunder også naturgenopretningsindsatser og skovgræsning. Petersen et al. (2016) anbefaler, at der udpeges mindst 75.000 ha løvskov uden forstlig drift.

Høringssvar:

Flere respondenter opfordrer til, at urørt-skov-forvaltningsplaner bør afvente forskningsresultater for effekter på biodiversitet i nationalparkerne. En respondent foreslår, at Klimarådet og Biodiversitetsrådet bør deltage i revidering af Naturstyrelsens retningslinjer for urørt skov. Flere respondenter angiver, at pollenanalyser viser, at skoven naturligt er tæt og mørk uden græsningsenge.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen benytter sig af rådgivning og anbefalinger fra forskning fra nationalt og internationalt anerkendte kilder. I forbindelse med udarbejdelse af retningslinjerne, der er politisk godkendt og et centralt dokument for udarbejdelse af forvaltningsplanerne, er en række forskere blevet inddraget. Ligeledes er retningslinjerne baseret på videnskabelige anbefalinger udarbejdet i den videnskabelige rapport "Anbefalinger vedrørende omstilling og forvaltning af skov til biodiversitetsformål" (Møller et al., 2018). Der foreligger således allerede et videnskabeligt grundlag for retningslinjerne for forvaltning af urørt skov.

Høringssvar:

Flere respondenter henviser til, at biodiversitetens tilstand fremstår mere kritisk, end den er, som følge af omklassificeringen af en række rødlistearter. Flere respondenter peger på, at Natura 2000-skovnaturtypernes tilstand i Danmark er undervurderet, og at denne vurdering udgør et fejlagtigt grundlag for at implementere urørt-skov-planerne.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen er ikke myndighed eller ansvarlig for udarbejdelse af den danske rødliste eller Natura 2000-tilstandsvurdering. Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø er ansvarlig for rødlisten og Natura 2000-tilstandsvurderinger. Henvendelser om metode og præsentation af usikkerheder kan adresseres til Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø.

Udlæg af 75.000 ha urørt skov blev politisk vedtaget ifm. Natur- og Biodiversitetspakken i 2020.

Høringssvar:

En respondent spørger til, hvordan Naturstyrelsen definerer biodiversitet. En respondent bemærker, at Naturstyrelsens definition af biodiversitet er for snæver og lægger for meget vægt på artsgrupper som insekter og svampe.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen opfatter biodiversitet som biologisk mangfoldighed efter Bekendtgørelse af Konvention af 5. juni 1992 om den biologiske mangfoldighed (Biodiversitetskonventionen). Denne definition omfatter mangfoldigheden af alle levende organismer, genetisk mangfoldighed samt mangfoldighed af økosystemer.

Høringssvar:

Flere respondenter angiver, at naturen bedre kan genoprettes, hvis den overlades til sig selv uden en aktiv indsats. En respondent spørger til, om det ikke er mere hensigtsmæssigt at lade biodiversiteten udvikle sig uden menneskelig indblanding, herunder etablering af græsning, der af respondenterne anses som værende unaturlig.

Flere høringssvar stiller spørgsmål ved, hvorvidt det er realistisk, at den samme urørt-skov-forvaltning kan forbedre biodiversiteten på tværs af forskellige skove og naturtyper. Flere respondenter spørger til, hvilket videnskabeligt belæg, der findes for at omfattende fældninger er nødvendige for at fremme biodiversiteten.

Naturstyrelsens kommentarer:

De planlagte biodiversitetsfremmende aktiviteter har til formål hurtigst muligt at understøtte en forbedring af biodiversiteten, og på længere sigt genskabe de naturlige processer. Dette er en hjælpende hånd til naturen, således at de naturlige processer på den lange bane kan danne rammerne for områdets udvikling, og den eksisterende biodiversitet får mere plads og kan indvandre i de genoprettede skove. Der er derfor tale om indledende aktiviteter for at fremskynde og understøtte den langsigtede udvikling. Hvad angår de planlagte strukturfældninger og rydninger af oversøiske træarter, er der ikke tale om, at der "ryddes natur i natur", men derimod tale om aktiviteter, der bryder med det skovbillede, som den tidligere skovdrift har resulteret i. Hjemmehørende gamle træer vil som udgangspunkt ikke blive fældet i de urørte skove. Træerne, der fældes og fjernes fra arealerne, vil primært være oversøiske træarter. Dette mhp. at

skabe mere plads og variation i skovene med det samme, og derved hjælpe sjældne og truede arter inden for en overskuelig årrække.

Forvaltningsplanerne for urørt skov viser den lokale plan for genopretning af økosystemprocesser og økologiske strukturer. Konkret varieres graden af fældninger og veteranisering efter lokale forhold, driftshistorik og nuværende forekomster af arter. Genopretning af vigtige dynamikker som naturlig hydrologi og græsning konkretiseres i forvaltningsplanerne ved, at de er indtegnet som eksplicitte polygoner på kort. Den overordnede ramme for genopretningsindsatser i urørt skov, beskrevet i "Overordnede retningslinjer for forvaltning af urørt skov", har tidligere været i høring ved udlægningen af urørt skov. Forvaltningsplanernes indhold følger således de retningslinjer, der blev fremlagt ved udpegningerne. Retningslinjerne bygger på flere videnskabelige rapporter og anbefalinger fra en række forskere, der har været inddraget i processen for at udarbejde retningslinjer for forvaltning af urørt skov.

Høringssvar:

Flere respondenter savner et større fokus på forvaltningen af sårbare arter i de urørte skove. En respondent kritiserer, at kendte forekomster af rødlistede svampe og laver ikke er anvendt i forvaltningsplanerne. En respondent foreslår, at det vil være mere formålstjenligt at fokusere på enkelte arters habitater fremfor en generel levestedsforvaltning. En respondent opfordrer til, at det tydeliggøres i forvaltningsplanerne, at målrettede indsatser for sårbare arter kan fortsætte efter implementering af urørt skov.

Naturstyrelsens kommentarer:

Mange af de urørte skove har forekomster af truede arter af dyr, planter og svampe, hvoraf nogle er i fortsat tilbagegang. Arterne har forskellige økologiske behov, og for mange arter tilgodeses de bedst i urørt skov – især hvor der også er græsning og indgår lysninger og vådområder. Andre arter har brug for specifikke forhold, som i nutidens små fragmenterede skove ikke kan forventes vedvarende at være tilstede, hvis skoven overgår til urørt skov uden græsning og andre naturlige økosystem processer. For at tilgodesse den slags økologiske behov kan der, efter en konkret vurdering, planlægges for en mere aktiv bevarelse og forbedring af de levesteder og forhold, som skovens truede arter har brug for – især i områder uden helårsgræsning. For de mindre skove, der lægges urørte, er mere fokuseret artspleje oftere relevant. Det kan f.eks. dreje sig om at vedligeholde skovens lysåbne biotoper med passende slæt eller græsning, fremme specifikke værtsplanter for sommerfugle, eller tidvis sikring af egetræer mod at blive overskygget af andre træer. Fortsættelse af eksisterende plejeindsatser – eksempelvis pleje af lysåbne § 3-arealer eller Natura 2000-habitatnatur, forhindres ikke af urørt-skov-forvaltningsplaner. I den nærmere projektering af forvaltningsplanerne screenes arealerne for sjældne og truede arter, herunder ynglende fugle.

3.2.2 Fældninger

Høringssvar:

En respondent efterspørger mere konkrete begrundelser for planlagte forvaltningsaktiviteter som fældninger eller bevarelse af f.eks. rødgranbevoksninger – eksempelvis med henvisning til behov for beskyttelse af bestemte arter. Det påpeges desuden, at retningslinjerne for urørt skov ikke dokumenterer, at de anbefalede fældningsgrader i forskellige typer skov er til gavn for udvikling af naturlig skov.

Naturstyrelsens kommentarer:

Under udarbejdelsen af forvaltningsplanerne er der taget stilling til genopretningsaktiviteter og fældningsgrader for alle bevoksninger, der er udpeget som urørt skov for bevoksningen som helhed. Fældningsgraderne angives i forvaltningsplanerne i relativt store intervaller, der giver mulighed for at tage hensyn til sårbare arter o.l. i den konkrete planlægning af fældninger. I den forbindelse screenes arealerne for sjældne og truede arter, herunder ynglende fugle.

Høringssvar:

En respondent foreslår, at bevoksninger med gamle træer, bevoksninger med mindre almindelige hjemmehørende skovtræer (f.eks. el og ask), skov på særlige jorder som kalk og sump og lysåbne overdrev friholdes for omfattende aktiviteter, da disse typer habitater er sandsynlige levesteder for skrøbelige arter. Ligeledes bemærkes, at retningslinjerne ikke stiller krav om, at fældninger skal ske skånsomt eller over en tilstrækkelig lang periode for at sikre, at den eksisterende genpulje af ualmindelige og sårbare arter bevares, eller kræver, at forvaltningsplanerne skal være velargumenterede på det punkt. Flere respondenter foreslår at anvende kontrolleret plukhugst, når der udtages hjemmehørende træer fra bevoksninger.

Naturstyrelsens kommentarer:

Af retningslinjerne fremgår det, at "Fældninger i de udpegede urørte skove ifm. naturgenopretning styres af det biodiversitetsmæssige formål, og ikke på baggrund af et provenukrav. [...] Udtag og salg tilrettelægges derfor, så det giver bedst muligt grundlag for udvikling af skovens biodiversitetspotentiale. Fældning af træer benyttes til at skabe dødt ved, variation, lysninger og skovrande, øge andelen af hjemmehørende træer og medvirke til at genoprette en mere naturlig sammensætning med mere blandede træarter og ældre. Fældning uden salg vil også ske af hensyn til friluftsliv, fortidsminder mv."

For at tilgodese særlige biodiversitetsmæssige behov vil træer med høj biologisk værdi eller potentiale bevares. Derudover vil hule træer, løvtræer med huller og andre redetræer for særlige og sårbare arter ikke blive fældet uanset træart. Gamle ege med høj biologisk værdi vil ikke blive fældet under naturgenopretningsfældningerne, men i flere forvaltningsplaner er fritstilling af værdifulde træer en planlagt aktivitet.

Høringssvar:

Flere respondenter udtrykker bekymring for, at omfattende fældninger kan bryde skovkontinuiteten og derved påvirke sårbare arter negativt. En respondent savner i forvaltningsplanerne redegørelser for, hvordan der sikres skovkontinuitet samt tilstrækkelig alders- og artsvariation i skove, hvor der gennemføres omfattende fældninger.

Naturstyrelsens kommentarer:

På landsplan, hen over hele naturgenopretningsperioden, forventer Naturstyrelsen ikke, at skovning med udtag af træ fra urørt skov vil overstige det gennemsnitlige årlige niveau af skovning og udtag foretaget i den tidligere naturnære skovdrift. Fældningerne foretages til gavn for, og med omtanke på, den eksisterende biodiversitet, samt med fokus på at skabe mere strukturel variation, således at naturlige processer bedre kan fungere i skovene. Hvor der er et åbenlyst behov for introduktion af hjemmehørende arter af buske og træer, fordi de ikke forekommer i nærområdet og selv kan sprede sig herfra, vil plantning blive overvejet. Ved gennemførelse af fældningerne screenes arealerne for sjældne og truede arter, herunder ynglende fugle. Dette mhp. at undgå at gøre skade på disse, når fældningerne gennemføres.

Høringssvar:

En respondent efterspørger, at udtagning af tømmer fra fældning af hjemmehørende arter kvantificeres i forvaltningsplanerne, da graden af udtag er betydende for, hvilken biodiversitet der udvikler sig, og hvor hurtigt.

En respondent efterspørger, at der i forvaltningsplanerne for urørt skov formuleres en målbar ambition om at øge mængden af dødt ved (her foreslås 25 m³/ha), idet det påpeges, at mængden af dødt ved i statens skove er meget lavt sammenlignet med naturskove. Her foreslås anvendelse af NOVANA-overvågningens metodiske tilgang til at lave startmonitorering og opfølgende monitorering. En respondent bemærker, at veteranisering anvendes i begrænset omfang i forvaltningsplanerne til trods for, at muligheden for veteranisering er beskrevet i retningslinjerne. Her savnes en nærmere kvantificering og begrundelse for planlagte veteraniseringer.

En respondent anbefaler desuden, at overgangszonen mellem skov og lysåbne arealer lysstilles ved hjælp af udtyndinger og veteraniseringer. Flere respondenter finder det misvisende at kalde veteranisering for naturgenopretning, idet træet ødelægges.

Naturstyrelsens kommentarer:

Øgning af mængden af dødt ved er et væsentligt element i Naturstyrelsens naturgenopretningsindsats. Det skyldes, at der er mange arter knyttet til dødt ved i forskellige nedbrydningsstadier og størrelser. Arter, der ikke er knyttet til dødt ved, er afhængige af andre elementer, f.eks. naturlige vegetationsdynamikker eller blomstrende træer og buske.

Naturstyrelsen vil løbende være opmærksom på mængden af dødt ved i skovene mhp. at sikre, at denne er stigende. Dette også selvom, at de enkelte forvaltningsplaner ikke har et specifikt måltal, og der generelt arbejdes ud fra et mål om at skabe variation i mængderne af dødt ved, både inden for en kortere og en længere tidshorisont. Naturstyrelsen vil øge mængden af dødt ved via aktivt at fælde træer, og aktiviteter som veteranisering og naturlig hydrologi vil også bidrage substantielt til at øge mængden af dødt ved. Det vil i praksis ikke være muligt at overvåge øgningen af dødt ved i alle skove, men der er lavet en baseline overvågning i 20 af de urørte skove på tværs af landet. Her er der bl.a. målt på mængden af dødt ved. Danmarks skovstatistik (NFI'en) overvåger løbende skovenes udvikling. Overvågningen omfatter også urørte skove, hvor mængden af dødt ved dokumenteres. Ligeledes finder der en overvågning sted på nogle af statens arealer under NOVANA programmet, der også indsamler oplysninger om dødt ved i urørte skove.

Indsatsen med at øge mængden af dødt ved vil primært foregå ifm. naturgenopretningsmodellerne, og der indtegnes ikke separate veteraniseringsaktiviteter i forvaltningsplanen i de tilfælde, hvor veteranisering er inkluderet i naturgenopretningsmodellen, som den er beskrevet i "Overordnede retningslinjer for forvaltning af urørt skov". Veteranisering indtegnes således kun som særskilte aktiviteter, hvor disse ikke allerede er beskrevet i naturgenopretningsmodellen. Der kan desuden i særlige tilfælde ske veteranisering efter naturgenopretningsperioden, så der kontinuerligt sikres en tilgang og mængde af dødt ved. Hvor og i hvilket omfang, der planlægges veteranisering og lysstilling vurderes lokalt på baggrund af bl.a. bevoksningens lysforhold, skovstrukturer og aldersvariation.

Høringssvar:

En respondent foreslår, at FSC-certificeringen af økosystemtjenester, som er et tillæg til FSC-certificering af skoven anvendes til at verificere biodiversitetsaktiviteterne.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen vurderer med jævne mellemrum muligheden for at lave et FSC økosystemtjeneste tillæg. Umiddelbart vurderes det mindre relevant som følge af den meget store interesse for Naturstyrelsens biodiversitetsindsats fra både forskere, NGO'er og borgere i Danmark.

Høringssvar:

En respondent peger på, at nåletræer spiller en vigtig rolle for skovens sundhed, idet de i kraft af deres evne til at fotosyntetisere om vinteren kan forsyne løvtræer med kulstof og næringsstof igennem mykorrhiza-netværk.

Naturstyrelsens kommentarer:

Urørt skov kan og vil komme til at bestå af både nåletræer og løvtræer. Det er ikke alt nåletræ, der udtages i perioden med udtag af ikke-hjemmehørende træarter. Der vil fortsat være betydelige arealer med eksempelvis rødgran og skovfyr, som anses som hhv. potentielt hjemmehørende og hjemmehørende.

Høringssvar:

Flere respondenter stiller sig uforstående overfor, at nogle træarter klassificeres som invasive. En respondent begrundet dette forbehold med, at ikke-hjemmehørende nåletræer af respondenten anses som afgørende for, at der er skove og træproduktion i Danmark. En respondent spørger til, om lag-fasen (perioden fra en arts introduktion til dens invasive optræden) hos sitkagran bestemmes ud fra det scoresystem, der anvendes til at vurdere en arts invasivitet, eller om lagfasen bruges som kriterium for at mistænke en art for at være invasiv. En respondent spørger til, om det er lovmæssigt bestemt, hvilke træarter, der er hjemmehørende og hvilke, der ikke er.

Naturstyrelsens kommentarer:

En invasiv art er en art, der er introduceret af mennesker uden for dens naturlige udbredelsesområde og er vurderet at have en skadelig virkning på hjemmehørende flora og fauna. Naturstyrelsen har anvendt lister af invasive arter, der løbende opdateres af Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø. Man har i skovbruget anvendt flere træarter, der vurderes at være invasive arter, herunder f.eks. sitkagran, klitfyr og bjergfyr.

Høringssvar:

En respondent peger på uenighed om, hvad der anses som værende hjemmehørende arter og spørger til begrundelsen for, at hassel betragtes som hjemmehørende, idet der henvises til, at hassel blev indført af mennesker i tidlig holocæn. Ligeledes påpeges, at ahorn af nogle betragtes som en hjemmehørende art, mens den af Naturstyrelsen ikke anses for at være hjemmehørende. Det udtrykkes i den forbindelse, at ikke-hjemmehørende arter bidrager til biodiversiteten i skovene, og respondenter spørger til, om det er lovmæssigt bestemt, hvilken biodiversitet, der anses som ønskværdig. En respondent bemærker, at befolkningen og vilde dyr har tilpasset sig ikke-hjemmehørende træarter. Flere respondenter forholder sig kritisk til Naturstyrelsens definitioner af biodiversitet og invasive arter, idet det påpeges, at ikke-hjemmehørende arter også bidrager til biodiversiteten.

En respondent benævner Naturstyrelsens fældninger af ikke-hjemmehørende arter som paradoksalt i lyset af, at nye skovrejsninger anvender ikke-hjemmehørende arter for at sikre robuste skove i et fremtidigt varmere klima.

Naturstyrelsens kommentarer:

Der er ikke altid enighed i den videnskabelige og faglige litteratur om, hvorvidt en art er hjemmehørende eller ej. Hassel bliver almindeligvis betragtet som hjemmehørende, herunder af den danske rødliste. Ahorn betragtes i nogle sammenhænge som hjemmehørende, f.eks. den danske rødliste. Det har tidligere været omdiskuteret, om og hvor den er hjemmehørende. I retningslinjerne for urørt skov i statens skove behandles ahorn som en europæisk hjemmehørende art. Naturstyrelsen følger som udgangspunkt anerkendte faglige kilder ved angivelse af, om en art er hjemmehørende, herunder den danske rødliste.

Oversøiske træarter bliver i højere grad fældet end hjemmehørende eller europæiske træarter. De oversøiske arter fældes for at give plads til levesteder og hjemmehørende arter. En høj fældningsgrad er ofte relevant i de tilfælde, hvor oversøiske arter optager en stor andel af pladsen. Det skyldes, at mange andre organismer har en længere evolutionshistorie i samspil med træarter, der har været i regionen i lang tid. Hjemmehørende eller europæisk hjemmehørende træarter samt varieret vegetationsstruktur understøtter således flere levesteder for arter.

Høringssvar:

Flere respondenter udtrykker bekymring for, at fældninger nær kysten giver anledning til sandfygning. En respondent peger på, at oversøiske nåletræer er særligt robuste og kendetegnende for danske klitplantager og ønsker derfor disse bevoksninger bevaret.

Naturstyrelsens kommentarer:

Hvis der i stort omfang fjernes nåletræ inden for en meget kort tidsperiode, så kan det i nogle tilfælde afstedkomme sandfugning. Nåletræsplantager, der udpeges til urørt skov, vil i de fleste tilfælde have en 25-årig naturgenopretningsperiode. Derved er der tid til at fjerne oversøiske træarter over en længere periode og gøre dette mindre intensivt, så det bl.a. er muligt at undgå samfunds-problematisk sandflugt. Det bemærkes desuden, at dynamiske klitter er et naturligt fænomen, som kan have stor biologisk værdi, og at der er mange steder i klitplantagerne, hvor sandflugt ikke er et problem.

Oversøiske nåletræer fjernes ifm. urørt skov for at give mere plads til hjemmehørende arter og økosystemer for at fremme biodiversitet.

3.2.3 Græsning

Høringssvar:

En respondent peger på, at der mangler evidens for langtidseffekten af helårsgræsning. En respondent udtrykker, at særligt helårsgræsning er forbundet med risiko for overgræsning. En respondent spørger, hvorfor arealets størrelse og adgang til græs ikke indgår som betydende faktorer i beregningen af scoren for arealers velegnethed til helårsgræsning. En respondent spørger, hvorfra Naturstyrelsen har erfaringer med skovgræsning i indhegninger under 100 ha. En respondent spørger til baggrunden for, at Naturstyrelsen i sin vejledning til helårsgræsning anbefaler en arealstørrelse på mindst 100 ha til helårsgræsning.

Flere respondenter peger på, at helårsgræsning slet ikke er en velegnet metode i naturforvaltningen i Danmark, da metoden forbindes med meget store sammenhængende naturområder uden hegn som f.eks. Yellowstone Nationalpark i USA.

Naturstyrelsens kommentarer:

Helårsgræsning anbefales frem for sommergræsning, fordi græsning i løbet af hele året giver større variation af påvirkninger og ændrer sammensætningen af plantearter gennem bl.a. fødevalg. I urørt skov skal græsningstrykket tilstræbes at svare til naturlige tætheder og fluktuationer af planteædere uden tilskudsfordring, svarende til at bestandsstørrelsen reguleres af fødemængden om vinteren. Så vidt muligt tilstræbes helårsgræsning uden tilskudsfodring. Et naturligt græsningstryk ved helårsgræsning, og det relativt lave græsningstryk i sommerperioden, understøtter rig blomstring og variation i vegetationen. Det betyder, at helårsgræsning skaber levesteder til mange forskellige arter, bl.a. forstyrrelsesfølsomme arter, nektarafhængige arter og arter, der er knyttet overgangszoner mellem skov og lysåben natur.

De forskningsmæssige anbefalinger opfordrer til græsning i alle skovområder, hvor det er muligt at praktisere helårsgræsning uden tilskudsfodring. Beslutningen om, hvor der etableres græsning, er dog baseret på Naturstyrelsens afvejning af flere forhold. I vurderingen indgår det biologiske potentiale, hensynet til friluftslivets muligheder, arealets egnethed til skovgræsning, arealets egnethed til at udsætte husdyr og muligheden for at gennemføre det lovpligtige tilsyn med husdyrene, hensynet til fortidsminder og landskabelige hensyn. I de skove, hvor græsning etableres, vil type og placering af hegn, græsningstryk og græsningsdyr blive valgt ud fra hensyn til det enkelte areals biodiversitet, husdyrenes krav og muligheder for friluftslivet. Græsningsscoren anvendes ikke længere i praksis til at prioritere græsningsarealer.

Der kan opnås højere grad af naturlig dynamik på store arealer med forskellige naturtyper, og derfor tilstræbes sammenhængende græsningsarealer på 100 ha eller større. Det er dog ikke altid muligt at etablere så store sammenhængende græsningsarealer, og græsning på mindre arealer vurderes stadig at have positive biodiversitetseffekter. Der kan derfor også etableres græsning på arealer mindre end 100 ha.

Høringssvar:

Flere respondenter udtrykker bekymring for risikoen for overgræsning, som kan have negativ påvirkning på biodiversiteten, idet det begrænser planters frøformering. En respondent udtrykker bekymring for, at etablering af græsning kan ødelægge naturtyper, der er beskyttet af naturbeskyttelseslovens § 3.

Flere respondenter stiller spørgsmålstejn ved, hvorvidt der er evidens for, at skovgræsning giver bedre biodiversitet og udtrykker bekymring for, at sårbare arter kan påvirkes negativt. En respondent spørger til, hvorfor Naturstyrelsen ikke vælger at sætte kreaturer ud på arealer, hvor der i forvejen er græs. En respondent spørger til, hvilket datagrundlag, der anvendes til beregning af græsningstryk.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen er opmærksom på, at både fravær af store græssende dyr og overgræsning i form af flere dyr, end et areal selv kan bære, er problematisk ift. biodiversitet. Det konkrete valg af arter og antal græssende dyr, samt den konkrete udformning af hegnslinjer er ikke specificeret i forvaltningsplanerne, men bliver konkretiseret under den fremtidig projektering. Denne projektering følger "Overordnede retningslinjer for forvaltning af urørt skov".

Et passende græsningstryk for et areal afhænger bl.a. af jordbund og andel af lysåbne arealer. Græsningstrykket i urørte skove baseres derfor på en konkret vurdering for hvert areal med udgangspunkt i forskningsmæssige anbefalinger og tilpasses de lokale forhold og de sjældne og truede arters behov, så overgræsning undgås. Naturstyrelsen har også meget store lysåbne naturarealer, der afgræsses, disse indgår dog ikke i forvaltningen af urørt skov.

Høringssvar:

En respondent bemærker, at der ikke er dokumentation for, at græsning uden tilskuds fodring er bedre for biodiversiteten end græsning med tilskuds fodring. En anden respondent understreger vigtigheden af, at der ikke tilskuds fodres, eller at tilskuds fodring foregår på frahegnede arealer. Det foreslås her, at græsning på arealer med en stor andel af skov forberedes ved at foretage rydninger til store lysninger og vente et par sæsoner, før der sættes dyr på arealerne, så en græsningseget skovbundsvegetation kan nå at indfinde sig.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen sikrer, at der er tilstrækkeligt fødegrundlag på græsningsarealerne. Ud fra et biodiversitetsmæssigt hensyn vil Naturstyrelsen have fokus på, at tilskuds fodring på statens værdifulde naturarealer begrænses mest muligt. Tilskuds fodring bør således kun forekomme, hvis det vurderes nødvendigt for at sikre god dyrevelfærd på arealerne. For arealer, hvor dyrene går ude hele året, kan tilskuds fodring være nødvendigt i f.eks. langvarige perioder med frost og sne, men også om sommeren med langvarig tørke kan det komme på tale. I de tilfælde, hvor der græsses i vinterperioden og perioder med vinterlignende vejr, vil Naturstyrelsen i samarbejde med den private dyreholder udarbejde en beredskabsplan, hvor det aftales med dyreholder, hvilke aktiviteter (f.eks. fjernelse af dyr eller tilskuds fodring), der skal igangsættes og i hvilken rækkefølge, hvis der måtte opstå en situation hvor føderessourcen bliver knap. Det tilsvarende gør sig gældende for de arealer hvor Naturstyrelsen har egne dyr.

Høringssvar:

Flere respondenter spørger til, om det ikke er muligt at opnå samme effekt på biodiversiteten med målrettede rydninger af f.eks. gyvel og krat et par gange om året. En respondent spørger til, hvad det koster at etablere og opretholde græsning i urørte skove.

Flere respondenter angiver, at der aldrig har været store græssende kreaturer og heste i den danske natur og undres derfor over, at kreaturer nu anvendes i naturforvaltningen. Flere respondenter foreslår at øge bestanden af hjortevildt, fremfor at anvende græssende husdyr. Flere respondenter spørger til, hvorfor der anvendes heste og kvæg fremfor hjortevildt i urørt-skovforvaltningen. En respondent spørger til, hvilket konsensus-videnskabeligt grundlag, der findes for, at rådyr ikke afgræsser lysninger lige så effektivt som heste og kreaturer.

Naturstyrelsens kommentarer:

De forskningsmæssige anbefalinger (Møller et al., 2018) og opfordringer fra den videnskabelige følgegruppe for urørt skov peger på, at skovgræsning sammen med f.eks. naturlig hydrologi og strukturændringer i bevoksningerne er en vigtig funktion for optimering af biodiversiteten i urørt skov, da græssende dyr bidrager til naturlige processer og dynamikker med stor betydning for bevarelse og udvikling af biodiversiteten i området.

Store græssende pattedyr – heriblandt også urokse og vildhest – har historisk set spillet en vigtig rolle for udviklingen af biodiversiteten i Danmark. Græssende dyr skaber ved deres græsning, vandring, sandbadning, skrab, efterladenskaber mv. værdifulde levesteder for en række arter og forbedrer vegetationsudviklingen (Møller et al., 2018). Naturstyrelsen vurderer ikke, at man kan opnå samme resultat uden græssende dyr eller kun ved hjælp af hjortevildt.

Høringssvar:

En respondent anbefaler at anvende hårdføre græssende dyr, som ikke er opsøgende overfor publikum, naturligt skræller bark og browser på vedplanter, og hvor der ikke er lovmæssige krav om læskure – her fremhæves særligt galloway, skotsk højlandskvæg, exmoor- og konikponyer.

Naturstyrelsens kommentarer:

I valg af græsningsdyr foretrækkes robuste dyr, der er velegnede til helårsgræsning, og dyr der er rolige og ikke opsøgende overfor publikum. Robuste racer som eksempelvis galloway, skotsk højlandskvæg, exmoor- og konikponyer er tilpasset det danske klima og trives udendørs hele året og er derfor oplagte at anvende i Naturstyrelsens græsningsprojekter.

Høringssvar:

Flere respondenter efterspørger muligheden for at skabe mere sammenhængende natur med mere græsning på tværs af skovgærdet – gerne i samarbejde med private lodsejere, idet den grønne trepart anses for at have forbedret muligheden herfor.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen gør opmærksom på, at evt. lysåbne statslige naturarealer mellem de urørte skove fortsat vil blive samforvaltet med de urørte skove, men at større lysåbne arealer af tekniske grunde ikke kaldes urørt skov. Naturstyrelsen søger så vidt muligt at inkludere både skov og lysåbne arealer i planlagte indhegninger. Naturstyrelsen indgår gerne i samarbejde med eksterne lodsejere, hvor det er muligt.

3.2.4 Hydrologi

Høringssvar:

En respondent finder det uhensigtsmæssigt at genskabe naturlig hydrologi, idet dræning anses som forudsætningen for, at der er skov. Flere respondenter påpeger desuden, at der i forvejen forventes stigende nedbørsmængder, og oversvømmede arealer derfor forventes at opstå af sig selv. En respondent stiller spørgsmålstegn ved, hvorvidt hydrologien bliver mere naturlig af, at der lukkes grøfter og dræn.

Flere respondenter bemærker, at den hævede vandstand ifm. hydrologiprojekter vil være problematisk for mange af de nuværende vilde dyr. En respondent bemærker, at forvaltningsplanerne favoriserer dyr tilknyttet våde levesteder på bekostning af dyr, der lever i tørre habitater.

Naturstyrelsens kommentarer:

De danske skove generelt er unaturligt tørre som følge af et par hundrede års indsats for afvanding. I naturlige og urørte skove er fritstrømmende vand og naturlige fluktuationer i vandstanden

vigtige processer, der er med til at skabe variation og dynamik. Genopretning af naturlig hydrologi er derfor højt prioriteret i de urørte skove og anbefales også videnskabeligt, hvor det er praktisk, teknisk og naboretligt muligt, og hvor helt specifikke naturhensyn ikke taler imod det. Når man øger vandstanden i en skov, vil nogle træer drukne, fordi de ikke tåler, at rødderne står i vand – f.eks. bøg eller elm. Når bøgen går ud, kommer andre arter, som ikke har problemer med at overleve ved højere vandstand, f.eks. ask eller eg, og hvor der bliver endnu mere vådt, vil f.eks. rød-el eller vortebirk indfinde sig. Skoven vil således "overleve", men den vil langsomt ændres, hvor nogle træarter udskiftes med andre træarter. Det er ikke Naturstyrelsens erfaring, at vilde dyrs overlevelse påvirkes af mere naturlig hydrologi.

Naturstyrelsen har på nuværende tidspunkt i planlægningen ikke taget særlige hensyn til, hvordan klimaet udvikler sig ifm. planlægning af hydrologiprojekter. Dog har der været opmærksomhed på, at hydrologiprojekter kan bidrage til at tilbageholde vand i de urørte skove under regnskyl og dermed bidrage til at udjævne vandløbsstigninger nedstrøms i vandløbene, hvilket reducerer oversvømmelser. I projekteringsfasen, når et potentielt hydrologiprojekt skal ansøges og projekteres, vil der være mulighed for at inddrage klimafremskrivelser mv., såfremt der foreligger kvalificeret modellering, der kan simulere, hvordan de hydrologiske forhold påvirker det konkrete sted i fremtiden.

Høringssvar:

Flere respondenter anser det som positivt, at der gennemføres hydrologisk genopretning i flere skove. En respondent understreger i den forbindelse vigtigheden af hurtigst muligt også at prioritere gennemførelse af kategori 2-hydrologi-indsatser, hvor der endnu er usikkerhed om, om de kan gennemføres. Det understreges i den forbindelse, at genopretning af hydrologi i skovnatur er blandt de mest omkostningseffektive metoder til at øge biodiversiteten.

Naturstyrelsens kommentarer:

Kategori 2 er aktiviteter, hvor der ved planlægningen har været større usikkerhed om deres gennemførelse pga. uklarhed om ressourcer, relevans, kompleksitet eller indbyrdes afhængighed med andre aktiviteter. Rækkefølgen for indsatsen prioriteres mhp. at opnå størst muligt areal med fri vandflade og genoprettet hydrologi pr. hydrologiindsats og i særdeleshed at få lukket grøfter, som har gennembrudt naturlige terræntærskler.

3.2.5 Risiko for tilgroning

Høringssvar:

Flere respondenter udtrykker bekymring for, at lysåbne naturtyper vil gro til i buske og træer, og at skove vil gro til i hurtigt voksende arter som brombær og ahorn. Det påpeges i den forbindelse, at der ikke i retningslinjerne er krav om, at rydninger følges op af etablering af græsning. En respondent udtrykker bekymring for, at japansk pileurt vil sprede sig, når skovene efterlades urørt. En respondent anbefaler, at Naturstyrelsen ikke arbejder med tyndinger på 70-90 %, så det er lettere at styre forekomsten af uønskede arter som ørnebregner.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen har forsat plejepligt på de lysåbne naturtyper og vil for eksempel fortsat gennemføre pleje jf. Natura2000 plejeplanerne. Naturlige processer introduceret ved helårsgræsning og etablering af naturlig hydrologi reducerer behovet for bekæmpelse af tilgroning. Derudover kan tilgroning bekæmpes ved almindelig naturpleje i form af nedskæring mv.

Naturstyrelsen er opmærksom på, at fjernelse af invasive arter efter naturgenopretningsperioden kan være nødvendig. Rydning af invasive arter er ikke kun forbeholdt naturgenopretningsperioden.

Ørnebregne er en hjemmehørende art og et naturligt indslag i skovene. Derfor bekæmpes ørnebregne i udgangspunktet ikke.

3.2.6 Påvirkning af vildtlevende arter

Høringssvar:

En respondent spørger til, hvordan fældninger forventes at påvirke rådyrbestanden. En respondent spørger til, hvor hjortevildt skal søge læ og ly, når planlagte fældninger er gennemført. Flere respondenter udtrykker bekymring for, om hjortevildt bliver negativt påvirket af indhegninger, hvis de ikke kan følge deres vanlige veksler og ikke finde tilstrækkeligt fødegrundlag i skoven. En respondent udtrykker bekymring for, at vildt kan sidde fast i hegn og ikke være i stand til at frigøre sig. Der udtrykkes desuden bekymring for, at hegn reducerer udvekslingen af gener mellem populationer og derved resulterer i en mindre robust genetik hos vildtbestande. Der rejses ligeledes bekymring for, at der opstår ubalance i forholdet mellem rovdyr og byttedyr som resultat af hegning. En respondent udtrykker bekymring for, om rådyrbestanden påvirkes negativt, når der etableres indhegninger med kvæg i skoven. En respondent spørger til, hvorfor der ikke etableres frahegninger til rådyr ifm. etablering af græsning med husdyr. En respondent spørger til, om det er muligt at opretholde en sund bestand af hjortevildt, når bestanden ikke reguleres.

Naturstyrelsens kommentarer:

Det er Naturstyrelsens vurdering, at rådyr og øvrigt hjortevildt ikke påvirkes væsentligt af de aktiviteter, der beskrives i forvaltningsplanerne. Skovene vil i deres helhed stadig kunne fungere som sted for læ og ly efter planlagte fældninger.

I praksis vil man mange steder kunne nøjes med opsætning af hegn med glat tråd, der vil være tilstrækkeligt til at holde f.eks. kvæg og heste inde, mens den øvrige fauna nemt kan krydse ind og ud af skoven.

Det er Naturstyrelsens generelle erfaring, at lave hegn og ekstensiv græsning ikke påvirker den vilde fauna – herunder krondyr og deres vandringsruter. Risikoen for, at den vilde fauna måtte hænge fast i lave hegn bestående af to eller tre glatte tråde vurderes som meget lille.

Urørt skov ændrer som udgangspunkt ikke Naturstyrelsens praksis ift. jagt- og vildtforvaltning.

Høringssvar:

Flere respondenter udtrykker bekymring for, om udtag af nåletræ får negative konsekvenser for de arter, der er tilknyttet nåletræ. Her nævnes specifikt myrer, fugle, egern, mus, hjort, ræv og grævling. En respondent udtrykker bekymring for arter, der har kogler som naturligt fødevalg, eksempelvis spætter, korsnæb og egern.

Naturstyrelsens kommentarer:

Det er ikke alt nåletræ, der udtages i naturgenopretningsperioden. Der vil fortsat være betydelige arealer med eksempelvis rødgran og skovfyr tilbage. Arealet med oversøiske træarter, som eksempelvis sitkagran og contortafyr, vil blive reduceret betydeligt. Da oversøiske træarter har en ganske kort historik i Danmark, vurderes der ikke at være hjemmehørende arter der er afhængige af disses tilstedeværelse. Enkeltstående store træer af oversøiske nåletræarter kan efter nærmere vurdering ift. spredningspotentialer undlades at blive fældet.

Høringssvar:

En respondent udtrykker bekymring for, at implementeringen af urørt skov medfører, at der fældes træ i dyrenes yngletid, og at store maskiner vil ødelægge jordbundens biodiversitet.

En respondent spørger til, hvordan urørt-skov-forvaltningen forholder sig til skovens fredede dyrearter.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsens politikker og retningslinjer for hensyn til naturen under træfældning, herunder fældning i dyrenes yngletid, kørsel med tungt maskineri og beskyttelse af fredede og truede arter, vil fortsat gælde i urørt skov. Der vil således i urørt skov stadig tages hensyn, så der ikke

risikeres skade på kendte forekomster af sjældne og truede arter, deres levesteder, fortidsmin-der m.m. Der henvises i øvrigt til Naturstyrelsens hjemmeside om "Når Naturstyrelsen fælder træer": <https://naturstyrelsen.dk/vildere-natur/planer-for-naturen/naar-naturstyrelsen-faelder-traeer-hensyn-til-natur-og-friluftsliv>

3.2.7 Genpulje

Høringssvar:

En respondent udtrykker bekymring for hensigtsmæssigheden af den eksisterende genpulje for vedplanter på de udpegede arealer som udgangspunkt for udviklingen af naturlige skove, idet mange års dyrkning har favoriseret retstammede sorter, der er mere velegnede til tømmerpro-dukation. Her spørges desuden til, om det genetiske materiale, der planlægges udplantet i urørte skove er hjemmehørende.

Naturstyrelsens kommentarer:

Skovene, der er udpeget til urørt skov, er valgt på baggrund af overvejelser om bl.a. det nuvæ-rende og fremtidige biodiversitetspotentiale ud fra en helhedsbetragtning. At en del af skovene i større eller mindre grad har en baggrund som anlagte og dyrkede skove, ændrer ikke på, at de udvalgte skove har været blandt de mest velegnede som kommende urørte skove på statens arealer.

Naturstyrelsen har gennem længere tid arbejdet for at identificere og fremme hjemmehørende træarter af dansk oprindelse på sine arealer. Det er derfor helt naturligt, at der med det særlige biodiversitetsmæssige fokus i de urørte skove, vil blive plantet hjemmehørende træarter af dansk oprindelse, såfremt det er muligt og hensigtsmæssigt.

3.3 Procesrelaterede emner

Dette tema indeholder høringssvar omhandlende juridiske spørgsmål, spørgsmål om borgerind-dragelse og høringsproces samt øvrige spørgsmål til processen før og efter implementering af forvaltningsplanerne, herunder forvaltningsplanernes format og den efterfølgende evaluering af gennemførte aktiviteter.

3.3.1 Lovgivning generelt

Høringssvar:

Flere respondenter forholder sig kritisk til det lovmæssige grundlag for Naturstyrelsens forvalt-ningsplaner, og flere spørger til forvaltningsplanernes overensstemmelse med gældende lov-givning – herunder særligt i relation til naturbeskyttelsesloven, skov- og vandløbslovgivning og vej- og færdselslovgivning. Flere respondenter spørger til, hvilke tilladelser og dispensationer Naturstyrelsen skal opnå, og hvilke høringer Naturstyrelsen skal gennemføre før iværksættelse af forvaltningsplaner for urørt skov.

Kystdirektoratet og Styrelsen for Grøn Arealomlægning gør opmærksom på, at visse aktiviteter i implementeringen af urørt skov kræver tilladelse eller dispensation efter gældende lovgivning.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen skal efterleve gældende love og regler. Aktiviteter, der kræver en tilladelse eller dispensation, gennemføres kun, hvis dette kan opnås. Hvilke tilladelser og dispensationer, der kræves, afhænger af forvaltningsplanens konkrete aktiviteter, og hvilke restriktioner for arealan-vendelse, der er pålagt de konkrete arealer. Der kan eksempelvis være tale om tilladelser og/el-ler dispensationer efter naturbeskyttelsesloven, skovloven og miljøvurderingsloven.

Høringssvar:

En respondent spørger til, hvorvidt Naturstyrelsen har hjemmel til at fratage borgere muligheden for at gå på urørte skoves stier uden risiko for at møde græssende kreaturer. En respondent udtrykker, at etablering af hegn og græsning i urørte skove er i modstrid med naturbeskyttelseslovens § 23, der fastsætter, at offentlighedens adgang ikke må vanskeliggøres, og at der ikke må opsættes usædvanlige hegn omkring skove. En respondent spørger til, hvordan Naturstyrelsen definerer "usædvanligt hegn", og hvorvidt Naturstyrelsen mener, at ethvert hegn principielt forhindrer offentlighedens adgang uanset type. Flere respondenter forholder sig kritisk til, om naturbeskyttelseslovens formål om at sikre befolkningens adgang til skovene overholdes, når der etableres hegn og græsning. En respondent stiller spørgsmålstegn ved, om formidling om skovens ændrede status er tilstrækkeligt til at sikre naturbeskyttelseslovens formål om at sikre offentlighedens adgang til naturen.

Naturstyrelsens kommentarer:

I forbindelse med hegning til græssende dyr, vil Naturstyrelsen sikre den fortsatte offentlige adgang i overensstemmelse med naturbeskyttelseslovens adgangsregler mv. Der vil i forbindelse med projekteringen af de planlagte græsningsprojekter, blive taget stilling til udformningen og indretning af de konkrete hegn, herunder sikring af adgang for offentligheden.

Høringssvar:

Flere respondenter udtrykker, at urørt-skov-forvaltningen er i modstrid med EU's afskovningsforordning. En respondent udtrykker, at urørt-skov-forvaltningen er i modstrid med EU's biodiversitetsstrategis hensyn til bevaring af skoven som produktionsenhed og hensyn til folkesundheden ved at sikre befolkningen mulighed for at færdes frit i naturen.

Naturstyrelsens kommentarer:

Urørt skov anses, grundet fokus på fremme af biodiversitet, som et vigtigt supplement til EU's biodiversitetsstrategi og kan bidrage væsentligt til at sikre en ambitiøs implementering af denne for de europæiske skove, da strategien identificerer et behov for styrket indsats for beskyttelse af skovenes biodiversitet.

De kommende urørte skove forvaltes med et klart mål om at sikre de bedst mulige rammer for en selv bærende og selvforvaltende natur, hvor det er naturlig dynamik og naturlige processer, der skaber de rette forhold og levesteder for skovnaturen, og biodiversiteten fremmes og understøttes. Naturstyrelsen anser ikke de planlagte aktiviteter i urørt skov som værende i strid med afskovningsforordningen.

3.3.2 Miljøvurderingsloven og habitatbekendtgørelsen

Høringssvar:

Flere respondenter spørger til, hvordan Naturstyrelsen sikrer overholdelse af reglerne om internationale naturbeskyttelsesområder (Natura 2000), og hvorvidt forvaltningsplanerne skal habitatvurderes efter Natura 2000-lovgivningen. Flere respondenter bemærker, at der ikke er gennemført vurderinger af forvaltningsplanernes påvirkning af habitatnatur, herunder hydrologiprojekters påvirkning af bilag IV-arter som hasselmus, markfirben og diverse insekter, og bemærker, at en sådan vurdering bør foretages. En respondent savner herunder også en vurdering af de kumulative virkninger af implementering af de 59 forvaltningsplaner. En respondent peger i den forbindelse på habitatbekendtgørelsens § 9, hvoraf det ifølge respondenterne fremgår, at der skal ligge tungtvejende grunde og omfattende vurderinger til grund for ændringer, og at det er en forudsætning for afvigelser herfra, at der er afsøgt alternative løsninger.

Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø bemærker, at styrelsen kun kan forholde sig til de sammenfattende væsentlighedsvurderinger, som fremgår af forvaltningsplanerne. Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø påpeger desuden, at formålet med en væsentlighedsvurdering er at vurdere, om en plan eller et projekt kan påvirke et Natura 2000-område

væsentligt, og at der skal foretages konsekvensvurdering, hvis en sådan påvirkning ikke kan afvises.

Flere respondenter bemærker, at der bør gennemføres miljøvurderinger af forvaltningsplaner for urørt skov iht. miljøvurderingsloven.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen har udarbejdet en væsentlighedsvurdering for hver forvaltningsplan for urørt skov i medfør af Habitatdirektivet – herunder også vurdering af påvirkning af bilag IV-arter. Væsentlighedsvurderingen forholder sig til evt. Natura 2000-områder og deres bevaringsmålsætninger for arter og naturtyper, bilag IV-arter og områdenes økologiske funktionalitet samt kumulative effekter knyttet til planområdet og opsummeres i hver forvaltningsplan. Hvis der i væsentlighedsvurderingen ikke findes en væsentlig påvirkning af Natura 2000-området, skal der ikke foretages konsekvensvurdering.

Forvaltningsplanerne er ikke automatisk omfattet af miljøvurderingsloven, og der er derfor heller ikke pligt til at foretage miljøscreening eller miljøvurdering af planerne. Naturstyrelsen har dog stadig pligt til at træffe afgørelse om miljøscreening i de tilfælde, hvor planerne vil have en væsentlig indvirkning på et habitatområde. Det vil sjældent være tilfældet med forvaltningsplanerne, da de planlagte naturgenopretningsaktiviteter ofte understøtter bevaringsmålsætningerne i Natura 2000-planerne. Nogle aktiviteter i planerne vil senere blive omsat til projekter, som skal screenes efter miljøvurderingslovens bestemmelser om screening af konkrete projekter. Denne screening kan og vil først blive gennemført, når der i løbet af planperioden foretages en nærmere detailprojektering af de konkrete aktiviteter.

Høringssvar:

En respondent savner i forvaltningsplanerne en vurdering af, hvorvidt hydrologiprojekter påvirker målsatte vandforekomster i planområdet eller nedstrøms herfor. Det påpeges i den forbindelse, at der må være krav om miljøvurdering, hvis der er krav om vurdering af påvirkning af målsatte vandområder.

Naturstyrelsens kommentarer:

Forud for de konkrete hydrologiprojekter vil der blive foretaget detaljerede vurderinger på projektniveau af mulige påvirkninger på vandforekomster målsat efter vandrammedirektivet ifm. projektering af de konkrete naturgenopretningsaktiviteter, hvor dette er påkrævet.

3.3.3 Forvaltningsplanernes detaljeringsgrad

Høringssvar:

Flere respondenter efterspørger et højere detaljeringsniveau i forvaltningsplanernes beskrivelser af nuværende status og fremtidige aktiviteter relateret til både friluftsliv, biodiversitet og naturgenopretning.

Naturstyrelsens kommentarer:

Forvaltningsplanerne følger de "Overordnede retningslinjer for forvaltning af urørt skove", og fastlægger forvaltningen af området, mens detaljerne omkring plejen hører hjemme i den efterfølgende projektering og implementering af planerne. Aktiviteterne i planlægningssektionen er således alene planlægning og ikke et udtryk for en konkrete projektering. Forvaltningsplanerne skal på den ene side være tilstrækkeligt detaljerede til, at de kan fungere som grundlag for Naturstyrelsens fremtidige projektering af konkrete aktiviteter ifm. overgangen til urørt skov. På den anden side skal det være muligt at justere forvaltningsplanerne efter de faktiske forhold og særlige lokale hensyn på arealerne, og detailprojekteringen foregår derfor først efter høringens

afslutning. Under detailprojekteringen inddrages bl.a. kendskab til artsforekomster af rødlistede, fredede og bilag IV-arter. Omfanget af veteraniseringer og forøgelse af dødt ved og lignende aktiviteter vurderes ligeledes på baggrund af lokale forhold under detailprojekteringen. Forvaltningsplanerne beskriver aktiviteter ud over Naturstyrelsens almindelige drift. Eksempelvis vil almindeligt vedligehold af stier og andre friluftsfaciliteter og målrettet pleje af beskyttede lysåbne arealer indgå i Naturstyrelsens almindelige drift og derfor ikke være beskrevet eksplicit i forvaltningsplanerne.

3.3.4 Høringsproces

Høringssvar:

Flere respondenter udtrykker, at en kort høringsfrist ikke giver mulighed for en tilstrækkelig grundig bearbejdning af høringsmaterialet. Flere respondenter bemærker, at oplysning om høringen har været mangelfuld, og at den ikke er tilstrækkeligt bredt adviseret, når flere respondenter har opdaget den ved en tilfældighed.

Naturstyrelsens kommentarer:

Høringsperioden har fulgt Naturstyrelsens normale standard for høringer af denne type planer, hvilket er en 8 uger høring med en bred annoncering via både høringsportal, hjemmeside og direkte mail til en høringsliste indeholdende offentlige og private interessenter.

Høringssvar:

Flere respondenter spørger til formålet med høringen. En respondent spørger til, hvilke regler høringen gennemføres efter, og hvorvidt der er klageadgang, når planerne er vedtaget. En respondent anser høringen for formålsløs, idet det antages, at forvaltningsplanerne alligevel gennemføres uagtet resultatet af høringen. En respondent anser forvaltningsplanernes tidshorisont på hhv. 6 og 15 år for løv- og nåleskove som meget kort, og bemærker, at borgere derfor ikke ved, hvad de kan forvente, når skovene er blevet lysstillet og præges af opvækst af urter, birk, el mv.

Naturstyrelsens kommentarer:

Høringen foretages jf. "Bekendtgørelse om offentlighedens inddragelse ved store Naturforvaltningsprojekter", for at få konstruktiv feedback via høringssvar omkring status og/eller det planlægningsmæssige indhold, herunder valget af de konkrete biodiversitetsrettede aktiviteter i forvaltningsplanerne.

Naturstyrelsen vurderer løbende det overordnede indhold i forvaltningsplanerne, og indholdet kan evt. på baggrund af input fra bl.a. høringsrunder blive justeret. Det er dog ikke sikkert, at alle ønsker kan imødekommes. Afslutning af høringsprocessen gennem offentliggørelse af høringsnotat sammen med de godkendte forvaltningsplaner giver et godt overblik ift. omfang af tilretning, som følge af høringen. Det er sjældent, at en høring af urørt skov forvaltningsplaner ikke afstedkommer enkelte justeringer. De godkendte forvaltningsplaner for urørt skov kan ikke påklages.

Naturgenopretningsperioderne på hhv. 6 år for løvskove og 25 år for nåletræsplantager er valgt ud fra et ønske om at igangsætte en koncentreret indsats for at hjælpe naturen i Danmark nu og her. Omfanget af planlagt græsning fremgår på planniveau af selve forvaltningsplanerne. Naturgenopretningsperiodens længde har ikke været en væsentlig parameter ift. valg af græsning.

Høringssvar:

Flere respondenter bemærker, at udpegningen af urørt-skov-arealer er uhensigtsmæssig. En respondent bemærker, at produktionsskov er uegnet til omlægning til urørt skov. En respondent

bemærker, at det er misvisende, at arealer, der ikke er skovbevoksede indgår i udpegningen og spørger til, om disse arealer bidrager til måltal for det samlede areal af urørt skov.

Naturstyrelsens kommentarer:

Høring af forvaltningsplanerne for urørt skov er ikke en høring af selve udpegningerne med urørt skov. Udpegningerne har haft deres egen høringsproces, hvor man har haft mulighed for at indgive høringssvar.

Via dette link kan man se, hvilke arealer der er udpeget som urørt skov: <https://naturstyrelsen.dk/vildere-natur/uroert-skov/udpegning-af-uroert-skov>. De udpegede arealer består primært af arealer med træer og enkelte mindre lysåbne arealer i naturlig tilknytning til de bevoksede dele af skovene. Større lysåbne arealer, der indgår i planområderne for urørt skov, tælles ikke med i arealopgørelser over urørt skov i Danmark.

Høringssvar:

Flere respondenter gør opmærksom på, at høringsmaterialet er svært tilgængeligt, og funktionerne på høringsportalen ikke fungerer intuitivt. En respondent foreslår, at forvaltningsplanerne kan beskrives med mere illustrative prospekter for at undgå misforståelser af, hvad forvaltningsplanerne indebærer. Flere respondenter kvitterer for muligheden for at tilgå forvaltningsplaner i pdf-format.

En respondent gør opmærksom på, at links i forvaltningsplanerne ikke har virket.

En respondent foreslår, at der i den fremtidige videreudvikling af høringsportalen bliver mulighed for at sammenholde valgte GIS-lag på tværs af planlægnings- og aktivitetskategorier, som det kendes for andre offentlige GIS-løsninger.

Naturstyrelsens kommentarer:

Det er Naturstyrelsens mål at gøre naturforvaltningen mere databaseret og transparent, herunder at give læseren markant bedre muligheder for selv at bestemme hvilke status- og planlægningsrelaterede kort, som læseren vil udforske, både inden for de enkelte delarealer eller på tværs af hele landet. Dette i modsætning til et mere traditionelt låst hjemmesidebaseret HTML eller PDF planformat, hvor læseren ikke selv kan vælge og kombinere kort, og i værste tilfælde kan have svært ved at tyde de enkelte kort.

Naturstyrelsen opfordrer til, at man ser den korte introduktionsvideo til planløsningen og særligt lægger mærke til, at man både kan vælge at se kortmaterialet ud fra forvalgte temaer, der matcher relevante dele af planteksten, som f.eks. "Friluftsliv og faciliteter" eller "Planaktiviteter for natur", men også muligheden for helt frit at gå på opdagelse via "Planområder", hvor samtlige kort i løsningen er tilgængelige på én gang i lagkontrollen. Naturstyrelsen gør opmærksom på, at den digitale planløsning er under udvikling, og Naturstyrelsen arbejder løbende på at forbedre platformen. Fejlretning af links m.m. foregår ligeledes løbende.

Naturstyrelsen arbejder løbende med at forbedre og udvikle formidlingen af disse forandringer i andre sammenhænge end forvaltningsplanerne bl.a. gennem "Plads til alle arter"-kampagnen: <https://vilderenatur.dk/>.

Høringssvar:

Flere respondenter peger på, at det ikke er muligt at vurdere en potentiel påvirkning af fugleliv fra planlagte minishelters, når minishelters placering ikke fremgår præcist af høringsmaterialet. En respondent savner en klarlægning af, hvor meget træ, der siden udpegningen i 2021 er udtaget fra de forskellige skovområder, hvordan udtaget fordeler sig på gavntræ og flistræ, og

hvorledes dette er begrundet i relation til formålet med urørt-skov-udpegningen. Herunder savnes klare begrundelser for, hvordan planlagte fældninger vil gavne biodiversiteten, og hvorvidt de fældninger, der er gennemført siden udpegningen har skadet skovens potentiale for at udvikle urørt skov.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen anerkender, at man ikke kan se minishelters på kortene og derfor har svært ved at vurdere deres påvirkning af fuglelivet. Naturstyrelsen vil bestræbe sig på at sikre, at når den endelig placering af minishelters skal vælges, vil det være på lokaliteter, som ikke er uhensigtsmæssige for særlige sårbare fuglearter.

Når der foreligger en udpegning af et skovareal til urørt skov, overgår forvaltningen, herunder hugst (udtag af træ) og fældning (træet bliver liggende i skoven) til at følge "Overordnede retningslinjer for forvaltning af urørt skov". Retningslinjerne kan findes på hjemmesiden via dette link: <https://naturstyrelsen.dk/vildere-natur/uroert-skov/naturgenopretning>. Retningslinjerne er styrende for hugst og fældningsaktiviteter, indtil der foreligger en detaljeret godkendt forvaltningsplan, hvorefter forvaltningsplanens indhold er styrende.

En detaljeret historisk opgørelse af gennemførte hugst- og fældningsaktiviteter er uden for forvaltningsplanernes indholdsmæssige afgrænsning. For en bedre forståelse af hugst- og fældning i de udpegede skove, henvises til "Overordnede retningslinjer for forvaltning af urørt skov".

3.3.5 Naboer

Høringssvar:

Flere respondenter undrer sig over, at de ikke er blevet nærmere oplyst om høringen af urørt-skov-forvaltningsplaner på trods af, at de bor nær de arealer, der planlægges for. Flere respondenter udtrykker, at der bør være en direkte høring af grundejere med naboejendomme til kommende urørte skove. En respondent henviser til forvaltningslovens bestemmelse om, at der skal ske en partshøring, hvis en fysisk eller juridisk person har en væsentlig individuel interesse i en afgørelse, der træffes af en myndighed.

Naturstyrelsens kommentarer:

Vedtagelse af forvaltningsplaner for urørt skov omfatter ikke en afgørelse, der fører til en lovpligtig nabohearing. Udarbejdelsen af forvaltningsplanerne følger Naturstyrelsens proces for tilvejebringelse af planforslag med heraf følgende lokal inddragelse samt offentlig høring. Lokal inddragelsen sker bl.a. gennem brugerråds- og borgermøder, og skal medvirke til at sikre en god balance mellem de forskellige hensyn. I de tilfælde hvor der kræves tilladelser eller dispensationer, hvor der træffes afgørelse af en myndighed, gennemføres høringer efter gældende lovgivning.

Høringssvar:

Flere respondenter foreslår, at der i de overordnede retningslinjer indskrives en pligt til at forholde sig til konsekvenser for naboer, når forvaltningsplanerne udarbejdes. Det pointeres i den forbindelse, at hegn eksempelvis kan have negative konsekvenser for naboarealer i det omfang, hegnet forhindrer vildtets frie færdsel, lukker det ude fra nogle områder eller holder det på andre områder, hvor forekomsten af vildtskader vil stige. Her bemærkes desuden, at forøgelse af mængden af dødt ved kan føre til opformering af biller, der kan medføre store skader på evt. tilstødende private skovarealer. Det foreslås i den forbindelse, at det indskrives, at der føres opsyn i skoven i områder med store mængder dødt ved som et risikominimerende tiltag. Det foreslås endvidere, at der på forhånd udarbejdes retningslinjer for håndtering af andre risici for tilstødende naboskove i form af øget risiko for stormfald, brand o.l. Respondenten foreslår desuden, at der indskrives en ambition om at indgå dialog med naboer om håndtering af invasive arter, og at det i denne forbindelse understreges, at naboarealer ikke pålægges restriktioner for

at mindske spredning af invasive arter, selvom det kan medføre øgede omkostninger ved et øget behov for renholdelse i den urørte skov. Respondenten foreslår desuden, at muligheden for et ændret publikumstryk i private naboskove bør beskrives i forvaltningsplanerne. En respondent foreslår, at der i den sammenhæng er pligt til dialog med naboerne, hvor der i størst muligt omfang tages hensyn til naboernes synspunkter.

Naturstyrelsens kommentarer:

De "Overordnede retningslinjer for forvaltning af urørt skov" har tidligere været i høring, hvor der har været mulighed for at indgive høringssvar. Naturstyrelsen forholder sig i planlægningen af forvaltning af urørt skov til naboarealer, hvor det er relevant.

I mange urørte skove med græsning vil man kunne nøjes med opsætning af lavt hegn med glat tråd, der vil være tilstrækkeligt til at holde f.eks. kvæg og heste inde, mens den øvrige fauna nemt kan krydse ind og ud af skoven. Da hegn i reglen således ikke vil udgøre barrierer for vildtets frie bevægelighed, forventes implementeringen af urørt-skov-forvaltningsplanerne ikke at medføre vildtgenger på naboarealer.

Naturstyrelsen er opmærksom på, at der særligt i genopretningsperioden kan være en risiko for typografangreb, som følge af skovenes nuværende plantagedrift. Hvis private naboskoves skovsundhed trues af typografbiller, vil man håndtere de konkrete tilfælde for at nedsætte risikoen for skader. Selve håndteringen er ikke specificeret, da løsningen kan variere i hvert enkelt tilfælde. Som udgangspunkt sker der ingen bekæmpelse af insekter efter perioden for naturgenopretning.

Forebyggelse og bekæmpelse af skovbrand vil forsat ske uden restriktioner. Der kan således fortsat etableres og vedligeholdes brandbælter, branddamme mv. Naturstyrelsen forventer samlet set ikke øget brand-risiko ifm. forvaltningen af urørt skov jf. afsnit 3.4.7 i dette høringsnotat. Udpegningen af urørt skov medfører ikke særlige forpligtelser til nabolodsejere.

Høringssvar:

Flere respondenter udtrykker bekymring for, hvordan planlagte hydrologiprojekter kan påvirke naboejendomme og forholder sig kritisk til, at Naturstyrelsen ikke har vurderet de ulemper, som hydrologiprojekter kan medføre for naboer.

Naturstyrelsens kommentarer:

I forbindelse med hydrologiprojekter sikres, at Naturstyrelsen kan bortlede vand fra nabolodsejer, så denne ikke påvirkes af vandstuvning. Ligeledes må offentlige veje, jernbaner og andre tekniske anlæg, som går gennem Naturstyrelsens arealer, ikke påvirkes negativt af de hydrologiske forhold. Begge dele iht. vandløbsloven. Grøftelukninger kræver tilladelse efter forskellig lovgivning, og Naturstyrelsen skal kunne godtgøre, at projekter ikke generer naboer (og heller ikke f.eks. Natura 2000).

3.3.6 Evaluering og tilpasning af forvaltningsplaner

Høringssvar:

Flere respondenter spørger til, hvorvidt der er udarbejdet baseline for biodiversitet, inden forvaltningsplanerne implementeres. Flere respondenter peger på behovet for at kortlægge en baseline for biodiversitet, der gør det muligt at evaluere forvaltningsplanerne løbende. En respondent foreslår, at baseline-undersøgelser beskrives i forvaltningsplanerne, og at der sikres en standardiseret metode til dataindsamlingen, så effekterne af gennemførte aktiviteter senere kan måles. En respondent spørger, hvorfor der ikke etableres urørt skov i en forsøgsskov, som kan evalueres efter f.eks. en 10-årig periode. En respondent foreslår, at der udpeges en kontrolskov (specifikt foreslås Valby Hegn), hvor urørt-skov-aktiviteter ikke gennemføres, så man har et sammenligningsgrundlag til vurdering af effekterne af forvaltningsaktiviteter i urørte skove.

Naturstyrelsens kommentarer:

Det har ikke været muligt at gennemføre baselineregistreringer i alle urørte skove. Naturstyrelsen har, på baggrund af forskningsbaseret rådgivning, valgt at lave en forholdsvis grundig baselineregistrering i 20 skove, der er udpeget urørt skov samt to skove, der fortsætter med naturnær skovdrift. De feltbaserede kortlægninger omfatter en lang række artsgrupper og baserer sig på metoder, der anvendes i det nationale naturovervågningsprogram (NOVANA). Denne baseline omfatter registrering af svampe, laver og insekter i en lang række prøveflader i de 20 udvalgte urørte skove. Naturstyrelsen indsamler desuden oplysninger om hvilke skovningsaktiviteter (naturgenopretningsfældninger med fældningsgrader), der gennemføres i disse skove for at kunne dokumentere hvilke indsatser, der er gennemført hvor i de 20 skove. Naturstyrelsen har dermed mulighed for på et senere tidspunkt at gennemføre en ny registrering og gennemføre en evaluering af indsatsen med udgangspunkt i de udvalgte skove.

Høringssvar:

En respondent foreslår, at der kortlægges rødlistearter på de arealer, hvor der planlægges rydninger over 75 %. Der henvises til, at særligt insekter, laver og svampe er underregistrerede. En respondent savner en fuldstændig opgørelse over bilag IV-arter i høringsmaterialet og udtrykker bekymring for, om der er kortlagt en fyldestgørende baseline for de udpegede områder.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen benytter sig ifm. udførelsen af forvaltningsplanerne af indrapporterede observationsdata, der er gjort tilgængelige f.eks. via arter.dk, ligesom foretages der feltbesigtigelser, før naturgenopretningsaktiviteter gennemføres, hvis der er en risiko for at gøre skade på sjældne eller truede arter eller deres levesteder. Derudover har Naturstyrelsen interne systemer, "Pas på kort", for registrerede, sårbare elementer. Naturstyrelsen modtager gerne konkrete henvendelser om kendte redetræer m.m. Der er i væsentlighedsvurderingerne for de enkelte forvaltningsplaner vurderet potentiel påvirkning af bilag IV-arter, som fremgår af arter.dk eller Naturstyrelsen i øvrigt har kendskab til.

Høringssvar:

Flere respondenter foreslår, at forvaltningsplanerne løbende evalueres og tilpasses. En respondent foreslår, at dette sker hvert 5. år, og at der fastlægges en plan for, hvordan evalueringen foregår. En respondent foreslår, at forvaltningsplanerne baseres på principper for adaptiv forvaltning, således at forvaltningsaktiviteter løbende overvåges og evalueres med fokus på effekter på biodiversitet og friluftsliv med revisioner hvert 4. år. Flere respondenter foreslår, at forvaltningsplanerne løbende evalueres og opdateres på baggrund af eksisterende viden og konsultation med fageksperter.

Naturstyrelsens kommentarer:

Forvaltningsplanerne justeres med 5-6 års intervaller eller efter behov og gennemgår en hovedrevision mindst hvert 15. år.

3.3.7 Inddragelse af interessenter

Høringssvar:

Flere respondenter understreger vigtigheden af at inddrage interessenter i planlægningen af den fremtidige forvaltning af urørte skove, og at denne interessent-inddragelse er afgørende for at sikre en balance mellem hensyn til biodiversitet og friluftsliv. En respondent foreslår, at idræts- og friluftsföreninger inddrages i planlægningen af de aktiviteter, der gennemføres af hensyn til friluftslivet f.eks. omlægning af stier og spor. Det påpeges i den forbindelse, at inddragelsen af interessenter er vigtig for at sikre accept og opbakning til forvaltningsplanerne. En respondent foreslår, at der udarbejdes en national plan for hegning og udsætning af store græssende dyr samt planlægning af kompenserende foranstaltninger med stærk inddragelse af interesseorganisationer.

En respondent foreslår, at muligheden for at gennemføre projekter i samarbejde med eksterne interessenter indskrives i forvaltningsplanerne.

Naturstyrelsens kommentarer:

Der har under udarbejdelsen af forvaltningsplanerne været lokal inddragelse i form af bruger-råds- og borgermøder, for at sikre hensyntagen til de forskellige interesser for skovene. Disse møder er blevet annonceret på Naturstyrelsens hjemmeside eller i lokalaviser. Udover lokal inddragelse, bidrager den offentlige høring også til inddragelse i udarbejdelsen af forvaltningsplaner. Naturstyrelsen samarbejder generelt gerne med interessenter, når det er relevant. Eksisterende samarbejder med [brugerråd](#) vil fortsætte efter implementeringen af urørt skov.

Naturstyrelsen henviser til at deltage aktivt ved både de lokale borgermøder og den offentlige høringsproces, som begge giver mulighed for inddragelse i udarbejdelsen af forvaltningsplanerne og dermed planlægningen af urørt skov.

3.4 Øvrige

Dette tema indeholder høringssvar omhandlende øvrige perspektiver på forvaltningsplanerne, herunder dyrevelfærd, klimahensyn, økonomiske hensyn etc.

3.4.1 Generel dyrevelfærd

Høringssvar:

Flere respondenter udtrykker bekymring for dyrevelfærden for græssende dyr i kommende urørte skove. Flere respondenter spørger til, hvordan dyrene passes, og hvordan der foretages tilsyn med dyrene. En respondent spørger til, hvordan Naturstyrelsen vil sikre dyrenes velfærd og undgå overgræsning, hvis dyreholdet forpagtes til ekstern dyreholder. Flere respondenter påpeger, at der er et særligt ansvar forbundet med at sikre dyrevelfærden for dyr, der holdes bag hegn.

Flere respondenter udtrykker bekymring for, hvorvidt dyrevelfærdsloven overholdes, og en respondent udtrykker, at Naturstyrelsen har foranlediget en lovændring, så dyrevelfærdsloven ikke er gældende for Naturstyrelsen. En respondent ser en sammenhæng mellem Naturstyrelsens anvendelse af helårsgræsning i naturforvaltningen og regeringens afskaffelse af dyrepolitiet. En respondent udtrykker, at Naturstyrelsen ikke skal fodre dyrene eller sikre dem ly, læ og tørt leje. En respondent angiver, at Naturstyrelsen mange steder forvalter dyr i urørt skov, som om de var omfattet af de undtagelser fra dyrevelfærdslovens § 3 og § 9, som gælder for nationalparkerne.

Flere respondenter udtrykker bekymring for dyrevelfærdsmæssige konsekvenser af manglende hov/klov-pleje, og flere respondenter udtrykker, at det ikke er realistisk, at hove og klovede slides

tilstrækkeligt i skoven. En respondent udtrykker bekymring for, at parasitter kan medføre sygdom og død hos græssende dyr. En respondent spørger til, hvorfor dyrene ikke skal tilses af uvildige dyrlæger. En respondent spørger til, hvordan syge og/eller nødlidende dyr håndteres. En respondent efterspørger regulering af handyr i helårsgræssende flokke. En respondent udtrykker bekymring for, om det vil være muligt at finde døde tamdyr, så disse kan bortskaffes fra urørt-skov-arealerne.

Naturstyrelsens kommentarer:

For de urørte skove, hvor der planlægges indhegninger med græssende dyr, skal dyrevelfærdsloven efterleves i lighed med alle andre arealer, private som offentligt ejede. Dyrene skal behandles forsvarligt og beskyttes bedst muligt mod smerte, lidelse, angst mv., og tilsynet med dyr skal foregå på individniveau. Det er kun i de kommende naturnationalparker, at Naturstyrelsen kan vælge at ansøge Fødevarestyrelsen om dispensation fra en specifikt paragraf i dyrevelfærdsloven, specifikt gående på muligheden for at føre tilsyn med dyr på bestandsniveau i stedet for individuelt tilsyn. Det er derfor ikke muligt at søge om dispensation fra dyrevelfærdsloven i de urørte skove, der er omfattet af denne høring. .

I områder, hvor der planlægges græsning i urørt skov, kan Naturstyrelsen vælge, om der skal græsses med egne dyr på arealerne, eller om Naturstyrelsen vil gøre brug af forpagtningsaftaler, hvor dyrene således vil tilhøre en privat dyreholder. Det er dyreholderen, som har ansvaret for de indhegnede dyr og dermed også ansvaret for at føre et individuelt tilsyn med dyrene. Naturstyrelsen beslutter på baggrund af en konkret vurdering, om græsningen skal gennemføres som helårsgræsning eller som sæsongræsning, hvor dyrene kun går ude i dele af året. Denne beslutning beror på en afvejning af mange forhold, hvoraf særligt hensynet til dyrevelfærd spiller ind (fx vurderinger ift. læ, ly og tørt leje, føderessource, støttefodring, vandstandsforhold mv.), men andre hensyn spiller også ind f.eks. hensyn til friluftslivets anvendelse af arealerne og hensynet til fortidsminder. Naturstyrelsen vil løbende være i dialog med den eksterne dyreholder og sammen med denne udarbejde en beredskabsplan, såfremt der er tale om helårsgræsningsprojekter. De indhegnede arealer i urørt skov vil typisk være langt mindre end i naturnationalparkerne, og det vil derfor være nemmere for dyreholder at finde sine dyr og føre det individuelle tilsyn med dyrene.

I urørte skove med græsning, hvor Naturstyrelsen gør brug af egne dyr, skal styrelsen overholde de samme krav og regler i dyrevelfærdsloven som alle andre private dyreholdere. Naturstyrelsens lokale medarbejdere, der har ansvar for at føre tilsyn og håndtere dyrene, er vant til at arbejde med dyr. De ved, i hvilke områder dyrene færdes og kan derfor løbende føre tilsyn med dyrene. For at sikre, at styrelsens medarbejdere med ansvar for dyr har de bedste forudsætninger for at udvikle deres kompetencer ift. dyrevelfærd, tilbydes løbende kurser mv. for medarbejderne. For Naturstyrelsens egne besætninger med husdyr gælder, at de derudover tilses mindst 4 gange årligt af en privatpraktiserende dyrlæge.

Høringssvar:

Flere respondenter udtrykker, at heste og kvæg ikke er velegnede til helårsgræsning i danske skove, og at heste og kvæg ikke kan forventes at finde tilstrækkeligt føde om vinteren i skoven, idet græs her forekommer sparsomt og med lavere næringsværdi. Flere respondenter henviser til eksempler på helårsgræsning, der har resulteret i udsultede dyr i mistrivsel.

Flere respondenter spørger til, om Naturstyrelsen må tilskudsfodre græssende dyr, og hvilken begrundelse der er for ikke at tilskudsfodre. En respondent påpeger, at det i over 6.000 år har været anerkendt praksis at fodre dyr gennem vinteren for at sikre deres trivsel og overlevelse. En respondent udtrykker, at Naturstyrelsen først vil begynde at tilskudsfodre, når dyrene ifølge respondenter allerede har sultet. En respondent peger på, at det om vinteren er nødvendigt at fodre dyrene og sikre dem frostfrit vand, læ, ly og tørt leje.

En respondent anser det som problematisk at fælde lægivende nåletræsplantager, når Naturstyrelsen samtidig helst undgår rummelige læskure til dyrene. En respondent udtrykker bekymring for dyrenes mulighed for at finde tørt leje, når Naturstyrelsen samtidig gennemfører hydrologiprojekter i kommende urørte skove.

En respondent spørger til, hvordan græssende dyr påvirkes af friluftsliv, f.eks. cyklister og løbere.

Naturstyrelsens kommentarer:

Græsningsperiodens længde (sæson-/helårsgræsning), samt art/race, antal og evt. køns- og aldersfordelingen m.v. af dyr, vil også først blive endeligt fastlagt ifm. den nærmere projektering og vil efterfølgende også kunne tilpasses løbende. Her vil der bl.a. blive taget højde for arealets størrelse og sammensætning af naturtyper, fødegrundlaget samt tilstedeværelse af læ, ly og tørt leje. Der er i denne proces også fokus på, at dyrene skal være egnede til at færdes sammen med friluftslivet, og at særligt opsøgende eller nervøse dyr ikke må færdes på arealerne.

For arealer, hvor dyrene går ude hele året, kan tilskudsfodring være nødvendigt i f.eks. langvarige perioder med frost og sne, men også om sommeren med langvarig tørke kan det komme på tale. I de tilfælde, hvor der græsses i vinterperioden og perioder med vinterlignende vejr, vil Naturstyrelsen i samarbejde med den evt. private dyreholder udarbejde en beredskabsplan, hvor det aftales med dyreholder, hvilke tiltag og aktiviteter (f.eks. fjernelse af dyr eller tilskudsfodring), der skal igangsættes og i hvilken rækkefølge, hvis der måtte opstå en situation, hvor føderessourcen bliver knap.

3.4.2 Klima

Høringssvar:

Flere respondenter udtrykker bekymring for forvaltningsplanernes betydning for udledning af drivhusgasser. Flere respondenter stiller spørgsmålstejn ved nødvendigheden af at fælde store mængder nåletræ i lyset af nåletræernes evne til at optage CO₂. Flere respondenter peger på, at mange ikke-hjemmehørende træarter, som fældes i urørte skove, har større kulstofbinding end hjemmehørende arter. Flere respondenter peger på, at det træ, der efterlades som dødt ved i skovene vil frigive CO₂ i forrådnelsesprocessen.

Flere respondenter peger på, at Danmark fremover må importere mere træ, da træproduktionen i urørt skov ophører. En respondent peger på, at træ, der nu efterlades i urørte skove, i stedet substitueres af mere klimabelastende produkter som f.eks. beton.

En respondent savner en opgørelse over, hvordan græsning forventes at påvirke drivhusgasudledninger, og påpeger at kreaturer også bidrager til drivhusgasudledninger. Flere respondenter efterspørger et samlet klimaregnskab, der tager højde for disse faktorer og foreslår en åben offentliggørelse af planernes klimaeffekt.

En respondent peger på, at hydrologiprojekter vil udlede CO₂, fordi det medfører, at træer drukner. En respondent peger på, at hydrologiprojekter vil resultere i frigørelse af metangasser fra næringsrige jorde.

Naturstyrelsens kommentarer:

Den generelle klimaeffekt ved udlægning af urørt skov er beskrevet i de miljørapporter, der er udarbejdet i forbindelse med selve udpegningerne af urørt skov på statens arealer. Forvaltningsplanerne definerer hverken antallet af dyr, hvilke dyrearter, eller hvor hyppigt der vil være græssende dyr i områderne, hvorfor det vil være vanskeligt at angive en forventet klimaeffekt. Om Danmark fremover skal importere mere træ, som følge af den politiske aftale om udpegning af urørt skov, er uden for rammerne af denne høring.

3.4.3 Grøn Trepart

Høringssvar:

Flere respondenter undrer sig over, at der fældes træer og ryddes opvækst af ikke-hjemmehørende træarter som en del af urørt-skov-forvaltningen samtidig med, at der planlægges omfattende skovrejsning ifm. aftalen om Grøn Trepart. Flere respondenter spørger til sammenhængen mellem implementering af urørt skov og aftalen om Grøn Trepart. En respondent spørger til, om aftalen om Grøn Trepart giver anledning til at genoverveje urørt-skov-planerne, og hvilken begrundelse der er for ikke at genoverveje planer om fældninger.

En respondent opfordrer til, at implementering af urørt skov sættes på pause og revideres i lyset af aftalen om Grøn Trepart. En respondent anser urørt-skov-forvaltningen som små, usikre og dyre aktiviteter og udtrykker, at det ville være muligt at opnå større effekt for færre midler, hvis biodiversitetsaktiviteter indtænkes i en større planlægning omkring aftalen om Grøn Trepart.

Naturstyrelsens kommentarer:

Beslutningen om at udlægge statens arealer som urørt skov følger den politiske aftale Natur- og Biodiversitetspakke fra 2020. På statens arealer er urørt skov udpeget af flere omgange, og det samlede areal med urørt skov på statens arealer udgør lige over 70.000 ha. Forvaltningen af de urørte skove er beskrevet i de "Overordnede retningslinjer for forvaltnings af urørt skov", og udarbejdelsen og processen med udarbejdelse af forvaltningsplaner følger disse retningslinjer, som er politisk godkendt.

Aftalen om Grøn Trepart har et bredt sigte og skal bidrage til et godt vandmiljø, sænke klimabelastningen og samtidig give langt mere plads til naturen og bedre vilkår for biodiversitet og drikkevandsbeskyttelse. Beslutningen om at udlægge statens arealer som urørt skov, er taget før aftalen om Grøn Trepart, og udpegningen af de ny urørte arealer er derfor ikke direkte tilknyttet aftalen om Grøn Trepart.

3.4.4 Andre faglige perspektiver

Høringssvar:

Flere respondenter savner, at der inddrages flere formål og andre faglige perspektiver som grundlag for urørt-skov-forvaltningsplanerne. Flere respondenter savner i den forbindelse hensyn til arealernes generelle samfundsnytte, bidrag til befolkningens sundhed, livskvalitet, natur- og kulturoplevelser, CO₂-optag, bidrag til bæredygtigt byggeri og beskyttelse af drikkevandsressourcer. En respondent udtrykker bekymring for den fremtidige danske forsyning af træprodukter. Flere respondenter savner inddragelse af skovbrugsfaglige perspektiver for at understøtte et flersidigt forvaltningsformål i urørte skove. En respondent savner, at forvaltningsplanerne anvender flere forskellige tilgange til naturforvaltningen fremfor anvendelsen af samme retningslinjer på tværs af arealer.

Naturstyrelsens kommentarer:

Det er en politisk beslutning, at kommerciel skovdrift ophører i de urørte statsskove. Det er samtidig besluttet, at andre af Naturstyrelsens skovarealer fortsat fremadrettet skal forvaltes med naturnær skovdrift, som er en flersidig driftsform, hvor hensyn til bl.a. produktion, friluftsliv, biodiversitet, klima, kulturhistorie og vandindvinding tilgodeses. Udpegnings af Naturstyrelsens skovarealer til urørt skov er politisk besluttet iht. den seneste aftale om urørt skov jf. "Natur- og Biodiversitetspakken" fra 2020. I urørt skov skal der ligesom i andre skove jf. skovloven fortsat tages hensyn til landskab, naturhistorie, miljøbeskyttelse og friluftsliv.

Det er ikke Naturstyrelsens opgave at beslutte, om styrelsen skal kunne levere tømmer i det omfang, industrien efterspørger. For at sikre løvtræssavværkerne en periode til at tilpasse sine forsyninger til den nye markedssituation, er det politisk besluttet, at løvtræshugsten i de urørte

skove udfases over en 6-årig periode, så der i 2021 leveres 70 % af en normal løvtræshugst faldende til 20 % i 2026. Derefter ophører savværkshugsten i alle urørte skove.

De "Overordnede retningslinjer for forvaltning af urørt skov" giver vide muligheder for lokal tilpasning, og der kan i de konkrete forvaltningsplaner tages højde for specielle lokale forhold, herunder juridiske bindinger som fredninger, Natura 2000 og fortidsminder, samt andre særlige lokale forhold. De overordnede retningslinjer er politisk vedtaget.

Høringssvar:

Flere respondenter udtrykker bekymring for urørt-skov-planernes omkostningseffektivitet, og flere respondenter efterspørger cost-benefit-analyser, som kan sammenholdes med de ulemper borgere oplever ved implementeringen af urørt skov. En respondent efterspørger herunder oplysninger om, hvor mange mandetimer, der bruges i Naturstyrelsen på forvaltningsplanerne. Flere respondenter udtrykker, at det vil være billigere at gennemføre målrettede rydninger fremfor helårsgræsning. En respondent peger på, at arealer, hvor der fjernes sitkagran ifm. urørt-skov-planerne vil kræve aktiv forvaltning i mange år fremover.

En respondent spørger til, om der gives EU-støtte til urørt-skov-projekter.

En respondent udtrykker bekymring for, om urørt-skov-forvaltningen vil have en negativ påvirkning på samfundsøkonomien i det omfang, at små-arealer, der i dag forvaltes af mindre dyreholdere, som bidrager til den lokale samfundsøkonomi, vil overgå til urørt skov. Der udtrykkes ligeledes bekymring for, at tabet af denne lokale beskæftigelse endvidere vil føre til tab af lokal viden om specifikke naturområder, og hvordan de bedst forvaltes.

Naturstyrelsens kommentarer:

Der peges videnskabeligt på, at netop sikring af biodiversitet ved udlæg af urørt skov er en meget omkostningseffektiv måde at sikre biodiversitet på i Danmark (Biodiversitetsrådet, 2022), og en stor andel af sjældne og truede arter i Danmark er tilknyttet naturlige skovøkosystemer. Den nødvendige økonomi til udpegning og implementering af urørt-skov-forvaltningsplanerne er hovedsageligt afsat i Natur- og Biodiversitetspakken fra 2020.

Det er som udgangspunkt ikke muligt at indhente EU-landbrugsstøtte ved græsning med dyr i fredskov, da EU-landbrugsstøtten overvejende kan søges på lysåbne arealer, og på skov uden for fredskov med græsningsegnet plantevækst. Langt hovedparten af "skov" i Naturstyrelsen er pålagt fredskov. Skovgræsningsarealer i urørt skov vil overvejende blive bortforpagtet med krav til forpagteren om, hvilken type græsning der skal leveres. Her er det Naturstyrelsen uvedkommende, hvad forpagter søger af EU-landbrugsstøtte. Derudover indgår nogle af Naturstyrelsens urørt-skov-arealer i EU-projektet LIFE Open Woods.

Udgangspunktet for urørt skov er ikke at sikre arbejdspladser, men at gøre en indsats for at sikre biodiversiteten i Danmark. Naturstyrelsen forestiller sig, at nogle arbejdsopgaver vil der blive færre af, mens der af andre typer arbejdsopgaver vil blive flere.

3.4.5 Fortidsminder

Høringssvar:

En respondent udtrykker bekymring for, hvordan fortidsminder påvirkes af græssende dyr. En respondent savner beskrivelser i forvaltningsplanerne af, hvordan 2-meters-zonen og 100-meters-zonen omkring kulturarvsminder forvaltes, og hvordan synlige såvel som skjulte fortidsminder plejes. En respondent anbefaler, at Naturstyrelsen kombinerer plejeforpligtelser på kulturminder med hensynet til at fremme næringsfattige plantesamfund.

Naturstyrelsens kommentarer:

Fortidsminder er beskyttet af museumslovens bestemmelser, i skovlovens formålsparagraf, samt gennem naturbeskyttelseslovens beskyttelseslinjer. Det er f.eks. ikke tilladt at ændre fortidsmindets tilstand, og plejepligten kan ikke tilsidesættes. Bæredygtig skovdrift jf. skovloven indebærer, at hensynet til bl.a. kulturhistorien skal sikres. Afvigelser fra øvrige generelle retningslinjer er derfor nødvendige ved særlige kulturmiljøer, f.eks. mindsten, forstbotaniske haver og andre kulturmiljøer. For at sikre fortidsmindeinteresserne ved udlæg til urørt skov vil Naturstyrelsen sørge for løbende overvågning. Overvågningen skal sikre, at skader på fortidsminder erkendes og håndteres så tidligt, at der ikke opstår uoprettelig skade på eksisterende fortidsminder.

3.4.6 Folkesundhed

Høringssvar:

Flere respondenter bemærker, at Naturstyrelsen ikke forholder sig til folkesundheden, og en respondent udtrykker bekymring for, at dette perspektiv ikke er medtaget, når samtlige skove ifølge respondenteren overgår til urørt skov. En respondent peger på, at nåletræer udskiller fytoncider, som giver velvære, forbedrer immunforsvaret og nedsætter stress hos mennesker, som færdes i nåletræsskovene, og respondenteren forholder sig derfor kritisk til fældning af nåletræer.

Naturstyrelsens kommentarer:

Mens nogle borgere vil opleve implementeringen af urørt skov som en begrænsning i deres mulighed for at færdes på de pågældende arealer, vil andre finde fremtidens urørte skove interessante og motiverende til at søge naturoplevelser i skovene. Naturstyrelsen vil i sin forvaltning af urørt skov fortsat arbejde for friluftslivets muligheder. Det vil fortsat være muligt at færdes mellem nåletræer i mange urørte skove, selvom andelen af nåletræer bliver mindre.

3.4.7 Brand

Høringssvar:

En respondent påpeger, at der er særlig brandfare i urørte skove, og at det kan være svært at styre evt. naturbrande, når der ikke er brandbælter rundt om de urørte skove.

Naturstyrelsens kommentarer:

I forvaltningsplanerne for urørt skov indarbejdes de nødvendige indsatser for at sikre og øge udviklingen af naturværdier samtidig med, at der laves tiltag som kan have en reducerende virkning på risikoen for skovbrande mv. herunder genskabelse af mere naturlig hydrologi.

Risikoen for skovbrande er størst i nåletræsplantager, og omlægningen til urørt skov med dominans af løvtræ vil derfor på sigt være med til at reducere risikoen for skovbrande i disse plantager. Forebyggelse og bekæmpelse af skovbrand vil fortsat ske uden restriktioner. Der kan således fortsat etableres og vedligeholdes brandbælter og branddamme, såfremt disse findes nødvendige.

I lyset af ovenstående er det Naturstyrelsens samlede vurdering, at udlæg af urørt skov ikke udgør en forøget risiko for store skovbrande.

3.4.8 PFAS

Høringssvar:

En respondent efterspørger, at forvaltningsplanerne forholder sig til håndtering af græsning i PFAS-påvirkede områder.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen tager ved både eget dyrehold og udlejning af arealer til græsning mv. højde for lovgivningen på fødevarerområdet - herunder reglerne om græsning af arealer med PFAS. Naturstyrelsen bemærker i den forbindelse, at det med de nuværende regler er muligt at få tilladelse til at græsse PFAS-forurenede naturarealer – uanset om der er tale om private eller statslige dyr/arealer. Nærmere konkretisering af dette ligger dog uden for formålet med forvaltningsplanerne, da der først kan og skal tages endelig stilling til dette ifm. gennemførelse af græsningsplanerne.

3.4.9 Indsigelser

Høringssvar:

Flere respondenter har indgivet generelle indsigelser mod urørt-skov-forvaltningsplanerne. Desuden har flere respondenter specifikt indgivet indsigelser mod hegning, græsning, veteranisering og hydrologiprojekter. Her udtrykkes særligt bekymring for forventede ændringer i adgangsmuligheder, sikkerhed ifm. færdsel blandt græssende dyr, dyrevelfærd, klimahensyn og det ændrede landskabelige udtryk, som fældninger og opsætning af hegn medfører. Flere respondenter forholder sig kritisk til, om der er behov for urørt skov, og hvorvidt urørt skov gavner biodiversiteten. Flere respondenter bemærker, at et stort flertal af den danske befolkning er imod den udvikling af skoven, som urørt-skov-planerne medfører. En respondent gør indsigelse imod, at de skove, der administreres af Naturstyrelsen, omtales som Naturstyrelsens skove.

En respondent udtrykker, at Naturstyrelsens brug af begreber som naturgenopretning, vild natur og naturlighed er skævvredet. Her henvises til en oplevelse af, at de fleste borgere ser det som naturligt at tage ansvar for dyr, der holdes bag hegn.

En respondent bemærker, at honningbier ikke bør forbydes i urørte skove.

Naturstyrelsens kommentarer:

Det er politisk besluttet, at store dele af statens skove skal udlægges til urørt skov, og at der samlet skal udlægges ca. 75.000 ha urørt skov i Danmark. Udpegningerne af urørt skov er ligeledes politisk besluttet. Hvordan urørt skov skal forvaltes er beskrevet i de "Overordnede retningslinjer for forvaltning af urørt skov", der ligeledes er politisk godkendt. Naturstyrelsen har kommenteret emnespecifikke indsigelser mod urørt skov generelt i ovenstående afsnit i høringsnotatets kap. 3.

Biavl kan fortsætte som hidtil i områder udlagt til urørt skov. Antallet af bistader eller stadepladser må ikke øges på styrelsens arealer, og der må ikke laves aftale om nye stadepladser, jf. Naturstyrelsens retningslinjer for bistader.

3.4.10 Opbakning

Høringssvar:

Flere høringssvar udtrykker generel opbakning til forvaltningsplaner for urørt skov. Flere respondenter udtrykker en forventning om, at urørte skove vil give en bedre naturoplevelse. Flere respondenter bakker op om ambitionen om at skabe bedre vilkår for biodiversiteten, og flere respondenter udtrykker en forventning om, at implementeringen af urørt skov vil forbedre biodiversiteten i danske skove.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen noterer sig opbakningen og har ikke yderligere kommentarer.

4. Høringssvar til forvaltningsplaner

4.1 Forvaltningsplan for Arealer på Ærø

Høringssvar:

En respondent anbefaler, at de dele af skoven, der vender ud mod kysten, ikke fældes. Det anbefales ligeledes, at den relativt sparsomme bestand af lind ikke røres.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen er opmærksom på skovens kystnære beliggenhed, hvorfor de planlagte fældningsaktiviteter i skoven vil blive foretaget under behørig hensyntagen til at bevarelsen af læggevende elementer i skoven.

I forbindelse med kommende fældningsaktiviteter i skoven, vil der blive lagt vægt på fjernelse af oversøiske træarter som f.eks. sitkagran. Samtidig tilstræbes det at understøtte så stor artsrigdom af hjemmehørende træarter som muligt. Her vil det være naturligt at tage særlige hensyn til de hjemmehørende arter, der kun optræder i begrænset omfang i skoven.

4.2 Forvaltningsplan for Arresø med opgrødearealer

4.2.1 Adgangsmuligheder

Høringssvar:

En respondent fraråder, at der placeres friluftsfaciliteter, som inviterer til længerevarende ophold på arealerne med facilitetszone på Hovgårds Pynt i nærheden af rørskovsområder af hensyn til områdets fugleliv.

Naturstyrelsens kommentarer:

Forud for opsætning af friluftsfaciliteter indhentes evt. nødvendige myndighedsgodkendelser. Konkret planlægges der ikke opsætning af faciliteter, som inviterer til længerevarende ophold i de nævnte områder på Hovgårds Pynt.

4.2.2 Naturgenopretning

Høringssvar:

En respondent ønsker, at Naturstyrelsen iværksætter aktiviteter, der kan understøtte bestanden af odder i Nordsjælland.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen arbejder løbende for, at bidrage til at sikre gode muligheder og vilkår for odder i Nordsjælland. Det sker primært igennem dialog og samarbejde med kommunerne. Derudover samarbejder Naturstyrelsen bl.a. med Københavns Universitet, Nationalpark Kongernes Nordsjælland og Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø i forhold til vidensopbygning og dataindsamling om odder.

Høringssvar:

En respondent oplyser, at det vil have store negative konsekvenser for rørdrum, som er på udpegningsgrundlaget for Fuglebeskyttelsesområdet, hvis vandstanden sænkes i Arresø. Samme respondent ønsker, at der justeres i den planlagte græsningsfold syd for Sonnerup Skov, da afgræsning af bredzonen vil have en negativ effekt på rørdrum og rørhøg, som er på udpegningsgrundlaget for Fuglebeskyttelsesområdet. Samme respondent anerkender høst af tagrør ved Kregme for at undgå tilgroning af rørskovs-arealerne. Det påpeges imidlertid, at gentagen årlig høst af tagrør på det samme areal ikke er hensigtsmæssigt af hensyn til rørdrum.

Respondenten oplyser, at rørskovsområderne ved Arresø af hensyn til rørdrum burde høstes efter et rotationsprincip.

Naturstyrelsens kommentarer:

Vandstanden i Arresø er fastsat ved en landvæsenskommisionskendelse d. 4 oktober 1977 ifm. ombygning af den eksisterende sluse ved broen. Kendelsen definerer rammerne for udsvingene i vandstanden i Arresø. I kendelsen siges bl.a.: "Det kan i øvrigt oplyses, at slusen vil blive indrettet med en maksimal åbningshøjde på 2,05 m svarende til 0,62 m over vinterflodemålet, kote 4,28 m o.d.n.n". Ved manøvreringen af sluseanlægget vil der blive taget hensyn til Landvæsenskommisionens henstilling fra 3. juli 1962 om, at Arresøens vandspejl ikke bør overstige kote 3,97 m o.d.n.n.

Naturstyrelsen imødekommer ønsket om justering i afgrænsningen af den planlagte græsningsfold, så denne ikke længere omfatter bredzone-arealer, som udgør kerneområder for udpegningsarterne rørdrum og rørhøg.

På baggrund af levestedsudpegningen for rørdrum og rørhøg vil Naturstyrelsen arbejde med, at høsten af tagrør på arealet udfases og evt. flyttes til arealer, som ligger uden for levestedsudpegningen.

Høringssvar:

En respondent ønsker, at Naturstyrelsen overvejer muligheden for retablering af hydrologi i Nørremosen, da en øget vandstand i området vil være til gavn for rørdrum og rørhøg.

Naturstyrelsens kommentarer:

På baggrund af det indkomne høringssvar har Naturstyrelsen endnu en gang set på mulighederne for retablering af hydrologi i Nørremosen. Det er i den forbindelse vurderingen, at det er vandstanden i Arresø, som regulerer fugtigheden i rørskoven. På den baggrund planlægges der ikke retablering af hydrologi i Nørremosen.

4.2.3 Øvrige

Høringssvar:

En respondent udtrykker opbakning til en række forslag i forvaltningsplanen, herunder at bevoksningerne i Lille Lyngby Mose lægges urørt straks og, at der planlægges genopført et fugletårn ved Nørremosen. Samtidig udtrykker respondenter tilfredshed med områdets friluftszonering, som angives at afspejle og være i god overensstemmelse med områdets nuværende faciliteter.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen noterer sig opbakningen og har ikke yderligere kommentarer.

4.3 Forvaltningsplan for Bistrup Hegn

Høringssvar:

En respondent roser initiativet til at udvide det eksisterende græsningsområde i Dumpedalen ind på Naturstyrelsens arealer, hvilket over tid kan medføre forbedrede livsbetingelser for arterne vibe og dobbelbekkasin. Det påpeges, at Bistrup Hegn er udlagt som en rekreativ hundeskov med mange besøgende i form af orienteringsløb, hundeluftere, børnehaver m.m., hvilket kan resultere i, at den planlagte naturgenopretning ikke vil få den fulde effekt.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen har til opgave at understøtte både friluftslivet og naturen på statens arealer. Naturstyrelsen opvejer derfor hele tiden forskellige aktiviteter for at finde balancen mellem beskyttelses og benyttelse af skoven. Naturstyrelsen er opmærksom på de forskellige skovgæsters mål og ønsker ift. brugen af skoven.

4.4 Forvaltningsplan for Bjerge Skov m.fl.

4.4.1 Adgangsmuligheder

Høringssvar:

En respondent udtrykker bekymring for større samtidige fældninger, da det forstyrrer mulighederne for adgang og besværliggør vedligeholdelse af opdaterede orienteringsløbskort. Respondenten ønsker tæt samarbejde og koordinering mellem Naturstyrelsen og respondent om emnet.

Naturstyrelsens kommentarer:

Det må forventes, at skovbilledet vil ændre sig i løbet af naturgenopretningsperioden, og de dertilhørende orienteringskort må tilpasses løbende i takt med skovens udvikling, hvilket ikke adskiller sig fra Naturstyrelsens hidtidige forvaltning. Naturstyrelsen udarbejder årlige hugstplaner over de bevoksninger/skove, der står over for fældninger eller afdrift i det kommende år. Naturstyrelsen er i dialog med Dansk Orienterings-Forbund ang. planlagte fældninger. Derudover kan Naturstyrelsens lokale enhed kontaktes, hvis der ønskes indsigt i planlagte fældningsaktiviteter.

Høringssvar:

En respondent anser de forslåede indhegninger med græssende dyr som en begrænsning for deres muligheder for at dyrke orienteringsløb. At flere andre skove i området også planlægges afgræsset, bemærkes at have en kumulativ påvirkning på mulighederne for at dyrke orienteringsløb. Respondenten ønsker, at der vælges den mindst indgribende løsning ifm. opsætning af hegn.

En respondent ønsker ikke indhegninger med græssende dyr i skoven.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen understreger, at adgangsreglerne i urørt skov er uændrede, og friluftslivet således fortsat har mulighed for at færdes indenfor græsningsfolden, og at der fortsat kan søges om tilladelse til at afholde orienteringsløb i græsningsfoldene. Afhængig af de lokale forhold, antal potentielle brugere og Naturstyrelsens ressourcemæssige muligheder, kan der placeres låger og færste, hvor veje og stier møder hegnslinjen. Den konkrete placering sker fortsat gerne med hensyntagen til ønsker fra lokale brugere.

De indtegnede arealer udpeget til mulige græsningsområder i skovene skal ses som potentielt mulige græsningsområder, som vil blive yderligere specificeret i projekteringsfasen. Der vil fortsat være mange ruter og stier, som ikke går igennem indhegninger.

Naturstyrelsen søger ifm. den konkrete projektering af nye skovgræsningsarealer så vidt muligt at tilrettelægge hegnsføring, adgangslåger, valg af dyr, valg af græsningsperiode mv. under hensyn til det eksisterende friluftsliv. Naturstyrelsen vil i Bjerge Skov kunne nøjes med at opsætte lave hegn med glat, strømførende tråd, hvilket er tilstrækkeligt til at holde kvæg og heste inde, men som f.eks. hjortevildt i området kan passere uden problemer.

Der henvises i øvrigt afsnit 3.1 for en uddybning af friluftslivets muligheder i de kommende urørte skove.

4.4.2 Naturgenopretning

Høringssvar:

En respondent ønsker, at eksisterende dræn og grøfter fortsat vedligeholdes på en måde, så omkringliggende områder ikke beskadiges.

Naturstyrelsens kommentarer:

Alle aktiviteter omkring lukning af grøfter og sløjfning af dræn bliver nøje planlagt, bl.a. for at sikre at det ikke påvirker afvandingsforhold uden for Naturstyrelsens arealer. Love og regler om at modtage vand fra opstrøms naboer er stadig gældende.

Høringssvar:

En respondent ønsker bevarelse af douglasgran, thuja og ædelgran som et landskabeligt og strukturelt element i skoven, særligt i relation til MTB-sporet. Konkret nævnes afd. 3120 med douglasgran.

En respondent udtrykker bekymring for, at nåletræerne fældes i skoven, særligt pga. sortspættten. Respondenten ytrer derfor et ønske om at bibeholde bl.a. rødgran i skoven.

Naturstyrelsens kommentarer:

Overordnet afdrives oversøiske træarter, som står i store ensartede bevoksninger. For så vidt angår oversøiske træarter som ikke spreder sig problematisk/invasivt, bevares dog holme eller solitære træer for at bidrage til en større mangfoldighed og under hensyn til velegnede redetræer mv. Dette gælder f.eks. douglasgranen i afd. 3120. Tilsvarende gælder for europæiske nåletræarter. Rødgran afdrives ikke, men vil blive tyndet, så kronerne kan udvikle sig.

Høringssvar:

En respondent opfordrer til, at kun den ene side af skovvejenes grøftekanter slås til fordel for bl.a. insekter.

Naturstyrelsens kommentarer:

Reduceret slåning af vejrabat/grøftekanter er et kompromis mellem hensynet til vedligehold og god adgang på skovvejene og hensynet til biodiversiteten. De steder Naturstyrelsen har kendskab til sjældne arter, tilrettelægges rabatslåning, så der tages hensyn til disse. I fremtiden forventes rabatslåningen langs skovvejene at blive reduceret ved udvalgte steder, f.eks. ved skiftevis at slå hver side af rabatten de enkelte år.

4.4.3 Øvrige

Høringssvar:

Flere respondenter bifalder, at MTB-sporet i Bjerge Skov fortsat prioriteres.

En respondent ser positivt på de foreslåede aktiviteter vedrørende naturlig hydrologi, skovgræsning og strukturhugst med fokus på fuldkronede egetræer.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen noterer sig opbakningen og har ikke yderligere kommentarer.

4.5 Forvaltningsplan for Esrum Sø

4.5.1 Adgangsmuligheder

Høringssvar:

En respondent påpeger, at det er af afgørende betydning for fuglelivet i Esrum Sø, at sejlads- og færdselsforbuddet i reservatet i Møllekrogen i den sydlige del af Esrum Sø håndhæves, og at reservatet er en forudsætning for, at søen kan fungere som fuglelokalitet samtidig med, at søen bruges til rekreative aktiviteter. I den forbindelse ønsker respondenterne en tydeligere markering af fuglereservatet med bøjer i søen, ligesom der bør informeres om sejladsforbuddet ved Kajakklubben i Nødebo, ved Skipperhuset samt ved hhv. Fredensborg Havn og Sørup Havn.

Naturstyrelsens kommentarer:

I forbindelse med fuglereservatet i Møllekrogen har Naturstyrelsen indkøbt bøjer og skilte, som planlægges udlagt og opsat i 2025.

4.5.2 Naturgenopretning

Høringssvar:

En respondent opfordrer til, at der ifm. forvaltningsplanen er fokus på at sikre minimal forstyrrelse og fristeder for bestanden af odder i Nordsjælland.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen arbejder jf. den lovgivningsmæssige forpligtigelse løbende og tilbagevendende med aktiviteter, der kan understøtte Bilag IV-arter, herunder også odder.

4.5.3 Procesrelaterede emner

Høringssvar:

En respondent anbefaler, at det i forvaltningsplanen præciseres, at de generelle retningslinjer for urørt skov kan tilsidesættes som følge af pleje af Brændekanalen, der er et fortidsminde. Respondenten skriver f.eks. at det bør være muligt at fjerne effekter fra naturplejeindsatser i 2-meter-zonen omkring fortidsmindet.

Naturstyrelsens kommentarer:

For alle områdets fredede fortidsminder gælder generelt, at staten har plejepligt. Det betyder bl.a., at vedopvækst løbende fjernes. Den løbende overvågning og plejepligt af fortidsminderne er fortsat gældende i de urørte skove også efter ophør af naturgenopretningsperioden. Træer, som fældes ifm. pleje af fortidsminderne, vil blive fjernet fra fortidsmindet og den omkringliggende 2-meter-zone og efterladt i skovbunden på de tilgrænsende arealer, hvilket er i overensstemmelse med de "Overordnede retningslinjer for forvaltning af urørt skov".

Høringssvar:

En respondent opfordrer til, at projektet omkring genopretning af Esrum Å nævnes i forvaltningsplanen, så aktiviteterne ifm. projektet ikke kommer i strid med planen.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen sørger for, at få beskrevet projektet vedrørende genslyngning af Esrum Å ind i forvaltningsplanen fra Esrum Sø.

4.5.4 Øvrige

Høringssvar:

En respondent støtter de planlagte biodiversitetsfremmende aktiviteter i forvaltningsplanen.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen noterer sig opbakningen og har ikke yderligere kommentarer.

4.6 Forvaltningsplan for Geel Skov

Høringssvar:

En respondent nævner en teknisk rettelse i forvaltningsplanen, hvor der i målsætningen for friluftslivet i Geel Skov er skrevet Tokkekøb Hegn i stedet for Geel Skov.

En respondent beder Naturstyrelsen om at uddybe, hvorfor det ikke er muligt at forbedre og genskabe hydrologien i Geel Skov. Derudover finder respondenterne det positivt, at der planlægges fældning i de ensartede bøge- og egebevoksninger, samt at rødgran bevoksninger og gamle veterantræer bevares. Det påpeges, at grundet det høje rekreative tryk, der er i skoven, er der stor sandsynlighed for, at naturgenopretningsaktiviteterne ikke vil få den fulde effekt.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen retter den tekniske fejl i forvaltningsplanen, så der kommer til at stå Geel Skov.

Naturstyrelsen har ifm. en screening af hydrologien i skoven vurderet, at det ikke er muligt at stoppe grøfter til. Geel Skov er en kuperet skov, og der er derfor ikke ret meget potentiale for at holde på vandet. De få steder hvor det er muligt at genskabe hydrologien, vil det muligvis komme til at påvirke de omkringliggende områder. Derfor har Naturstyrelsen ikke til hensigt at genskabe disse vådområder.

4.7 Forvaltningsplan for Grevinge, Kongsøre og Stokkebjerg Skov

Høringssvar:

En respondent påpeger, at den planlagte skovgræsning i Kongsøre Skov vil presse den del af friluftslivet, der er utrygge ved at færdes blandt græssende dyr, ud af skoven og øge publikumstrykket på de ugræssede områder samt på de omkringliggende skove. Respondenten finder dette uacceptabelt og i strid med de lovgivningsmæssige muligheder for friluftsliv. Respondenten udtrykker desuden, at den planlagte skovgræsning vil begrænse friluftslivets mangfoldighed ift. i dag. En respondent anser den planlagte skovgræsning som en hindring for, at der kan afholdes orienteringsløb i Kongsøre Skov på lige fod med de nuværende muligheder. En respondent foreslår, at urørt-skov-planer afventer resultater fra naturnationalparker, før de implementeres.

Naturstyrelsens kommentarer:

Lokalt på Midsjælland arbejder Naturstyrelsen med skovgræsning jf. de anbefalinger, der er kommet fra eksterne forskere, som fastslår skovgræsning som et vigtigt virkemiddel i at understøtte biodiversiteten i de urørte skove. I den konkrete planlægning af skovgræsning på Midsjælland indgår en række overvejelser, herunder hvor skovgræsning kan placeres med mindst mulige gener for friluftslivet, samt hvor skovgræsning har det største naturmæssige potentiale, og gerne i kombination med eksisterende græsning. Disse hensyn har indgået i valget af skovgræsning i forvaltningsplanen for Kongsøre Skov, Grevinge Skov og Stokkebjerg Skov. Her er to af de tre skove (Grevinge og Stokkebjerg skovene) friholdt for græsning for at tilgodese mulighederne for at færdes i skove uden skovgræsning. I Kongsøre Skov er den planlagte skovgræsning valgt placeret således, at det fortsat er muligt at færdes i en stor del af skoven, herunder både på skovveje og stier, uden for græsningsfoldene. Ligeledes er de særlige rekreative

arealer ud til kysten (Sandskredet og kyststien) friholdt for græsning. I den planlagte skovgræsning indgår hovedparten af de områder, hvor der vurderes at være størst biodiversitetsmæssig gevinst ved græsningen.

Adgangsreglerne i urørt skov er uændrede, og friluftslivet har således fortsat mulighed for at færdes indenfor græsningsfolden, og der kan fortsat søges om tilladelse til at afholde orienteringsløb. Ridning er også tilladt i græsningsfoldene. Afhængig af de lokale forhold, antal potentielle brugere og Naturstyrelsens ressourcemæssige muligheder, kan der placeres låger og færister, hvor veje og stier møder hegnslinjen. Den konkrete placering sker fortsat gerne med hensyntagen til ønsker fra lokale brugere.

Naturstyrelsen anerkender, at der kan være brugergrupper eller enkeltpersoner, der kan føle sig utrygge ved at færdes blandt græssende dyr. Naturstyrelsen oplever dog også, at flere skovgæster er positive overfor den planlagte skovgræsning i Kongsøre Skov. Dette beror bl.a. på den dialog og konkrete feedback, Naturstyrelsen modtog på det afholdte borgermøde for urørt skov i Kongsøre Skov. Her blev overvejelserne om skovgræsning diskuteret, og der blev givet konkrete forslag til at sikre friluftslivets adgang ved bl.a. at anvende brede og lette låger, etablere store folde med rdestier, opsætte skilte om græssende dyr samt anvende rolige græsningsdyr i skoven.

Høringssvaret giver ikke Naturstyrelsen anledning til at ændre på den planlagte skovgræsning i Kongsøre Skov.

Der henvises i øvrigt afsnit 3.1.3 for en uddybning af Naturstyrelsens generelle forvaltning af græsning og friluftsliv i de kommende urørte skove og afsnit 3.2.1 om det videnskabelige grundlag for bl.a. græsning i urørt skov.

Høringssvar:

En respondent udtrykker bekymring for, at urørt skov i Kongsøre Skov vil medføre blokerede stiforløb som følge af væltede træer og vådområder og dermed begrænse friluft aktiviteter og naturoplevelser udenfor de markerede stier og skovveje. Respondenten opfordrer til, at Naturstyrelsen opretholder, erstatter eller omlægges de nuværende stier i skoven, og at fladefærdsel udenfor stierne fortsat vil være muligt.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen arbejder med genopretning af naturlig hydrologi og fremme af dødt ved jf. de anbefalinger, der er kommet fra eksterne forskere, som fastslår disse aktiviteter som vigtige virkemidler i at understøtte biodiversiteten i de urørte skove. Det vil derfor være uundgåeligt, at de urørte skove fremstår mere 'vilde og rodede', end tilfældet er i dag, og at skovgæster i højere grad vil opleve væltede og døde træer samt vådområder. Naturstyrelsen anerkender, at dette kan medføre, at dele af de nuværende trampestier blokeres eller forsumpes. I vedligeholdelsen af stier i skoven skelner Naturstyrelsen mellem trampestier, der er opstået på initiativ fra skovens brugere og afmærkede stier og skovveje. Trampestier ryddes eller omlægges ikke for væltede træer, hvorimod afmærkede stier og skovveje, fortsat ryddes for træer eller omlægges af hensyn til vådområder for at sikre færdsel i skoven. Naturstyrelsen understreger, at fladefærdsel i urørt skov fortsat er muligt iht. de gældende adgangsregler.

Høringssvar:

En respondent oplever, at den administrative håndhævelse af stillezoner vanskeliggør tilladelser til afholdelse af orienteringsløb og opfordrer Naturstyrelsen til enten at revurdere stillezonen i Grevinge Skov eller til at ændre på den administrative praksis, så der bliver bedre mulighed for at afholde orienteringsløb i områder med stillezoner. En respondent opfordrer til, at det bliver muligt at afholde orienteringsløb i hele Kongsøre Skov dvs. også indenfor de hegnede områder

ved enten at ændre zonerings (stillezone) eller ændre den administrative praksis omkring tilladelser til orienteringsløb i stillezoner. En respondent påpeger, at der har været dialog med Naturstyrelsen omkring mulighederne for at afholde mindre orienteringsløb i Grevinge og Stokkebjerg skovene og opfordrer til, at dette er muligt, i betragtning af at orienteringsløbsmulighederne i Kongsøre Skov nu begrænses.

Naturstyrelsens kommentarer:

Jf. den overordnede administration af friluftszoneringen på Naturstyrelsens arealer kan zonerings kun i begrænset omfang indgå som grundlag for vurderingen af, om der kan gives tilladelse til et ansøgt arrangement (eksempelvis orienteringsløb). Zonerings kan aldrig anvendes som eneste begrundelse for tilladelse eller afslag. Vurderingen af et ansøgt arrangement beror primært på en nærmere vurdering af det konkrete arrangement og hensyn i den konkrete skov. Således er Naturstyrelsen åben for dialog omkring afholdelse af orienteringsløb i Grevinge Skov samt andre skove med stillezoner, dog under hensyntagen til skovens dyreliv og andre skovgæster. I Grevinge Skov drejer dette sig særligt om at sikre hensyn til den bestand af kronvildt, der er under etablering i skoven samt skovens ynglende rovfugle. Der er ligeledes mulighed for at ansøge om afholdelse af orienteringsløb mv. i Stokkebjerg Skov og i Kongsøre Skov, herunder indenfor græsningsfolde og stillezoner. Her vil skovenes sårbare natur samt hensyn til andre skovgæster ligeledes vægtes i en eventuel godkendelse eller afslag.

Naturstyrelsen understreger, at friluftszoneringen primært anvendes som en rettesnor for, hvor der kan opstilles faciliteter i skovene og ikke som en rettesnor for, hvor der kan afholdes orienteringsløb mv. Således vil Naturstyrelsen ikke ændre på de planlagte friluftszoner i Kongsøre og Grevinge skovene. Naturstyrelsen anerkender, at der kan være behov for at skabe mere klarhed omkring administrationen af friluftszoneringen, og vil derfor tage initiativ til at drøfte dette i relevante fora, herunder i det lokale skovbrugerråd.

4.8 Forvaltningsplan for Grønholt Vang, Knorrenborg Vang og Fredensborgskovene

4.8.1 Adgangsmuligheder

Høringssvar:

En respondent ønsker, at planerne om veteranisering og efterladelse af dødt ved bremses, så skovene i de bynære områder også på sigt bliver fremkommelige.

En respondent oplyser, at områdets ridestier er våde og mudrede i perioder med meget nedbør, og at passagen under togbroen ligeledes er udfordret af problemer med vand.

Naturstyrelsen kommentarer:

Det må forventes, at skovene, primært uden for veje, vil komme til at indeholde flere væltede træer og stedvist mere fugtig bund. Naturstyrelsen kan som hidtil fælde eller fjerne træer langs stier og skovveje af hensyn til sikkerheden. Det følger at de "Overordnede retningslinjer for forvaltning af urørt skov", at dødt ved fra hjemmehørende træer ikke fjernes, da det udgør vigtige levesteder for mange arter.

Der henvises i øvrigt til afsnit 3.1 for en uddybning af friluftslivets muligheder i de kommende urørte skove.

Naturstyrelsen er opmærksom på udfordringerne med vand under jernbanen i viadukten og arbejder løbende med at sikre vandafledning fra viadukten.

Høringssvar:

En respondent forventer, at der i forbindelse med etablering af græsningsfolde holdes en passende afstand mellem hegn og eksisterende ridestier, da en del ryttere er utrygge ved at ride tæt på store græssende dyr.

En respondent anbefaler, at der ikke opsættes shelters i Lygtemose-området i Grønholt Vang af hensyn til områdets rige fugleliv.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen er opmærksom på, at nogle brugere af skovene er bekymrede for at færdes i indhegninger med dyr. I forbindelse med detailplanlægningen af græsningsfoldene er der fokus på at sikre gode muligheder for, at skovens brugere og de forskellige brugergrupper både kan passere igennem græsningsfoldene og uden om foldene, hvor det er muligt. Hegnslinjen vil f.eks., der hvor det er muligt, blive trukket væk fra skovvejene og stierne for at sikre god plads til passage mellem områdets forskellige brugergrupper. I det konkrete tilfælde vil hegningerne blive planlagt, så det vil være muligt at passere rundt om foldene.

I udgangspunktet planlægger Naturstyrelsen ikke at opsætte shelters i Lygtemosen i Grønholt Vang. Skulle dette ændre sig, vil der blive taget de nødvendige hensyn ift. redetræer, naturværdier m.m., ligesom eventuelle nødvendige myndighedsgodkendelser vil blive indhentet.

4.8.2 Naturgenopretning

Høringssvar:

En respondent ønsker, at der retableres hydrologi på færre og mindre arealer, og at retableringen i stedet sker passivt uden tilkastning af grøfter. En anden respondent undrer sig over, at der ikke planlægges endnu mere retablering af hydrologi set i lyset af områdets mange vandløb.

En respondent ønsker, at Naturstyrelsen påbegynder de tekniske undersøgelser for at afklare, om det er muligt at gennemføre retablering af hydrologi i to områder i Lygtemosen. Samme respondent anbefaler, at der fældes i en konkret bevoksning af birk i Lygtemosen. Respondenten undrer sig over, at der ikke er planlagt retablering af hydrologi i tre moser i Tulstrup Hegn i Grønholt Vang, og anbefaler samtidig, at der i de tre moser fældes opvækst for at sikre, at moserne forbliver lysåbne. Endvidere anbefaler samme respondent, at de planlagte retableringer af hydrologi inden for planområdet iværksættes snarest.

Naturstyrelsens kommentarer:

I forbindelse med myndighedsbehandlingen og indhentning af de relevante myndighedsgodkendelser og -tilladelser til det samlede antal planlagte retableringer af hydrologi i Grønholt Vang vil det blive afklaret, hvorvidt det er muligt at realisere de planlagte projekter i Lygtemosen.

Birke-bevoksningerne i afd. 4403 er udlagt som urørt skov i regi af Naturskovsstrategien i 1994. Jævnfør 'Overordnede retningslinjer for forvaltning af urørt skov' foretages der i udgangspunktet ikke strukturfældninger i bevoksninger, som er lagt urørte i regi af Naturskovsstrategien. Der kan dog godt gennemføres andre biodiversitetsfremmende aktiviteter, sådan som det også er tilfældet i Grønholt Vang, hvor der planlægges retablering af hydrologi.

På baggrund af det indkomne høringssvar har Naturstyrelsen endnu en gang set på mulighederne for retablering af hydrologi i Tulstrup Hegn i Grønholt Vang. Som følge af områdets terræn vil retablering af hydrologi i én af de tre moser (østligst) i Tulstrup Hegn påvirke naboarealer. Naturstyrelsen kan alene retablere hydrologi på egne arealer, og der planlægges derfor ingen retablering af hydrologi i denne mose. I de øvrige to moser i Tulstrup Hegn, der allerede er relativt fugtige, synes der at være et beskedent potentiale for at foretage retablering af naturlig hydrologi. I planperioden vil Naturstyrelsen foretage yderligere undersøgelser af muligheder for

retablering, og såfremt de nødvendige myndighedstilladelser kan opnås, foretage retablering af hydrologi i to af de tre moser i Tulstrup Hegn.

Høringssvar:

Flere respondenter bakker op om den planlagte etablering af græsningsfolde og opfordrer til at planlægge yderligere græsning. En respondent ønsker, at Skovfoged-engen i Grønholt Vang afgræsses. En anden respondent opfordrer til at begrænse græsning til mindre indhegninger med hegn bestående af 1-2 glatte strømførende tråde og ellers så vidt muligt kun anvende fritlevende hjortevildt. I det omfang, der græsses med husdyr opfordres der til kun at anvende sommergræsning eller gøre brug af tilskuds fodring, hvis vintergræsning er nødvendigt. Der opfordres desuden til at anvende publikumsvenlige dyr som galloway kvæg.

Naturstyrelsens kommentarer:

Græsningsmetode, valg af græsningsdyr og udformning af indhegninger er tilpasset det enkelte areals geografi, naturindhold samt hensyn til det lokale friluftsliv og nye oplevelsesmuligheder. Både friluftsliv og biodiversitet vægtes højt i de urørte skove. Inden for denne overordnede ramme søger Naturstyrelsen at foretage en balanceret benyttelse og beskyttelse. Den bynære placering af mange af planområdet skove, herunder Skovfogedengen, og områdets mange brugere har indgået i den samlede prioritering og betyder, at Naturstyrelsen ikke planlægger etablering af yderligere græsningsarealer inden for planområdet i denne planperiode.

Hegnenes udformning og antallet af tråde vil afhænge af, hvilke dyr, der skal græsse på arealet, samt hensyn til sikkerhed ift. nærliggende offentlige veje mv. Naturstyrelsen kan i langt de fleste tilfælde nøjes med at opsætte lave hegn med glatte, strømførende tråde, hvilket er tilstrækkeligt til at holde kvæg og heste inde, mens hjortevildt kan passere uden problemer.

Rekreative interesser i Grønholt Vang i kombination med den planlagte retablering af hydrologi betyder, at det græsningsegnede areal er begrænset. Derfor er der ikke planlagt etablering af yderligere græsning i Grønholt Vang i denne planperiode.

Høringssvar:

Flere respondenter ønsker, at rødgran og skovfyr bevares, og alle andre nåletræer fjernes. En respondent opfordrer til, at opvæksten af tsuga i Grønholt Vang fortsat bør ske manuelt, da afbrænding eller maskinel fjernelse vil have en negativ konsekvens for arealet. Den manuelle fjernelse af tsuga foretages af en frivillig, som har givet tilsagn om at fortsætte fjernelse af tsuga.

Naturstyrelsens kommentarer:

I arbejdet med udlægning af urørt skov arbejder Naturstyrelsen med en bred vifte af biodiversitetsfremmende aktiviteter, som skal sikre levesteder for en række organismer herunder svampe, fugle, insekter, pattedyr og planter. Forskellige træarter er afgørende for at skabe levesteder for disse arter, og derfor opretholdes der typisk en vis andel af nåletræer i skoven. Der vil fortsat være betydelige arealer med eksempelvis rødgran og skovfyr, som anses som hhv. potentielt hjemmehørende og hjemmehørende. Jævnfør 'Overordnede retningslinjer for forvaltning af urørt skov' fældes størstedelen af bevoksninger af ikke-hjemmehørende og især oversøiske træarter i udgangspunktet.

Den primære indsats for fjernelse af tsuga i Grønholt Vang vil fortsat være manuel bekæmpelse, sådan som det også er beskrevet i forvaltningsplanen. Afbrænding og maskinel fjernelse nævnes i forvaltningsplanen alene som potentielle supplerende muligheder. Naturstyrelsen er meget glad for samarbejdet og den vedholdende, omfattende, frivillige indsats for at fjerne opvækst af tsuga, og Naturstyrelsen værdsætter, at der gives tilsagn om en fortsat frivillig indsats i årene fremover.

Høringssvar:

En respondent angiver, at der på et givet areal i Grønholt Vang bør foretages bekæmpelse af ørnebregne.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen arbejder løbende med prioritering af naturplejeindsatserne på arealerne. Ørnebregne er en hjemmehørende art, som i udgangspunktet ikke bekæmpes.

4.8.3 Procesrelaterede emner

Høringssvar:

En respondent forudser, at de planlagte biodiversitetsfremmende aktiviteter vil betyde en udfordring for det eksisterende ridestinet i skoven og ønsker derfor at samarbejde med Naturstyrelsen om opretholdelsen af et funktionelt ridestinet i skoven.

Naturstyrelsens kommentarer:

De biodiversitetsfremmende aktiviteter i de urørte skove kan i nogle tilfælde føre til, at en sti, vej, spor eller en egentlig friluftsfacilitet omlægges eller flyttes, men ikke nedlægges af den årsag. I sådanne tilfælde vil Naturstyrelsen have fokus på at sikre opretholdelsen af sammenhængende og forbundne stiorløb. Naturstyrelsen ønsker fortsat at samarbejde og være i dialog med det lokale ridelaug mhp. også fremadrettet at sikre et velfungerende ridestinet i skoven.

4.8.4 Øvrige

Høringssvar:

En respondent påskønner en række af de planlagte aktiviteter i planområdet, herunder at en række bevoksninger lægges urørt straks, at der foretages veteranisering, laves lysbrønde, korridorer og lysåbne naturtyper, at der ikke planlægges opsætning af yderligere friluftsaktiviteter, de planlagte græsnings- og plejeaktiviteter i Knorrenborg Vang, den planlagte rydning omkring Skovfogedengen samt veteranisering af tsuga.

Flere respondenter er positive over for den planlagte retablering af hydrologi i Grønholt Vang.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen noterer sig opbakningen og har ikke yderligere kommentarer.

4.9 Forvaltningsplan for Højbjerg, Valby, Aggebo og Græsted Hegn

4.9.1 Adgangsmuligheder

Høringssvar:

En respondent skriver, at det ikke er muligt at vurdere eventuelle påvirkninger af fuglelivet, når det ikke angives i forvaltningsplanen, hvor f.eks. mini-shelters, bålsteder m.m. planlægges etableret.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen har endnu ikke besluttet, hvor de i planen omtalte friluftsfaciliteter, herunder mini-shelters, skal placeres. Når mini-shelters anlægges, tages der højde for redetræer m.m., ligesom eventuelle nødvendige myndighedsgodkendelser indhentes.

Høringssvar:

En respondent ønsker, at en sti ("Påskemændens Vej") i den sydøstlige del af Græsted Hegn opretholdes, så det fortsat er muligt at komme ind i skoven ad den vej, når den planlagte retablering af hydrologi realiseres. En anden respondent ønsker, at der foretages udbedringer af en sti vest for den planlagte græsningsfold i Valby Hegn, som allerede i dag er mudret, og som med den planlagte retablering af hydrologi må forventes at blive endnu mere mudret i fremtiden. Samme respondent er generelt bekymret for, at den planlagte retablering af hydrologi vil ødelægge dele af ride- og gangstinettet i Valby Hegn. Respondenten påpeger, at dele af ridestien i Valby Hegn går igennem den planlagte græsningsfold. Konkret ønsker respondenterne, at en mindre del af ridestien (sydligste del af afd. 2412) ikke inkluderes i græsningsfolden.

Naturstyrelsens kommentarer:

Konkret er Naturstyrelsen opmærksom på at opretholde stien "Påskemændens Vej" som adgangsvej til Græsted Hegn og vil om nødvendigt hæve stien forud for retableringen af hydrologi. I Valby Hegn vil Naturstyrelsen sikre passage vest om den planlagte græsningsfold. Ligeledes vil Naturstyrelsen opretholde, at en mindre given del af ridestien i Valby Hegn ikke inkluderes i den planlagte græsningsfold. I forbindelse med retablering af hydrologi i Valby Hegn vil den nødvendige infrastruktur blive sikret for skovens brugere. Dette kan imidlertid betyde, at eksisterende veje og stier flyttes og omlægges.

Der henvises i øvrigt til afsnit 3.1 for en uddybning af friluftslivets muligheder i de kommende urørte skove.

4.9.2 Naturgenopretning

Høringssvar:

En respondent ønsker, at der etableres mere græsning i Valby Hegn af hensyn til biodiversiteten.

En respondent bemærker, at skoven er omgivet af græsningsfolde (private arealer). På ovenstående baggrund ønsker respondenterne, at der ikke etableres en græsningsfold i Valby Hegn.

Naturstyrelsens kommentarer:

Både friluftsliv og biodiversitet vægtes højt i de urørte skove. Inden for denne overordnede ramme søger Naturstyrelsen at foretage en balancering af benyttelsen og beskyttelsen. Den meget bynære placering af dele af planområdets skove samt områdets mange brugere og friluftsmæssige benyttelse har indgået i den samlede prioritering og betyder, at Naturstyrelsen ikke planlægger etablering af yderligere græsningsfolde inden for planområdet i denne planperiode.

Græsningen i Valby Hegn øger potentialet for at udvikle en varieret og mangfoldig natur. Området er i dag en mosaik af ældre bevoksninger af hhv. bøg, rødel og ask samt mellemaldrende bevoksninger af eg. Samtidig findes der også et antal gamle egetræer spredt på det planlagte græsningsareal. Centralt i det kommende græsningsområde findes et større moseområde. Med græsningen vil det fremadrettet sikres, at moseområdet forbliver lysåbent. I kombination med de højere beliggende arealer vil græsningen således give potentiale for en varieret natur med mose, krat og overgangszoner til områder med højskov. Området huser således allerede i dag en mosaik af forskellige naturtyper, der med græsningen er et godt udgangspunkt for en videreudvikling og udvidelse af arealernes eksisterende potentiale og naturindhold.

Høringssvar:

En respondent mener, at den planlagte retablering af hydrologi vil medføre en negativ påvirkning af Natura 2000-habitatnaturtyperne. Samme respondent oplyser, at alle dræningsgrøfter i Valby Hegn er klassificeret som § 3-beskyttede jf. naturbeskyttelsesloven. Respondenten mener, at

retablering af hydrologi derfor er ulovlig og gør indsigelse mod den planlagte retablering af hydrologi.

En respondent mener, at Valby Hegns afvandede funktion for oplandet udfordres af planerne om retablering af hydrologi og udtrykker, at der derfor bør etableres et alternativ, som har samme afvandede funktion.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen planlægger i forvaltningsplanerne hydrologi på planniveau. Efterfølgende foretages der en detaljeret planlægning samt indhentning af de nødvendige myndighedsgodkendelser. Dette er i kombination afgørende for, om og hvordan de enkelte projekter realiseres. Naturstyrelsen har fokus på, at skove, der aftager vand fra oplandet, vedbliver med at opretholde denne funktion, når skovene lægges urørt. Der er opmærksomhed på, at hydrologiprojekter kan bidrage til at tilbageholde vand i de urørte skove under regnskyl, og dermed udjævne udsving i vandmængden i nedstrøms vandløb, hvilket reducerer mulige oversvømmelser.

Høringssvar:

En respondent angiver, at forvaltningsplanens planlagte aktiviteter risikerer at mindske områdets biodiversitet, og at etableringen af nye biotoper er forbundet med stor usikkerhed.

Naturstyrelsens kommentarer:

Forvaltningsplanen er udarbejdet i overensstemmelse med og følger 'Overordnede retningslinjer for forvaltning af urørt skov', som bygger på forsker anbefalinger. Der tages hensyn til sårbare og beskyttede arter i forbindelse med implementeringen af forvaltningsplanens aktiviteter.

4.9.3 Øvrige

Høringssvar:

En respondent mener, at den planlagte græsningsfold i Valby Hegn er i modstrid med ønsket om at øge Danmarks skovareal.

Naturstyrelsens kommentarer:

Beslutningen om at udlægge statens arealer som urørt skov følger den politiske aftale Natur- og Biodiversitetspakke fra 2020. Forvaltningsplanen følger Naturstyrelsens "Overordnede retningslinjer for forvaltning af urørt skov", som er politisk godkendt.

Høringssvar:

Flere respondenter er positive over for planerne om retablering af hydrologi i planområdets skove. En respondent er positiv over for den planlagte græsningsfold i Valby Hegn.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen noterer sig opbakningen og har ikke yderligere kommentarer.

4.10 Forvaltningsplan for Jørgensgård Skov, Årup Skov m.fl.

4.10.1 Adgangsmuligheder

Høringssvar:

Flere respondenter udtrykker bekymring for, hvorledes udvidelse af græsningsarealer vil komme til at påvirke muligheder for friluftslivet, f.eks. løberuter, MTB-spor eller orienteringsløb i Jørgensgård Skov, Årup Skov m.fl.

Naturstyrelsens kommentarer:

Reglerne for færdsel på Naturstyrelsens arealer påvirkes ikke af urørt skov. Der henvises til afsnit 3.1.3 i høringsnotatet om Naturstyrelsens generelle kommentar herom. Udvidelser af græsningsarealer i Jørgensgård Skov, Årup Skov m.fl. fastlægges gennem en detaljeret planlægning, hvor der ved etablering af hegninger vil blive taget hensyn til friluftslivet og anlagte ruter. Afgrænsningen for udvidelsen G6 flyttes, så MTB-sporet ikke indgår i græsningen.

4.10.2 Naturgenopretning

Høringssvar:

En respondent er bekymret for, at et af de indtegnede hydrologiaktiviteter vil påvirke vedkommendes ejendom og ønsker yderligere uddybet omkring effekten af genopretningen af den naturlige hydrologi. Respondenten ønsker ikke vandløbet hævet, og understreger, at afvanding fra omkringliggende ejendomme ikke bør forringes.

Naturstyrelsens kommentarer:

Genopretning af naturlig hydrologi er med til at skabe variation og dynamik i vores skove og er til gavn for mange arter og gennemføres, hvor det er praktisk, teknisk og naboretligt muligt. Genskabelse af naturlig hydrologi er derfor højt prioriteret i forvaltningsplanen for Jørgensgård Skov, Årup Skov, m.fl. I forbindelse med hydrologiprojekter sikres, at Naturstyrelsen kan bortlede vand fra nabolodsejer, så denne ikke påvirkes af vandstuvning. Den omtalte hydrologiaktivitet ved Bønderkobbek Bæk er en kategori 2 aktivitet, som kun gennemføres såfremt de rette forudsætninger er tilstede. Der henvises til afsnit 3.2.4. om Naturstyrelsens generelle kommentarer om hydrologi i urørt skov.

4.11 Forvaltningsplan for Kallehave, Ny Vissingkloster m.fl.

4.11.1 Adgangsmuligheder

Høringssvar:

Flere respondenter fremhæver skovens rekreative betydning for lokalbefolkningen og udtrykker bekymring for, om den planlagte græsning og dermed hegning vil virke begrænsende på brugernes muligheder for friluftsliv i området. Det fremhæves særligt, at små børn, ældre og brugere med hund vil være begrænsede til at benytte den del af området, som ikke afgræsses, da denne brugergruppe vil være nervøse for ikke at kunne komme hurtigt nok væk, hvis de græssende dyr bliver for nærgående eller udviser truende adfærd. Respondenterne fremsætter ønske om, at der ikke etableres græsning i Kallehave.

Flere respondenter fremhæver, at medierne har bragt historier om flere ulykker og nærved-ulykker, som involverede naturplejedyr andre steder i landet. En respondent bemærker, at græssende dyr i hegn vil betyde, at man ikke kan færdes trygt i området.

En respondent fremsætter forslag om, at græsningen begrænses i Kallehave og stier frahegnes ved at lave 2-3 mindre hegninger for at tage hensyn til brugere, som er utrygge ved at færdes i hegninger med dyr.

En respondent udtrykker ønske om, at stier generelt frahegnes, og der etableres smalle passager med god oversigt, så man kan passere områder med græssende dyr hurtigt. En respondent foreslår, at de græssende dyr skal være geder, får eller hjortevildt fremfor kvæg og heste, for at gøre brugere mere trygge.

Naturstyrelsens kommentarer:

Kallehave er et område, hvor der på overdrevene er observeret flere sjældne og truede sommerfugle. På overdrevet er der megen gyvel og anden opvækst, som hurtigt bliver dominerende

og overskygger sommerfuglenes værtsplanter. Den planlagte græsning skal både holde opvæksten af gyvel og andre vedplanter nede og understøtte udviklingen af et næringsfattigt overdrev – se følgende afsnit 4.11.2 om naturgenopretning i Kallehave.

Skovgræsning opleves af nogle som negativt og begrænsende for mulighederne for friluftsliv, selvom adgangsreglerne til skovene ikke ændres. Andre frilftsbrugere vil finde, at den ændrede forvaltning giver nye og interessante naturoplevelser. Der vil fortsat være mange ruter og stier, som ikke går igennem indhegninger. Se i øvrigt afsnit 3.1.3 i høringsnotatet om Naturstyrelsens generelle kommentarer til græssende dyr og friluftsliv i urørt skov.

Det indhegnede areal vil blive græsset ekstensivt, hvilket betyder, at der vil være få dyr på arealet, og der vil derfor altid være mulighed for at gå uden om dyrene. Der vil blive sat låger i hegnet, så der bliver adgang til alle de eksisterende stier, som kommer til at være indenfor hegningen. Det overvejes hvilke lågetyper, der vil være mest hensigtsmæssige.

Naturstyrelsen anerkender, at der vil være brugergrupper, som ikke kan forcere hegnet ved almindelige låger, eller, som er utrygge ved at skulle færdes i en indhegning med græssende dyr. Derfor etableres en sti uden for indhegningen, så man kan komme rundt om det afgræssede område. Den eksisterende bålhytte og området omkring inkluderes ikke i den nye hegning. Den nye sti, der etableres mellem Engvej og den nye hegning lægges et godt stykke inde i skoven i et forløb, der understøtter naturoplevelsen.

4.11.2 Naturgenopretning

Høringssvar:

En respondent fremsætter forslag om at erstatte den planlagte græsning i Kallehave med årlig nedskæring af opvækst af gyvel og krat, som man hidtil har gjort. Respondenten vurderer, at denne metode vil være en mere omkostningseffektiv metode til pleje af lysåben natur end græsning.

En respondent ønsker, at der i Dalgård tyndes kraftigt i de eksisterende holme samt lysstilles for gamle løvtræer i de samme holme. Der udtrykkes også ønske om helårsgræsning eller lang udbinding.

Naturstyrelsens kommentarer:

I Kallehave findes et overdrev, hvor der er registreret mange sommerfugle og desuden er en oplagt mulighed for at fremme en dynamisk natur med spredte buske og krat, som vil give levesteder for mange andre dyr, planter og svampe. Dele af dette overdrev er registreret som den prioriterede naturtype "surt overdrev", som Naturstyrelsen som beskrevet i Natura 2000-plejeplanen er forpligtet til at beskytte og pleje på en måde, så naturtypen udbredes.

Udviklingen af et artsrigt overdrev understøttes mest effektivt ved græsning af arealet frem for maskinel pleje. De græssende dyr har en række gavnlige effekter. Græsning holder vegetationen lysåben, og dyrenes efterladenskaber spreder frø og giver levesteder til flere insekter og svampe. Dyrenes skrab i jorden giver såbete og sandpletter til gavn for krybdyr. Disse effekter gavner ikke kun sommerfugle, men også planter, krybdyr, fugle og pattedyr. Græsning giver således et bedre grundlag for en stor artsrigdom end maskinel fjernelse af opvækst.

Holmene i Dalgård vil udgøre vigtige steder for at både de græssende husdyr og det øvrige dyreliv har skjul, ly, læ og tørt leje. Disse elementer er meget vigtige for dyrenes trivsel. Holmene indeholder hovedsageligt ældre løvtræer og nåletræer. Naturstyrelsen vurderer, at de græssende dyr udøver en effekt på holmene, som vil føre til mere dynamik og mere lysåbne bevoksninger. Holmene bidrager også til et mosaiklandskab, hvor der i overgangszonerne mellem skovbevoksninger og overdrev er mulighed for etablering af artsrige randzoner.

Det vurderes løbende, hvor lang en græsningssæson det græssede overdrevsareal ved Dalgård kan bære. Hvis forholdene tillader det, kan græsningsperioden udvides til lang udbinding eller helårsgræsning. Det fremgår af Naturstyrelsens "Overordnede retningslinjer for forvaltning af urørt skov", at helårsgræsning uden tilskudsfodring så vidt muligt tilstræbes.

4.11.3 Øvrige

Høringssvar:

En respondent støtter forvaltningsplanen og ser frem til at følge udviklingen af naturen.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen noterer sig opbakningen og har ikke yderligere kommentarer.

4.12 Forvaltningsplan for Kalvebod Fælle og Kongelunden

Høringssvar:

En respondent nævner, at hvis der opsættes hegn omkring Fasanskoven, foretrækker man den mindst indgribende løsning, eksempelvis hegn med kun to tråde, som tillader passage. Det pointeres, at der skal etableres rigeligt med adgangsmuligheder, så man fortsat kan bevæge sig frit i skoven. Man foretrækker får og stude inde i indhegningen og allermindst heste, da mange er bange for heste samt de situationer, det kan skabe.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen vil afgræsse Fasanskoven både af hensyn til biodiversiteten i området, men også for at tilbyde de græssende dyr på strandene adgang til skygge i sommermånederne. Naturstyrelsen forventer, at der i Fasanskoven vil blive opsat lave hegn med glatte, strømførende tråde, hvilket er tilstrækkeligt til at holde kvæg inde. Men dette vil blive endeligt fastlagt i forbindelse med den nærmere projektering. Der vil blive etableret låger og stenter i den nye græsningsfold.

4.13 Forvaltningsplan for Kalø

4.13.1 Adgangsmuligheder

Høringssvar:

En respondent ønsker at få hugstplanen for naturgenopretningsperioden, da det påvirker løb og orienteringskort.

Naturstyrelsens kommentarer:

Det må forventes, at skovbilledet vil ændre sig i løbet af naturgenopretningsperioden, og de dertilhørende orienteringskort må tilpasses løbende i takt med skovens udvikling, hvilket ikke adskiller sig fra Naturstyrelsens hidtidige forvaltning. Naturstyrelsen udarbejder årlige hugstplaner over de bevoksninger/skove, der står over for fældninger eller afdrift i det kommende år. Naturstyrelsen er i dialog med Dansk Orienterings-Forbund ang. planlagte fældninger. Derudover kan Naturstyrelsens lokale enhed kontaktes, hvis der ønskes indsigt i planlagte fældningsaktiviteter.

Høringssvar:

En respondent gør opmærksom på, at hegn påvirker fladefærdighed negativt og ser helst, at der ikke opsættes hegn. Der opfordres til, at der, i det omfang hegn er nødvendigt, anvendes et trætrådet hegn, da de er lettere at passere sammenlignet med trætråds hegn og høje vildt-hegn.

En respondent ønsker, at der afgræsses med får frem for store græssende dyr, da får skaber mindre utryghed hos publikum. Kvier uden tyre foretrækkes frem for heste.

En respondent gør opmærksom på at ryttere er begrænset fra benyttelse af private skove, cykelstier og mange småruter. Hidtil har statsskove og kommunale naturområder været der, hvor ekvipager kunne færdes. En respondent gør opmærksom på, at de skitserede husdyrhegninger i Kaløskovene vil medføre, at heste og ryttere ikke længere kan færdes i betydelige dele af skovene. Der ønskes vedligeholdelse af etablerede stier for fortsat at kunne ride i skovene.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen har ikke planlagt hvilke planteædere og hvilket hegn, der skal etableres i Kaløskovene på nuværende tidspunkt, og det fastlægges først ifm. detailprojekteringen. Naturstyrelsen vil i den forbindelse inddrage hensyn til friluftslivet i overvejelser om valg af græsningsdyr.

Offentlighedens formelle adgangsmuligheder til de urørte skove vil iht. naturbeskyttelseslovens regler være uændret. I planlægningen af, hvor der skal etableres græsning har der været en afvejning af hensyn til brugere, dyrevelfærd og biodiversitetspotentiale. Af hensyn til brugere, der ikke ønsker at færdes indenfor græsningsområder, er hegnet placeret i skovene således, at der fortsat er mulighed for at gå en længere tur gennem skoven, udenfor hegnet. Skov græsning er planlagt i sammenhæng med lysåbne arealer, og der er medtaget arealer med nåletræer på tørre/hævede arealer som skal give dyrene mulighed for at finde skygge og læ på tør jord. For at græsningen bidrager væsentligt til biodiversitetspotentialet, er der inkluderet arealer med hydrologiprojekter samt yngre/ældre egebevoksninger. Der vil fortsat være stier, som ikke går igennem hegninger.

4.13.2 Naturgenopretning

Høringssvar:

En respondent anbefaler at foretage supplerende lukning af alle de gamle dræn i græsningsarealet Sdr. Stegeløkke.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen er positive over forslaget om at foretage yderligere drænlukninger på græsningsarealet Sdr. Stegeløkke. Nærværende plan omfatter kun genskabelse af naturlig hydrologi i de skovbevoksede arealer. Der bliver løbende arbejdet med planlægningen på lysåbne arealer, hvilket vil fremgå på et senere tidspunkt. Angående hvilke metoder, der vil blive brugt til lukning/tilkastning af grøfter inde i skoven, vil der være tale om en vurdering i det konkrete hydrologiprojekt. Der vil blive fyldt hele drængrøfter op, hvor det vurderes hensigtsmæssigt og praktisk muligt.

Høringssvar:

En respondent opfordrer til at der anvendes robuste græsningsdyr, der har mulighed for også at færdes og fouragere i fugtige/våde partier af skoven. Dette vil sikre græsning og trafik i de hydrologiskabte lysbrønde og give plads til lavere blomstrende urter og småtræer.

Naturstyrelsens kommentarer:

Hvilke planteædere og hvilket hegn, der skal etableres i Kaløskovene fastlægges først ifm. detailprojekteringen. Naturstyrelsen vil i den forbindelse inddrage hensyn til friluftslivet såvel som biologiske hensyn i overvejelser om valg af græsningsdyr.

Høringssvar:

En respondent opfordrer til, at der hurtigst muligt lægges en plan for øget tilvækst af dødt og såret ved. Der opfordres til i planlægningen af veteranisering, at træart og mikroklimatiske forhold overvejes.

Naturstyrelsens kommentarer:

Ved overgangen til urørt skov forventes det, at mængden af dødt ved vil stige med tiden. En øget mængde af dødt og såret ved vil indgå i projekteringen af aktiviteter, når forvaltningsplanene er vedtaget. Der vil ske en kraftig forøgelse af begge dele i forbindelse med rydninger og strukturfældninger. Skovgræsning og hydrologi projekter bidrager med tilvæksten af dødt ved. Veteraniseringer vil indgå, hvor det er relevant ift. træarter, alder og bevoksningsstrukturer.

Høringssvar:

En respondent opfordrer til, at der i forbindelse med genskabelse af naturlig hydrologi kortlægges eksisterende værdifulde naturelementer, f.eks. arter som liden og alm. milturt, firblad, skælrod, hassel og kvalkved. Ved meget pludselig ændring i hydrologien kan hele sådanne bestande risikere ikke at nå at følge med "opad" til en overgangszone med passende fugtighed – men i stedet drukne og forsvinde.

En respondent er positiv omkring etablering af græsning henover skovbryn, der med tiden vil opbløde overgangene mellem åbent land og skov. Da udgangspunktet i årevis har været meget mørk produktionsskov, er skovbryn (inkl. gamle skovdiger) ofte nogle af de få eksisterende levesteder for mere lyskrævende skovarter. Der opfordres til en grundig kortlægning af sådanne små bestande, der er sårbare over for en pludselig ændring i trafikslid og græsning (f.eks. tyndakset gøgeurt, desmerurt og liden lærkespore).

En respondent ønsker at se aktiviteter, der skal sikre nye lysbrønde med "indre bryn". Der savnes argumentation for, at planlagte dyrehold skal kunne fastholde lysbrønde i skoven, især med forventet pres af frøplanter fra ahorn, brombær og birk. Det påpeges at græsningsdyr primært vil gnave på ask og eg.

En respondent er bekymret for, at de lysninger, der bliver skabt på arealet, hvor der ikke er planlagt græsning, i løbet af 10-15 år vil gro til som mørke skove med tæt bevoksning af unge frøplanter, og i mange år ikke være levested for skovbundsarter.

En respondent gør opmærksom på, at opblødning af åbent land-skov-grænsen vil sikre opvækst af solitære træer/mindre træ-grupper på tidligere mark og efterfølgende kolonisering ud i nuværende åbent land af de mere lyskrævende skovplanter. Der stilles spørgsmålstejn ved, om dette er muligt ift. nuværende Kaløfredningen af godslandskabet og udsigter.

En respondent gør opmærksom på, at grundet arealets bynære beliggenhed og store besøgstal, kan der ikke forventes supplerende afgræsning af vilde græsningsdyr, primært krondyr.

Naturstyrelsens kommentarer:

Lysninger vil naturligt gro til over tid mens andre opstår via stormfald og henfald af gamle træer. Andre steder i skoven vil lysninger forventeligt blive holdt åbne i længere tid via græsning. Begge dele bidrager til variation i skoven og levesteder. Naturstyrelsen er opmærksom på at dådyr og krondyr formentlig ikke vil indfinde sig i Kalø skovene i nærmeste fremtid, og derfor ikke vil bidrage til at holde lysninger åbne.

Der kan forventes over tid at ske opvækst af solitære træer/mindre træ-grupper på tidligere mark, og efterfølgende kolonisering ud i nuværende åbne land af de mere lyskrævende skovplanter. Naturstyrelsen vurderer ikke umiddelbart, at dette vil være i strid med bestemmelserne i Kalø fredningen.

4.13.3 Procesrelaterede emner

Høringssvar:

En respondent er bekymret for, om indsatserne fremmer Kaløskovenes særlige og truede biodiversitet, da en urørt-skov-forvaltning af Kalø skovene er baseret på generelle erfaringer for skovtypen, da skoven ikke er en del af det nationale overvågningsprogram.

En respondent opfordrer til, at man ledsager omlægning og drift af urørt skov med en høj grad af overvågning, formidling og frivillighed og benytte tilgængelige data til at udvikle biodiversiteten. Nationalpark Mols Bjerge bidrager gerne med erfaringer og konkret samarbejde i forbindelse med denne indsats.

En respondent ønsker at blive inddraget, når detailprojekteringen af forvaltningsplanens indsatser og aktiviteter iværksættes.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen er positiv over for lokale samarbejder omkring kortlægning og overvågning af sårbare arter og formidling. Der vil i projekteringen af hydrologiaktiviteter blive udarbejdet en vurdering af påvirkningen af sårbare naturelementer.

I forbindelse med udlægning af urørt skov har Naturstyrelsen gennemført en såkaldt baseline, der skal bidrage til en aktuel status for biodiversiteten i 20 skove, som er udpeget til urørt skov. Det har ikke været muligt at gennemføre baselineregistreringer i alle urørte skove. Kaløskovene er ikke omfattet af denne baseline registrering.

4.13.4 Øvrige

Høringssvar:

En respondent bakker op om planlagte hydrologiprojekter og opfordrer til, at hele drængrøfter bliver fyldt op, frem for punktvis opstemninger. En respondent ser positivt på den planlagte skovgræsning. Det påpeges, at det formegentlig vil gavne rigkæret i strandoverdrevet ved Føllebund.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen noterer sig opbakningen og har ikke yderligere kommentarer.

4.14 Forvaltningsplan for Kattegatarealerne

4.14.1 Adgangsmuligheder

Høringssvar:

Flere respondenter er positive over for det planlagte samgræsningsprojekt ved Strandbjerggård og Heatherhill og ønsker, at græsningsarealet udvides yderligere. En respondent foreslår græsning af et areal centralt i Rågegården.

Naturstyrelsens kommentarer:

Både friluftsliv og biodiversitet vægtes højt i de urørte skove. Inden for denne overordnede ramme søger Naturstyrelsen at foretage en balancering af benyttelsen og beskyttelsen. Arealerne har en meget stor rekreativ værdi, og er oprindeligt erhvervet med det formål at sikre offentligheden adgang til kysten. Dette afspejler sig i den samlede prioritering for området, og der planlægges derfor ikke med en yderligere udvidelse af græsningsfolden på Strandbjerggård i denne planperiode.

4.14.2 Naturgenopretning

Høringssvar:

En respondent ønsker, at der fældes opvækst af eg og birk på A. P. Møller Grunden for at sikre sammenbinding af områdets to hede-arealer. Desuden ønsker respondenterne, at der langs arealets sider ligeledes foretages fældninger for at sikre yderligere hede-arealer. Desuden foreslås udtynding af birk og eg i en bevoksning tilgrænsende det lysåbne areal centralt i Rågegården.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen foretager løbende pleje af A. P. Møller Grunden for at opretholde og sikre områdets lysåbne naturtyper. Der er både tale om bekæmpelse af invasive arter samt begrænsning af tilgroningen generelt. Naturstyrelsen har alene beføjelser til at agere på egne arealer, men er positive over for samarbejde med bl.a. kommunale og private aktører.

Jævnfør 'Overordnede retningslinjer for forvaltning af urørt skov' vil fældningerne blive foretaget mhp. at skabe mest mulig arts-, alders- og strukturvariation i de enkelte bevoksninger. På den måde sikres der levesteder for en lang række af arter. Konkret planlægges der foretaget fældninger af opvækst mhp. at sikre områdets gamle birk længst muligt.

4.14.3 Øvrige

Høringssvar:

En respondent skriver, at Hyllingebjerg nævnes i forvaltningsplanens statusafsnit om kulturmiljø og fortidsminder, men at arealet ikke er en del af planområdet.

Naturstyrelsens kommentarer:

Hyllingebjerg indgår ganske rigtigt ikke i dette planområde. Naturstyrelsen beklager fejlen, og vil sørge for, at dette rettes i forvaltningsplanen.

Høringssvar:

En respondent er positiv over for Naturstyrelsens indsats ift. rynket rose langs kysten.

En respondent støtter de planlagte aktiviteter på Gilbjerg Hoved og Nakkehoved, herunder etableringen af udsigt over havet fra Gilbjerg Hoved.

Naturstyrelsens kommentarer:

Der foretages løbende pleje af de kystnære arealer for at opretholde områdernes lysåbne naturtyper. Der er både tale om bekæmpelse af invasive arter samt begrænsning af tilgroningen generelt. Naturstyrelsen har alene beføjelser til at agere på egne arealer, men er positive over for samarbejde med bl.a. kommunale og private aktører.

4.15 Forvaltningsplan for Klokkeholm Skov

Høringssvar:

En respondent bakker op om planlagte aktiviteter, der omhandler genopretning af naturlig hydrologi og græsning. Det påpeges, at det formegentlig vil have positiv effekt for naturtypen elleaskeskov, og det anbefales at prioritere disse aktiviteter.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen noterer sig opbakningen og har ikke yderligere kommentarer.

4.16 Forvaltningsplan for Kogsbøl Mose

Høringssvar:

En respondent foreslår, at der i Kogsbøl Mose planlægges græsning med køer eller heste for at begrænse blåtop, der dominerer i de lysåbne partier. Det bemærkes, at krondyrene i området ikke alene kan holde blåtop nede, da de i høj grad er nippere (browsere), der spiser urter og træer. Det bemærkes, at staten ejer marker sydsydøst for mosen, som vil kunne indgå i en større græsningsindhegning. Det foreslås, at der anvendes vandbøfler, hvis det frygtes, at arealet er for vådt til køer og heste. Vandbøfler er i høj grad tilpasset vådområder, og de vil lave forstyrrelser f.eks. i de tilgroede tørvegrave til gavn for konkurrencesvage arter såsom arter af soldug.

Naturstyrelsens kommentarer:

Der er i forbindelse med udarbejdelsen af forvaltningsplanen taget stilling til om arealet har potentiale for en hegning med græssende husdyr. Vurderingen er, at græsning med husdyr inden for planarealet ikke er praktisk muligt, da arealet i sin udstrækning er mose, sø eller eng. Arealet er således meget vådt. Det er vurderet, at græsning med husdyr dermed bliver vanskeligt, både praktisk og dyrevelfærdsmæssigt. Der er en stor bestand af fritlevende kronvildt, som påvirker mosen. Vandbøfler, som foreslået i høringssvaret, er ikke indgået i overvejelserne om store planteædere i mosen.

4.17 Forvaltningsplan for Kollens Mølle

Høringssvar:

En respondent mener, at det er væsentligt at fjerne det afhøstede materiale efter der er taget slæt på de lysåbne dele af området mhp. at fremme lavt voksende vegetation. Der fremsættes et ønske om, at det formuleres i forvaltningsplanen, at det afklippede materiale fjernes.

Naturstyrelsens kommentarer:

Det tilstræbes i videst muligt omfang at fjerne det afklippede materiale, når der tages slæt som naturpleje. På disse små og svært fremkommelige arealer afhænger muligheden for at borttage det afhøstede materiale af, hvor vandmættet arealet er, og hvor meget afklip, det drejer sig om. Det lille rigkær vil blive prioriteret ift. fjernelse af materiale. For engen er det endnu svært at sige, hvor meget materiale, det fremadrettet vil dreje sig om. Siden fjernelsen af dæmningen har det primært drejet sig om opvækst af ahorn. Naturstyrelsen vil vurdere udviklingen på engen og vurdere behovet for fjernelse af materialet fremadrettet.

4.18 Forvaltningsplan for Lyngby Skov og Lyngby Mose

4.18.1 Adgangsmuligheder

Høringssvar:

En respondent opfordrer til, at friluftszoneringen ændres i Lyngby Skov således, at hele eller væsentlige dele af skoven ændres fra facilitetszone til friluftszone.

Naturstyrelsens kommentarer:

Lyngby Skov danner rammen for et frivillighedsprojekt oprindeligt med en samarbejdsaftale mellem Naturstyrelsen og Friluftsrådet. Idéen er på forsøgsbasis at skabe et brugerstyret natur- og friluftsområde, hvor frivillige, der er aktive brugere af naturen kan udvikle, afprøve, realisere og demonstrere idéer til gode, bæredygtige og alsidige natur- og friluftsaktiviteter. I dag er Friluftsrådet ikke længere en del af projektet, som dog er fortsat og fortsætter i et samarbejde mellem Naturstyrelsen og skovlauget, der er etableret i forbindelse med projektet. Skovlaugets aktivite-

ter og opsætning af evt. nye faciliteter sker i tæt dialog med Naturstyrelsen og med den nødvendige myndighedsbehandling. På den baggrund planlægges den eksisterende friluftszonering opretholdt.

4.18.2 Naturgenopretning

Høringssvar:

En respondent opfordrer til, at arealerne i Grimstrup Mose inddrages i det mulige klima-lavbundsprojekt, der planlægges på nærliggende arealer, og at der i den forbindelse planlægges en pleje på en række af engarealerne, som tilgodeser engsnarre.

Naturstyrelsens kommentarer:

Afdelingerne syd for Lyngby Å i Grimstrup Mose er ikke inddraget i det skitserede klima-lavbundsprojektet, da der findes højspændingsmaster på arealet (tekniske anlæg). Som følge heraf kan arealerne ikke umiddelbart inddrages.

4.18.3 Øvrige

Høringssvar:

En respondent angiver, at Lyngby Å løber vest om Lyngby Skov og ikke, som det er angivet i forvaltningsplanen, øst om Lyngby Skov.

Naturstyrelsens kommentarer:

Lyngby Å løber vest om Lyngby Skov. Naturstyrelsen beklager fejlen og sørger for, at det bliver rettet i forvaltningsplanen.

Høringssvar:

En respondent støtter generelt de planlagte naturgenopretningsaktiviteter i planområdet.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen noterer sig opbakningen og har ikke yderligere kommentarer.

4.19 Forvaltningsplan for Lynggårdsskoven m.fl., Blykobbe Plantage, Bornholms Sydøstkyst, Bornholms Nordkyst, Arnager Bugt og Sose Odde

4.19.1 Adgangsmuligheder

Høringssvar:

Et høringssvar udtrykker bekymring for mulighed for ridning i indhegninger med dyr. Der udtrykkes bekymring for, om længere rideture i skovene kan lade sig gøre, hvis man ikke ønsker at komme igennem en indhegning. Det bemærkes, at ridning kan blive forhindret af væltede træstammer, vådere skovbund og af kørespor, der er lavet i forbindelse med skovdriften.

Et høringssvar udtrykker bekymring for, om færdsel som gående med eller uden hund, samt som rytter, er sikkert, når der er græssende dyr, og det ønskes, at vandrestier og skovveje holdes uden for indhegninger i skoven og langs kyststien på Bornholm.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen vil tilstræbe at anlægge indhegninger på Bornholm på en måde, så flest muligt af de nuværende friluftaktiviteter fortsat kan gennemføres. Det kan f.eks. ske ved at sikre, at det er muligt at færdes gennem et konkret skovområde uden om indhegninger. Der henvises til Naturstyrelsens generelle kommentarer til græsning og friluftsliv i høringsnotatets afsnit 3.1.3.

4.20 Forvaltningsplan for Lysnet

Høringssvar:

Flere respondenter ønsker en ændring i den hidtidige afgræsning af arealet med får, så der fremover græsses med f.eks. kreaturer, heste eller geder, gerne som helårsgræsning. Hvis det fortsat skal være får, anbefales afgræsningen at foregå udenfor sommermånederne.

En respondent opfordrer Naturstyrelsen til i samarbejde med Favrskov Kommune at overveje muligheden for sammenhængende græsning med Bjerre Skov.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen overvejer anvendelsen af forskellige planteædere til afgræsning af arealet. Arealets mindre størrelse gør det imidlertid udfordrende at planlægge græsning. Naturstyrelsen er positiv indstillet over forslaget om samgræsning med tilstødende naboarealer. Dette er tilkendegivet over for Favrskov Kommune.

Høringssvar:

En respondent opfordrer til mere vedligeholdelse af stier. Dertil udtrykkes ønske om at etablere en shelter-lejrplads.

Naturstyrelsens kommentarer:

Ved overgangen til urørt skov, planlægges der ikke yderligere aktiviteter for friluftslivet i Lysnet. Naturstyrelsen har vurderet, at arealet ikke er oplagt til en shelterplads. Naturstyrelsen vil fortsat vedligeholde stier med fokus på at opretholde en solid infrastruktur for friluftslivet.

Høringssvar:

En respondent mener, at en stor del af pilebevoksningen bør fjernes for at tilgodese udsigten fra bakken og skabe variation i landskabet til gavn for biodiversiteten.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen planlægger en rydning af bevoksningen i den nordøstlige del af arealet i februar/marts 2025 for at tilgodese fredningen og genskabe udsigten fra toppen.

Høringssvar:

En respondent ytrer ønske om, at Naturstyrelsen erhverver arealet mellem graven og den gamle adgangsvej.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen er opmærksomme på arealet mellem graven og den gamle adgangsvej og er åbne over for en erhvervelse af det pågældende areal, hvis der viser sig økonomisk og praktisk mulighed herfor. Det er dog ikke aktuelt en prioritet for Naturstyrelsen.

Høringssvar:

Flere respondenter gør opmærksom på, at artslisten til forvaltningsplanen mangler et antal sjældne svampearter, herunder rosenrød vokshat, parakit-vokshat, porfyrbun rødblåd og skarlagens-vokshat. Der henvises til en række arter fra rapporten "Sjældne smådyr i Favrskov Kommune".

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen har genbesøgt artstabellen til forvaltningsplanen for Lysnet. Artstabellen indeholder truede eller beskyttede arter, der er registreret inden for planområdet fra 1991 og frem til juni 2023, hvor forvaltningsplanen blev udarbejdet. Rosenrød vokshat er sidst registreret på Naturstyrelsens areal i 1979 ([arter.dk](#)). De andre truede svampe parakit-vokshat, porfyrbun

rødblåd og skarlagen-vokshat er ikke registreret på Naturstyrelsens areal, men på naboarealet nord for ([arter.dk](#)). Disse sjældne overdrevsarter vil kunne sprede sig ind på Naturstyrelsens areal, hvilket understøttes af den planlagte udvidede græsning, som vil fremme overdrevsvegetationen. Arterne i rapporten "Sjældne smådyr i Favrskov Kommune" fra 2009 behandler arter, der er fundet på Lysnet, men disse fremgår ikke af artstabellen, da de ikke er kategoriseret som truede (CR, EN, VU) på rødlisten fra 2019. Er der kendskab til fund af sjældne og/eller truede arter på Naturstyrelsens areal, opfordres der til at registrere disse i offentlige tilgængelige databaser som f.eks. [arter.dk](#), så vi har kendskab til disse.

4.21 Forvaltningsplan for Lystrup Skov

4.21.1 Adgangsmuligheder

Høringssvar:

En respondent skriver, at det er vigtigt, at arealerne fortsat kan benyttes til friluft aktiviteter, og at adgangsveje, stier og friluftsfaciliteter opretholdes og vedligeholdes.

Naturstyrelsens kommentarer:

Det fremgår af de politisk godkendte "Overordnede retningslinjer for forvaltning af urørt skov", at "infrastruktur som skovveje og faciliteter til understøttelse af friluftsliv kan fortsat udvikles og tilpasses i de udpegede urørte skove", og at Naturstyrelsen "indenfor gældende økonomiske rammer vil have fokus på at opretholde en solid infrastruktur for friluftslivet". Naturstyrelsen kan som hidtil fælde eller fjerne træer af hensyn til sikkerheden. Biodiversitetsfremmende aktiviteter i de urørte skove kan i nogle tilfælde føre til, at en sti, vej, spor eller en egentlig friluftsfacilitet omlægges eller flyttes. I sådanne tilfælde vil Naturstyrelsen have fokus på at sikre opretholdelsen af sammenhængende og forbundne stiforløb.

Høringssvar:

En respondent skriver, at etableringen af græsningsfolde bør begrænses til et minimum, og at foldene bør indrettes, så de bedst muligt understøtter og tilgodeser områdets friluftsliv.

Naturstyrelsens kommentarer:

Placering af græsningsfolde sker altid i en balanceret afvejning af de naturmæssige og friluftsmæssige interesser i området. Og inden for denne overordnede ramme søger Naturstyrelsen at foretage en balancering af benyttelsen og beskyttelsen, så der både tages hensyn til naturen og sikres plads til friluftslivet. I forbindelse med etablering af græsningsfolde er der ligeledes fokus på at sikre gode muligheder for friluftslivet. Bl.a. vil borgernes mulighed for færdsel i og gennem foldene sikres gennem bl.a. klaplåger eller lignende.

Høringssvar:

Flere respondenter mener, at mængden af friluft aktiviteter i planområdet levner meget lidt plads til naturen, og at det bør genovervejes, om skoven fortsat kan bære samme omfang af friluftsliv, hvis sigtet i forvaltningsplanen skal realiseres.

Naturstyrelsens kommentarer:

Både friluftsliv og biodiversitet vægtes højt i de urørte skove. Inden for denne overordnede ramme søger Naturstyrelsen at foretage en balancering af benyttelsen og beskyttelsen. Det er vurderingen, at det eksisterende anlæg ikke har en væsentlig betydning for biodiversiteten i Lystrup Skov.

Høringssvar:

Flere respondenter påpeger, at friluftszoneringen bør ændres. En respondent opfordrer til, at der etableres stillezoner i skoven. En anden respondent angiver, at hele skoven bør udlægges som facilitetszone.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen vil på baggrund af de indkommende høringssvar genoverveje friluftszoneringen i Lystrup Skov.

4.21.2 Naturgenopretning

Høringssvar:

En respondent støtter den planlagte græsning inden for planområdet samt planerne om, at skabe glidende overgange imellem biotoper. Respondenten opfordrer til helårsgræsning på arealet.

Naturstyrelsens kommentarer:

Det er en del af formålet med græsning i urørt skov, at der skabes brede overgangszoner mellem lysåben natur og skov. Derfor opretholdes der på arealet så lang en græsningssæson som muligt under hensyn til dyrevelfærden.

Høringssvar:

En respondent opfordrer til, at der foretages en genslyngning af Gørløse Å gennem tunneldalen, ligesom åen bør friholdes for tilgroning med tagrør.

Naturstyrelsens kommentarer:

Genslyngning af Gørløse Å er ikke en prioritet for Naturstyrelsen i forbindelse med forvaltningsplanen for Lystrup Skov i denne planperiode. Gørløse Å er et offentlig vandløb, som forvaltes af kommunen.

Høringssvar:

En respondent opfordrer til, at udvalgte træer såsom Erhards Lind samt skovens vrangbøge, udpeges som livstræer, og at disse træer sikres længst muligt bl.a. ved at fælde nåletræer i nabobevoksningen til de vrangbøge.

Naturstyrelsens kommentarer:

Generelt ønsker Naturstyrelsen at bevare træer, som har særlig betydning for biodiversiteten til naturligt henfald og død. Det gælder bl.a. Erhards Lind og vrangbøge. I urørt skov er hovedparten af træerne i princippet livstræer, ikke mindst hvis de har en særlig betydning for biodiversiteten. Det giver derfor ikke mening længere at udpege nye livstræer i urørt skov. Tilgrænsende til de vrangbøge står en bevoksning af douglasgran, der som beskrevet i forvaltningsplanen planlægges fældet, men dog med bevarelse af enkelte træer. I den forbindelse vil fældningerne blive planlagt og udført, så der tages hensyn til at sikre de vrangbøge.

Høringssvar:

En respondent oplyser, at Naturstyrelsen bør være opmærksom på tilgroning med gyldenris.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen kan fortsætte med bekæmpelse af invasive arter i urørt skov, herunder f.eks. canadisk gyldenris i Lystrup Skov. Naturstyrelsen har løbende fokus på at registrere invasive arter på Naturstyrelsens arealer. Naturstyrelsen er imidlertid ikke bekendt med at der forekommer canadisk gyldenris på arealet. Naturstyrelsen modtager meget gerne oplysninger om fund af invasive arter til lokalenhedens mail.

Høringssvar:

En respondent antager, at skovbrynet langs østside i Lystrup Skov bevares, men mener ikke, at dette fremgår tydeligt af forvaltningsplanen.

Naturstyrelsens kommentarer:

Skovbrynet langs tunneldalens østside planlægges bevaret. Den angivne fældningsgrad indikerer mindre fældninger mhp. at sikre træer i skovbrynet med størst værdi for biodiversiteten (f.eks. vrang bøger, skovfyr, egetræer m.m.) længst muligt. I den nordlige del af skovbrynet vil de planlagte fældninger desuden bidrage til at skabe en mere glidende overgang imellem skovbryn og eng.

4.21.3 Øvrige

Høringssvar:

En respondent er glad for, at MTB-sporet og aktiviteterne knyttet hertil opretholdes, når skoven lægges urørt. En respondent kan i al væsentlighed tilslutte sig udkastet til forvaltningsplanen.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen noterer sig opbakningen og har ikke yderligere kommentarer.

4.22 Forvaltningsplan for Mønsted Kalkgruber

Høringssvar:

En respondent bifalder, at fårgræsningen erstattes med udvidet kreaturgræsning. Det anbefales, at græsningen etableres som helårsgræsning eller med meget lang udbinding med robuste racer af kvæg og/eller heste. Det bemærkes, at helårsgræsningen vil kunne modvirke tilgroningen af overdrevet.

En respondent opfordrer til at genopføre den tidligere hegnsopdeling af arealet, så den nordvestlige del friholdes for dyr, indtil skov-hullæberne har smidt frø.

En respondent opfordrer til, at der overvejes en kombination af store græssende dyr og får eller geder af bekymring for tilgroning på de stejle skrænter og jordfaldshuller.

En respondent opfordrer til, at den urørte skov med jordfaldshullerne overgroet med vedbend fraegnes og henligger urørt.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen ønsker arealet afgræsset med kreaturer, men det endelige græsningsregime vil blive udformet i den plejeplan for området, som den selvejende institution Mønsted Kalkgruber er ansvarlig for at udarbejde. Det planlægges ikke at genetablere den tidligere opdeling af heget, da arealet skal forvaltes som et skovlandskab, hvor dyrene har mulighed for at bruge hele arealet i så lang en periode som muligt. De store planteædere vil bidrage til at holde arealet lysåbent. Hvis det viser sig nødvendigt af specifikke hensyn, kan der suppleres med andre typer dyr eller manuel rydning.

Som det fremgår af forvaltningsplanen, planlægges der ikke græsning eller fældninger på det nordlige skovparti, der er bevokset med vedbend.

Høringssvar:

En respondent ønsker en detaljeret plejeplan for krat-snerren.

En respondent gør opmærksom på, at der i gruberne vokser skør bægerbregne og hjortetunge.

Naturstyrelsens kommentarer:

Nærværende plan er ikke en artsspecifik plejeplan, da området skal forvaltes ud fra urørt skov forvaltningsprincipper. Den selvejende institution Mønsted Kalkgruber udarbejder en plejeplan for området, som også vil indeholde relevante artshensyn. Naturstyrelsen er opmærksom på

forekomsten af krat-snerre og ser ikke en konflikt med arealets udlægning til urørt skov. Der opfordres desuden til, at fund af sjældne og/eller truede arter registreres på f.eks. arter.dk, så bestanden af eksempelvis krat-snerre og hjortetunge kan følges.

4.23 Forvaltningsplan for Nykøbing Skovene

Høringssvar:

En respondent oplyser, at der er gjort fund af 14 rødlistede svampearter i Sdr. Kohave, som alle menes at blive begunstiget af udlægget til urørt skov. Det giver anledning til undring, at arealerne omkring Tingsted Å ikke er udlagt til urørt skov. Fra Bangsebro Skov er der kendt fund af 16 rødlistede svampearter, heraf en truet poresvamp på en gammel bøg ved en gravhøj. Her frarådes fældning eller veteranisering af gamle bøge.

Naturstyrelsens kommentarer:

Alle skovbevoksede arealer inden for forvaltningsplanens område er udpeget urørt skov. Arealerne langs Tingsted Å i Sdr. Kohave er udpeget urørt skov i forbindelse med Naturskogsstrategien og er således den del der har været urørt skov i længst tid. Naturstyrelsen har ikke vurderet, at der er brug for yderligere naturgenopretning i disse bevoksninger, som består af aske- og ellesump. I Bangsebro Skov vil der blive gennemført en plejeindsats omkring skovens fortidsminder for at sikre deres bevarelse på længere sigt. Der vil ikke blive fjernet eller veteraniseret gamle værdifulde træer i den forbindelse.

4.24 Forvaltningsplan for Nørreskov på Als m.fl.

4.24.1 Adgangsmuligheder

Høringssvar:

Flere respondenter har udtrykt bekymring for, hvorledes udvidelse af græsningsarealer kommer til at påvirke muligheder for friluftslivet såsom løberuter eller orienteringsløb i skovene ved Nørreskov på Als. Desuden er der en bekymring for beskyttelsen af fortidsminder og kulturspor indenfor græsningerne.

Naturstyrelsens kommentarer:

Det vil fortsat være tilladt at færdes på Naturstyrelsens arealer jf. Offentlighedens adgang jf. naturbeskyttelsesloven. De planlagte nye græsningsarealer i Nørreskov på Als m.fl. er placeret, så der fortsat i vid udstrækning er adgang i skoven uden for hegningerne. Samtidig vil der være adgangsmulighed inden for nye hegninger. Fortidsminder og kulturspor beskyttes jf. lovgivningen, og der vil være fokus på at påvirke dyrenes færdsel ved f.eks. mindre frahegninger, for at undgå slid og skader.

I forbindelse med den detaljerede planlægning af indsatser i de urørte skove og etablering af hegninger, vil der blive taget hensyn til friluftslivet.

Høringssvar:

En respondent roser de planlagte friluftaktiviteter i Blommeskobbek Skov og forespørger, om det er muligt at etablere et multitoilet i forbindelse med disse.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen har et samarbejde med Sønderborg Kommune omkring opsætningen af de omtalte faciliteter i Blommeskobbek Skov, og i givet fald vil det være kommunen, som står for opsætningen af et multitoilet.

4.24.2 Naturgenopretning

Høringssvar:

Flere respondenter er positive stemt over for græsning med dyr i skovene og understreger, at de foreslåede græsningsaktiviteter bør prioriteres og gennemføres for at bidrage til flere levesteder og lysåben natur.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen noterer sig opbakningen og har ikke yderligere kommentarer. Der henvises i øvrigt til afsnit 3.2.3 i høringsnotatet om Naturstyrelsens generelle kommentarer til græsning i urørt skov.

Høringssvar:

Flere respondenter er uforstående overfor, at der i de urørte skove allerede nu er igangsat fældninger med salg af træ til følge, selvom forvaltningsplanerne stadig er i høring. Endvidere udtrykkes undren over, at naturen ikke får lov at være urørt i de urørte skove.

Naturstyrelsens kommentarer:

I forbindelse med udpegnings af urørt skov bliver der gennemført naturgenopretning af de udpegede bevoksninger for at sikre strukturer, der kan understøtte biodiversiteten på lang sigt. Der henvises til afsnit 3.2.2. om baggrunden for naturgenopretningsfældninger i urørt skov generelt.

Naturgenopretningsfældningen inden for forvaltningsplanen Nørreskov på Als m.fl., er besluttet færdiggjort inden for seks år, dvs. senest 2031. Særligt for urørt skov udpeget som udmøntning af Natur- og Biodiversitetspakken, vil der her frem til og med 2026 fortsat være savværkshugst i et begrænset omfang. Den generelle tilgang for naturgenopretning og savværkshugst er beskrevet i Naturstyrelsens "Overordnede retningslinjer for forvaltning af urørt skov".

Det er tilladt at foretage aktiviteter i urørt skov inden der foreligger en godkendt forvaltningsplan, så længe disse følger de "Overordnede retningslinjer for forvaltning af urørt skov".

Høringssvar:

Flere respondenter er bekymrede for, hvordan fældningsgraderne i Nørreskov vil påvirke biodiversiteten, især rødlistede arter. Der spørges til, om Naturstyrelsen har udført tilstrækkelige analyser inden udførelsen af aktiviteterne.

Naturstyrelsens kommentarer:

Der er ikke planlagt hverken hele eller delvise rydninger af bevoksninger bestående af hjemmehørende arter i Nørreskov på Als. Fældningsgraderne i hjemmehørende træartsbevoksninger ligger i to intervaller mellem 0-25 % og 25-75 %. Intensiteten vil blive bestemt ud fra bevoksningens driftshistorie og artssammensætning. Bevoksninger med en planlagt fældningsgrad på enten 90-100 % eller 75-90 % består af ikke-hjemmehørende træarter, og vil blive afviklet for at give mere plads til hjemmehørende træer og buske. Fritstilling af biologisk vigtige individer, såsom gamle hjemmehørende træer, f.eks. bøg eller eg, er en af de biodiversitetsaktiviteter, som udføres bredt i skoven. Derudover udføres der veteraniseringer og forøgelse af stående og liggende dødt ved.

Naturstyrelsen benytter sig i forbindelse med udførelsen af de enkelte naturgenopretningsaktiviteter beskrevet i forvaltningsplanerne af indrapporterede observationsdata, der er gjort tilgængelige f.eks. via [arter.dk](#), ligesom der foretages feltbesigtigelser, før naturgenopretningsaktiviteter gennemføres, hvis der er en risiko for at gøre skade på sjældne eller truede arter eller deres levesteder. Derudover har Naturstyrelsen interne systemer for registrerede, sårbare elementer. Under detailprojekteringen inddrages således bl.a. kendskab til artsforekomster af rødlistede, fredede og bilag IV-arter.

Høringssvar:

En respondent er uforstående overfor de planlagte fældningsgrader i Blommekobbel skov. Der ankes over, at Naturstyrelsen vil udføre veteraniseringer og ikke blot lade naturen være selvforvaltende.

Naturstyrelsens kommentarer:

Hovedparten af den omtalte skov er udlagt til urørt skov med det samme med en fældningsgrad på 0 %. Fældningsgraderne varierer i intensitet fra begrænset (0-25 %) til høj (25-75 %). Valget af fældningsgrad afhænger af bevoksningernes træartssammensætning og alder. Der arbejdes med et spænd for fældningsgraderne, da de tilpasses de enkelte bevoksninger alt efter behovet for at opnå mere variation, heterogenitet og struktur. Fældningerne bidrager dermed til at skabe den variation, der ønskes opnået med udpegningerne. Der henvises til afsnit 3.2 i høringsnotatet om Naturstyrelsens generelle kommentarer til naturgenopretningsaktiviteter ifm. urørt skov.

Høringssvar:

En respondent gør opmærksom på en artsrig eng, som bl.a. har en stor population af orkideer og er bekymret for, at arealet enten negligeres eller får ændret driftsform.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen er opmærksom på populationen af orkideer på de omtalte arealer og kan oplyse, at plejen vil forsætte som hidtil.

Høringssvar:

Flere respondenter vil gerne have uddybet, hvordan forvaltningsplanen vil bevare eller fremme bestemte artsgrupper.

Naturstyrelsens kommentarer:

Forvaltningsplanen for urørt skov beskriver en naturgenopretning der tager udgangspunkt i at genoprette økosystemernes funktionalitet, for derigennem at give plads til alle arter. Der bliver som udgangspunkt ikke planlagt artsspecifikke tiltag i forbindelse med forvaltningsplaner for urørt skov. Ved gennemførelse af konkrete aktiviteter forholder Naturstyrelsen sig til alle relevante arter og ikke kun dem, som fremgår af artslisten. Naturstyrelsen benytter sig desuden af indrapporterede observationsdata, der er gjort tilgængelige f.eks. via arter.dk, ligesom der foretages feltbesigtigelser, før naturgenopretningsaktiviteter gennemføres, hvis der er risiko for at gøre skade på sjældne eller truede arter eller deres levesteder. Derudover har Naturstyrelsen interne systemer for registrerede, sårbare elementer. Naturstyrelsen modtager gerne konkrete henvendelser om kendte redetræer m.m.

Arterne har forskellige økologiske behov. En forbedring af skovhabitaterne og de økologiske processer vil skabe flere levesteder og vil fremme vilkårene for flora og fauna. Der henvises i øvrigt til afsnit 3.2.1 i høringsnotatet om Naturstyrelsens generelle kommentarer til vidensgrundlaget for forvaltning af urørt skov.

4.24.3 Procesrelaterede emner

Høringssvar:

En respondent ønsker en ændring af formuleringen i forvaltningsplanens tekst, vedrørende "at sikre og opretholde tilgængeligheden for det eksisterende friluftsliv", da den opfattes som værende begrænsende for den videre udvikling af lokalsamfundet og lokalsamfundets friluft aktiviteter.

Naturstyrelsens kommentarer:

I de urørte skove er der fortsat plads til friluft aktiviteter og udfoldelse. Eksisterende faciliteter, stier og skovveje kan fortsat udvikles og tilpasses, så de kan understøtte naturoplevelser og

formidling. Det vil fortsat være muligt for både offentlige institutioner, foreninger og dets lige at indgå partnerskabsaftaler med Naturstyrelsen om brug af de statslige arealer til at udvikle og udbyde publikumsfaciliteter til brugerne af skovene, både i relation til aktiviteter, naturformidling og bevægelse. I det konkrete tilfælde skal ønskerne dog harmonere med intentionerne med urørt skov.

Høringssvar:

En respondent vil gerne gøres opmærksom på, hvornår der udføres aktiviteter såsom fældninger, veteranisering m.m. i skove nærved dem.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen oplyser for nuværende ikke om planlagte aktiviteter, der foregår i de forskellige skove, da udførelsen eventuelt kan afhænge af myndighedstilladelser, vejrforhold og des lige. Naturstyrelsen oplægger via hjemmesiden, månedsnyhed om større genopretningsaktiviteter, kampagner o.l.

4.25 Forvaltningsplan for Ravnsholt og Sønderskov

4.25.1 Adgangsmuligheder

Høringssvar:

Flere respondenter påpeger, at adgang til Sønderskov og Ravnsholt vil blive begrænset, og brugere af skoven vil føle sig utrygge, hvis skoven indhegnes og der udsættes kreaturer. Det påpeges, at Sønderskov dagligt benyttes af gående, cyklende og ridende såvel som hundeluftere og spejdere, og at Sønderskov desuden benyttes til gennemgang for bl.a. skolebørn og adgangsvej til Allerød Sø. En respondent bemærker, at ryttere i området ikke har alternative ridemuligheder til Sønderskov. Flere respondenter bemærker, at der særligt for hundeluftere kan opstå farlige situationer i indhegninger med græssende kreaturer.

En respondent spørger ind til, hvilke overvejelser Naturstyrelsen har gjort sig ift. mulighed for ridning i Sønderskov. En respondent spørger til, om ridentier vil holdes uden for de nye græsningsfolde, og om klaplåger bliver med automatik.

Flere respondenter er bekymrede for deres direkte adgang til skoven som naboer og ønsker, at den nye hegnslinje i Sønderskov placeres med afstand til naboskel.

En respondent ønsker rolige og mindre dyr i de nye græsningsfolde, som f.eks. galloway eller dexter. En respondent spørger til, hvordan Naturstyrelsen vil sikre, at kvæg ikke udviser opsøgende eller aggressiv adfærd overfor forbigående.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen har på baggrund af de indkomne høringssvar valgt at ændre hegnslinjen, så den østligste del af Sønderskov og Hyrebakken ikke tages med i hegningen. Det vil dermed være muligt at gå, cykle, ride, motionere m.m. på skovstien fra Hyrebakken til Kattehalevej og transportere sig fra den ene ende af skoven til den anden uden at færdes i indhegningen.

De to foreslåede græsningsaktiviteter i forvaltningsplanen vil medføre, at enkelte stier vil være inde i de nye græsningsfolde. Her vil der blive opsat låger, så de eksisterende stier fortsat kan benyttes. Mht. borgere, der ikke ønsker at færdes i en græsningsfold, er der mange andre alternativer i Ravnsholt, og som nævnt ovenover, frahegnes den østlige del af Sønderskov.

Det vil fortsat være muligt at ride inde i græsningsfoldene samt i de områder, der ikke hegnes. Der vil også blive etableret låger i de nye græsningsfolde, hvor det er muligt at passere med

hest. Naturstyrelsen planlægger dog ikke at gøre brug af portautomatik i Ravnsholt og Sønder-skov.

Naturstyrelsen er opmærksom på, at den nye græsningsfold skal etableres med passende afstand til naboskel.

Naturstyrelsen planlægger græsning i henhold til "Overordnede retningslinjer for forvaltning af urørt skov", der er politisk godkendt. Det fremgår heraf, at "urørt skov har et dobbelt formål om både at fremme en rigere natur og give befolkningen gode muligheder for friluftsliv". Hensynet til friluftslivet har medført, at styrelsen i nogle tilfælde planlægger mindre indhegninger og generelt færre arealer med græsning, end hvad der havde været muligt, hvis formålet alene var at skabe optimale muligheder for natur og biodiversitet i urørt skov. Dette gør sig også gældende for Ravnsholt og Sønder-skov, hvor Naturstyrelsen netop har valgt kun at planlægge græsning i en meget begrænset del af Ravnsholt for at tilgodese friluftslivet. Naturstyrelsen er opmærksom på de forskellige skovgæsters mål og ønsker ift. brugen af skoven.

Skovgræsning opleves af nogle som negativt og begrænsende for mulighederne for friluftsliv, selvom adgangsreglerne til skovene ikke ændres. Andre frilftsbrugere vil finde, at den ændrede forvaltning giver nye og interessante naturoplevelser.

Naturstyrelsen er opmærksom på, at nogle brugere af skovene er bekymrede for at færdes i indhegninger med dyr. Derfor har Naturstyrelsen generelt fokus på spillet mellem mennesker og dyr i indhegninger bl.a. gennem forbedring af formidling af gode råd om, hvordan man kan færdes på en sikker og hensigtsmæssig måde i indhegningerne og i formidlingssamarbejder med flere brugerorganisationer. Naturstyrelsen vil fortsat opsætte skilte med gode råd til hensigtsmæssig færdsel blandt dyrene ved indgange til indhegninger og tillige stille oplysning om hvilke dyr, borgerne kan forvente at møde i den pågældende indhegning til rådighed flere steder.

Der henvises i øvrigt til afsnit 3.1.3 i høringsnotatet om Naturstyrelsens generelle kommentarer til græsning og friluftsliv i urørt skov. Naturstyrelsens gode råd til færdsel i indhegninger med græssende dyr findes desuden på [Naturstyrelsens hjemmeside](#).

Høringssvar:

En respondent forventer, at eftersom friluftzoneret fortsat er den samme i både Ravnsholt og Sønder-skov, vil der være de samme rammer for den rekreative udnyttelse i områderne.

En respondent udtrykker bekymring over opsætning af nye shelters i Ravnsholt, hvorimod en anden respondent udtrykker opbakning til opsætning af de nye shelters.

En respondent mener, at der ikke skal opsættes features ved MTB-spor og discgolf baner i Ravnsholt og Tokkekøb Hegn.

En respondent opfordrer Naturstyrelsen til at skilte og afmærke den korteste rute til skovtrolden i Ravnsholt skov, så besøgende ikke går rundt og leder og skaber unødigt forstyrrelse for ynglende fugle.

Naturstyrelsens kommentarer:

Adgangsreglerne i Ravnsholt og Sønder-skov vil være de samme som hidtil, og friluftzonerin-gerne vil fortsat være de samme. Naturstyrelsen etablerer klaplåger, så det vil være muligt at ride igennem græsningsfolden, men ikke med automatik. Etablering af MTB-spor sker i tæt sam-arbejde mellem Naturstyrelsen og MTB-klubber og følger Naturstyrelsens retningslinjer for etab-lering af mindre forhindringer/anlæg.

Naturstyrelsen har allerede markeret skovtrolden i Naturstyrelsens folder for Ravnsholt og Søn-der-skov. Der er en del aktivitet til trolden, og der er dermed opstået trampestier, hvilket har

resulteret i at skovtrolden ikke er svær at finde. Det er Naturstyrelsens erfaring, at det er de færreste skovgæster som går og leder efter trolden og dermed forstyrre ynglende fugle.

Høringssvar:

Flere respondenter påpeger, at døende, døde og væltede træer i fremtiden kan give udfordringer ift. fremkommelighed og sikkerhed.

Flere respondenter udtrykker bekymring for eksisterende stier og den fortsatte rekreative adgang til skoven i lyset af de hydrologiprojekter, som Naturstyrelsen har planlagt i både Ravnsholt og Sønderskov.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen fortsætter med at flytte store væltede stammer fra eksisterende skovveje. Ligeledes vil håndtering af risikotræer nær stiforløb, veje mv. være en del af Naturstyrelsens løbende forvaltning. Det må dog forventes, at træer der vælter over trampestier og ikke-officielle veje vil blive liggende som liggende dødt ved til gavn for svampe og insekter.

Genopretningen af den naturlige hydrologi i både Ravnsholt og Sønderskov sker med hensyntagen til de eksisterende skovveje. Det må dog forventes, at mindre stier vil blive mindre fremkommelige og våde i dele af året. I forhold til ridedestierne vil Naturstyrelsen sikre et sammenhængende net af ridedestier, og i tilfælde hvor ridedestier oversvømmes som følge af retableringen af hydrologi, vil der – såfremt det er muligt – ske en omlægning af den/de berørte stier. Derudover vil Naturstyrelsen i samarbejde med lokale MTB-grupper finde løsninger, hvis eksisterende MTB-spor oversvømmes.

4.25.2 Naturgenopretning

Høringssvar:

Flere respondenter udtrykker bekymring for den eksisterende biodiversitet, der er i skoven, når Naturstyrelsen fælder træer og etablerer græsning. Flere respondenter efterspørger, at Naturstyrelsen konkret begrundes eller dokumenteres, at biodiversiteten vil forbedres af de planlagte aktiviteter. En respondent bemærker, at der i den sydlige del af Ravnsholt forekommer flere rødlistede og ualmindelige arter – herunder en række svampearter. Respondenten opfordrer til, at naturgenopretningsfældninger gennemføres med stor forsigtighed på disse arealer.

Flere respondenter spørger ind til, om Naturstyrelsen forventer, at den omfattende træfældning vil påvirke fuglelivet i Sønderskov. Flere respondenter udtrykker bekymring for, at planlagte fældninger vil påvirke bestande af flagermus i Sønderskov negativt. Flere respondenter udtrykker bekymring for det vilde dyreliv generelt, herunder også insekter, hjortevildt, grævling og ræv. Flere respondenter nævner, at anbefalingerne ift. at øge biodiversiteten i Danmark kræver større og sammenhængende naturområder, hvilket Sønderskov ikke lever op til, da skoven er lille og omringet af marker og naboer. En respondent foreslår, at Naturstyrelsen undersøger muligheder for at inkludere omliggende arealer i græsningsarealet gennem aftaler med nabo-lodsejere.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsens "Overordnede retningslinjer for forvaltning af urørt skov" er baseret på videnskabelige anbefalinger udarbejdet i den videnskabelige rapport "Anbefalinger vedrørende omstilling og forvaltning af skov til biodiversitetsformål" (Møller et al., 2018), og forskere er inddraget i processen for tilblivelsen af retningslinjerne. Forvaltningsplanen for Ravnsholt og Sønderskov følger disse anbefalinger. I forbindelse med udarbejdelse af forvaltningsplanen foretages desuden væsentlighedsvurdering efter habitatdirektivet, som vurderer potentielle påvirkninger af registreret habitatnatur og bilag IV-arter.

Naturstyrelsen benytter sig i forbindelse med udførelsen af forvaltningsplanerne dertil af indrapporterede observationsdata, der er gjort tilgængelige f.eks. via arter.dk, ligesom der foretages feltbesigtigelser, før naturgenopretningsaktiviteter gennemføres, hvis der er en risiko for at gøre skade på sjældne eller truede arter eller deres levesteder. Derudover har Naturstyrelsen interne systemer for registrerede, sårbare elementer.

For at tilgodese særlige økologiske behov vil træer med høj biologisk værdi eller potentiale bevares. Hule træer, løvtræer med huller og andre redetræer for særlige og sårbare arter vil ikke blive fældet uanset træart, og enkelte af de oversøiske træer kan bevares af hensyn til strukturel variation og fuglelivet. Da forvaltningsplanen ikke indebærer, at der fældes gamle træer, fjernes levende hegn eller andre landskabelige ledelinjer, nedrives bygninger eller fjernes fourageringssteder for flagermus, vurderes der ikke at være nogen risiko for påvirkning af områdets økologiske funktionalitet for flagermus. Tværtimod forventes planlagte naturgenopretningsaktiviteter at fremme habitater for flagermus, da planlagte naturgenopretningsaktiviteter på sigt vil føre til flere træer med hulheder, flere våde områder, flere lysninger med blomstrende vegetation samt flere flyvende insekter.

Naturstyrelsen vurderer ikke, at der på nuværende tidspunkt er mulighed for at inkludere omkringliggende områder i hegningen i Sønderskov.

Høringssvar:

Flere respondenter ønsker ikke, at Naturstyrelsens planlagte fældninger i Ravnsholt og Sønderskov gennemføres, da skoven såvel som enkelttræer tillægges stor landskabelig værdi. Flere respondenter efterspørger konkrete begrundelser for nødvendigheden af planlagte fældninger.

En respondent gør opmærksom på, at der i oversøiske bevoksninger i Sønderskov også står indblandet bøg, stillkeg og rødgran, som respondenterne ønsker bevaret. Derudover opfordres Naturstyrelsen til at lade nogle douglasgraner og lærk stå, da det er rede-emner for duehøg og ravn. En respondent nævner, at bæltet af nåltræer på begge sider af Nymøllevej nord for den store p-plads er ynglested for spurvehøg og dermed bør bevares.

En respondent spørger ind til den store mængde døde ved, der vil blive efterladt i skoven og opfordrer Naturstyrelsen til at foretage veteraniseringer i stedet for fældninger.

En respondent spørger ind til, hvorfor der er sat en fældningsgrad på 75-90% på over 100 år gamle bøge- og egebevoksninger, samt hvorfor Naturstyrelsen tager det hjemmehørende træ ud. Der spørges desuden ind til hvorfor der kun fjernes <25 % af rødgranen i Ravnsholt og Sønderskov.

Naturstyrelsens kommentarer:

På grund af skovenes tidligere drift er det nødvendigt med en vis naturgenopretning, når bl.a. Ravnsholt og Sønderskov skal omlægges til urørt skov. Fældningsgraderne i hjemmehørende træbevoksninger ligger i to intervaller mellem 0-25 % og 25-75 %, og intensiteten af skovningen vil blive bestemt ud fra bevoksningens udtryk, driftshistorie og artssammensætning. Det vil være langt de færreste steder, at Naturstyrelsen i praksis vil fjerne 75 % af bevoksningerne men vil oftest gennemføre naturgenopretningsfældninger i den lavere ende af intervallet af fældningsgrader. Naturstyrelsen anvender ikke fældningsgrader på 75-90 % på over 100 år gamle hjemmehørende bøge- og egebevoksninger. Her er der sat en fældningsgrad til 25-75 %, da Naturstyrelsen ønsker at skabe mere lysåbne partier i bevoksningerne, hvor der kan komme lys til skovbunden, samt lysstille store ege, så de kan udvikle store og krogede kroner. Der planlægges afdrift af bevoksninger af rødeg, som er en nordamerikansk art og derfor har begrænset værdi for biodiversiteten i Danmark.

Naturstyrelsen er opmærksom på, at der også står hjemmehørende arter i de oversøiske bevoksninger. Disse træer vil ikke blive fældet. Naturstyrelsen har også mulighed for at veteranisere i skovene, da dette vil skabe stående dødt ved. Da mængderne af både stående og liggende dødt ved er under det naturlige niveau i skovene, vil der også blive efterladt træer på skovbunden. Der henvises i øvrigt til afsnit 3.2.2 i høringsnotatet om Naturstyrelsens generelle kommentarer om fældninger i urørt skov.

Rødgransbevoksningerne i Ravnsholt og Sønderkov er sat til 0-25 % for at bevare områder med nåletræer i skovene. Rødgran er potentielt hjemmehørende og bidrager til at skabe variation i en ellers domineret løvskov.

Høringssvar:

Flere respondenter spørger ind til, om fældningen i Sønderkov og Ravnsholt vil give øget støj fra Hillerødmotorvejen.

Flere respondenter udtrykker et ønske om, at moseområdet i Sønderkoven bliver ryddet for pil og birk.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen planlægger ikke at afdrive bevoksninger omkring Hillerødmotorvejen. Derimod planlægges strukturfældninger med en fældningsprocent på 25-75 %. Skoven vil dermed stadig have en støjdæmpende funktion ift. motorvejen.

Rydning af moseområdet i Sønderkoven er ikke en prioritet for Naturstyrelsen.

Høringssvar:

En respondent spørger til, hvorfor Naturstyrelsen ønsker at have kreaturer i Ravnsholt og Sønderkov. Flere respondenter udtrykker bekymring for, at udsætning af kreaturer vil fortrænge de vilde græssende dyr, såsom rå- og dådyr, og spørger til, hvorfor man ikke kun bruger vildtet til at holde lysninger åbne.

Flere respondenter spørger til, om der er balance mellem omkostningerne og generne af at have kreaturer i Sønderkov sammenlignet med, hvad det fremmer af yderligere biodiversitet. Flere respondenter spørger til, om det ikke er muligt og billigere at opretholde skovlysninger i skoven vha. mekanisk rydning, slåning osv., og hvorfor Naturstyrelsen har valgt at udsætte kreaturer i stedet.

Flere respondenter spørger til Naturstyrelsens erfaringer med at udsætte køer i skove på mindre end 100 ha, samt hvorfor Naturstyrelsen ikke følger egne retningslinjer ift. græsningsarealets størrelse. En respondent spørger til, om der er tale om sæsongræsning eller helårsgræsning, og hvilke dyrehegn Naturstyrelsen forventer at sætte op. En respondent spørger ind til, hvornår Naturstyrelsen forventer, at der er græsarealer i Ravnsholt og Sønderkov, hvor de græssende dyr kan finde føde.

Flere respondenter ser positivt på, at Naturstyrelsen udsætter kreaturer i Sønderkov.

Naturstyrelsens kommentarer:

Forskeranbefalinger og opfordringer fra den videnskabelige følgegruppe peger på, at skovgræsning sammen med f.eks. retablering af hydrologi og strukturændringer i bevoksningerne er en vigtig funktion for optimering af biodiversiteten i urørt skov. Græssende dyr kan med både bid, tråd og møg skabe dynamik og variation på mange flere forskellige måder end en manuel rydning/slåning kan. Græsning som metode i naturforvaltningen er valgt på baggrund af de biodiversitetsmæssige fordele, som græsning medfører.

Det konkrete valg af arter og antal græssende dyr, samt den konkrete udformning af hegnslinjer er ikke specificeret i forvaltningsplanerne, men bliver konkretiseret under fremtidig projektering. Denne projektering følger "Overordnede retningslinjer for forvaltning af urørt skov". Det er dog ikke altid muligt at etablere så store sammenhængende græsningsarealer, og græsning på mindre arealer vurderes stadig at have positive biodiversitetseffekter. Der kan derfor også etableres græsning på arealer mindre end 100 ha.

Der er i tilblivelsen af forvaltningsplanerne for urørt skov set på, om græsning med ikke-hegnet vildt kan være helt eller delvist tilstrækkeligt f.eks. i områder med tætte bestande af kron- og/eller dådyr, da store dele af skovene allerede er påvirket af græsning af hjortevildtet. Det er dog væsentligt i den sammenhæng, at hjortevildtet generelt har andre fødepræferencer end heste og kvæg, og at adfærdsmønstret også vil være anderledes for vildt, der frit kan søge føde på tilstødende marker m.v. Samtidig er der en anderledes fauna tilknyttet f.eks. gødning fra heste og kvæg ift. hjortevildt. Den bedste effekt af græsningen opnås derfor ved at have flere arter af græssende dyr på samme areal. Uden større græssende planteædere vil skoven gro til og blive mørkere på længere sigt. Nuværende udtryk vil derfor ændre sig i Sønderkov og Ravnsholt, hvis ikke de større dyr holder opvæksten nede.

Naturstyrelsen planlægger at opsætte lave hegn i både Ravnsholt og Sønderkov med glatte, strømførende tråde, hvilket er tilstrækkeligt til at holde kreaturer inde. Naturstyrelsen forventer på nuværende tidspunkt, at der vil være få græssende dyr i skoven af racen galloway eller andre robuste kreaturracer, men dette vil blive endeligt fastlagt i den nærmere projektering. Ligeledes fastlægges græsningstryk og græsningssæsonens længde ifm. detailprojekteringen. Der henvises i øvrigt til afsnit 3.2.3. i høringsnotatet for Naturstyrelsens generelle kommentarer til græsning i urørt skov.

Høringssvar:

Flere respondenter spørger ind til, hvordan hydrologi i skovene bidrager til biodiversiteten samt om biodiversiteten faktisk reduceres, idet hydrologiprojekterne kun gavner arter tilknyttet vådbundsarealer.

En respondent er bekymret for effekten af hydrologiprojektet, H22 i Lille Ravnsholt, da der ifølge respondenter allerede er meget høj HNV-værdi her.

Naturstyrelsens kommentarer:

Tidligere har grøftesystemer afvandet skovene, da skovene skulle drives som produktionsskov. Det er ikke længere tilfældet, og den naturlige hydrologi kan dermed føres tilbage til skovene og genskabes. Naturlig hydrologi er med til at skabe variation og dynamik, og mange arter er afhængige af, at der findes vand i skoven. Derudover er vand med til at opretholde lysninger i skoven og skabe den gradvise overgang fra lysåbent område til den tætte skov. Skovbryn og disse overgangszoner forekommer efter mange års dyrkning som produktionsskov i begrænset omfang, og mange arter er netop tilknyttet til denne form for habitatområde.

Der er ikke registreret en HNV-værdi ved hydrologiprojektet H22 i Ravnsholt. Naturstyrelsen forventer, at naturværdierne vil stige ifm. grøftetilkastningerne, da naturlig hydrologi er med til at skabe variation og flere levesteder for forskellige arter. Bl.a. er butsnudet frø fundet i området.

Høringssvar:

Flere respondenter er bekymrede for den øgede mængde vand i skoven, og hvordan dette vil påvirke områdets naboer og spørger til, hvilke beregninger/undersøgelser Naturstyrelsen har foretaget ift. hydrologiprojekterne.

Naturstyrelsens kommentarer:

I forbindelse med hydrologi-projekter sikres, at Naturstyrelsen kan bortlede vand fra nabolodsejer, så denne iht. vandløbsloven ikke påvirkes af vandstuvning. Grøftelukninger kræver tilladelse efter forskellig lovgivning, og Naturstyrelsen skal kunne godtgøre, at projekter ikke generer naboer (og heller ikke f.eks. Natura 2000). Hertil anvendes GIS-analyser på det detaljeringsniveau, der kræves for at sikre, at Naturstyrelsen fortsat kan opretholde afvandingspligten. Hvis et hydrologiprojekt udgør en risiko for naboer til skoven i form af oversvømmelse, så implementeres det pågældende hydrologiprojekt ikke.

Høringssvar:

Flere respondenter spørger til, hvilken betydning naturlig hydrologi vil få for risiko for erosion i det bakkede landskab i Sønderkov og Ravnsholt.

Naturstyrelsens kommentarer:

Erosion skabes af vand i bevægelse, og da de planlagte hydrologi-projekter ikke vil medføre øget vandbevægelse, forventes hydrologi-projekterne ikke at medføre øget erosion i skovene.

Høringssvar:

Flere respondenter ønsker afklaret, hvilken betydning den planlagte forvaltningsplan vil få for drikkevandskvaliteten.

Naturstyrelsens kommentarer:

Det beskrives i miljørapporten for udpegningen, at de ændrede afstrømningsforhold som følge af genopretningen af den naturlige hydrologi vurderes at øge nedsivningen til grundvandet og vil dermed have en positiv påvirkning på grundvandsdannelsen. En forventet større denitrifikation som følge af en højere vandstand forventes ligeledes at have en positiv påvirkning på grundvandskvaliteten.

Høringssvar:

Flere respondenter er positive over for de planlagte hydrologiaktiviteter, da det vil skabe dynamik og være til gavn for mange arter i skoven.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen noterer sig opbakningen og har ikke yderligere kommentarer.

4.25.3 Procesrelaterede emner:

Høringssvar:

Flere respondenter finder Naturstyrelsens formidling af forvaltningsplanerne for Sønderkov og Ravnsholt og oplysning om høringen utilstrækkelig. Flere respondenter mener, at der burde være gennemført nabohøring inden vedtagelse af forvaltningsplanerne.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen har, inden forvaltningsplanen blev sendt i høring, afholdt et borgermøde i Ravnsholt omhandlende de planlagte naturgenopretningsaktiviteter i Ravnsholt og Sønderkov. Her blev Naturstyrelsens planer for skovene gennemgået, bl.a. også hegningen omkring Sønderkov, strukturfældningerne, hydrologiprojekter osv. Det er fortsat muligt at finde referater fra Naturstyrelsens offentlige møder på Naturstyrelsens hjemmeside. Naturstyrelsen havde annonceret mødet i lokalaviserne Allerød Avis, Frederiksborg Amts avis og på egen hjemmeside. Da forvaltningsplanerne blev sendt i offentlig høring i oktober 2024, skrev Naturstyrelsen til adskillige lokalaviser med ønske om omtale af den offentlige høring. Dette gjorde Naturstyrelsen for at informere borgere og interessenter om de planlagte aktiviteter samt muligheden for at indgive et høringssvar.

Naturstyrelsen vil derudover invitere lokale brugere, interessenter og naboer, når hegnslinjen skal præciseres og det besluttet, hvor der skal etableres låger. Her vil det være muligt at komme med forslag, opmærksomhedspunkter og gode idéer til planlægningsfasen.

Vedtagelse af forvaltningsplaner for urørt skov omfatter ikke en afgørelse der fører til en lovpligtig nabohøring.

Høringssvar:

Flere respondenter spørger ind til, hvilke ansøgninger og tilladelser Naturstyrelsen skal søge ift. græsningsprojektet. Der spørges til, hvilke vurderinger, der er lavet i forbindelse med forvaltningsplanen ift. påvirkningen af beskyttede arter og naturtyper, der findes i området, samt hvor vurderinger iht. miljølovgivningen kan findes. En respondent bemærker, at dyrehold i mere end 10 % af skovarealet er forbudt. En respondent spørger, om naboer til urørte skove har mulighed for aktindsigt.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen har udarbejdet en væsentlighedsvurdering for Ravnsholt og Sønderkov i forbindelse med udarbejdelsen af forvaltningsplanen. Den indebærer en vurdering af påvirkningen på naturtyper og arter på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området samt bilag IV-arter i skoven ift. de planlagte aktiviteter. Sammenfatningen af væsentlighedsvurderingen fremgår af forvaltningsplanen. Den fulde væsentlighedsvurdering udleveres ved forespørgsel. Naturstyrelsen har desuden udarbejdet miljøvurdering for "Overordnede retningslinjer for forvaltning af urørt skov" samt udpegningen af urørt skov. Miljørapporten kan findes på høringsportalen. Der henvises i øvrigt til afsnit 3.3.2 for Naturstyrelsens generelle kommentarer om miljø- og habitatvurderinger i relation til urørt-skov-planlægningen.

Hvilke tilladelser og dispensationer, der i øvrigt kræves, afhænger af den endelige detailprojektering af forvaltningsplanens konkrete aktiviteter. Der kan eksempelvis være tale om tilladelser og/eller dispensationer efter naturbeskyttelsesloven, skovloven og miljøvurderingsloven. Græsning i mere end 10 % af arealet i fredskov kræver ligeledes tilladelse efter skovloven.

Mange af de dokumenter og retningslinjer, der er lagt til grund for udarbejdelsen af forvaltningsplanen for urørt skov i Ravnsholt og Sønderkov er omfattet af miljøoplysningsloven, der i udgangspunktet sikrer enhver ret til aktindsigt i miljøoplysninger. Mange af disse dokumenter – f.eks. Naturstyrelsens "Overordnede retningslinjer for forvaltning af urørt skov", Natura 2000-plandokumenter, artsobservation o.l. er dog allerede offentligt tilgængelige. Hvis der ønskes indsigt i konkrete dokumenter, kan der søges aktindsigt i disse.

Høringssvar:

Flere respondenter bemærker, at Naturstyrelsens forslag om indhegning af Sønderkov strider mod vejlovens § 80 om opsætning af hegn på det offentlige vejareal. Flere respondenter udtrykker, at hegning og udsætning af dyr i Sønderkov er i strid med færdselslovens § 88.

Naturstyrelsens kommentarer:

Vej og stier i Sønderkov, som planlægges indhegnet, er ikke offentlige veje eller private fællesveje, men i vejlovgivningsforstand private veje, og § 80 i lov om offentlige veje finder derfor ikke anvendelse i dette tilfælde.

Ifølge færdselslovens § 88, stk. 3 gælder kravet om, at husdyr skal adskilles fra vejarealet med hegn, ikke for vejstrækninger i områder, hvor der ikke er adgang for kørsel med motordrevne køretøjer for andre end ejeren eller forpagteren, hvilket er tilfældet for Sønderkov. Færdselslovens § 88 finder derfor ikke anvendelse for den planlagte indhegning i Sønderkov.

Høringssvar:

Flere respondenter spørger til, hvordan Naturstyrelsen vil håndtere de potentielle konsekvenser implementering af forvaltningsplanen for urørt skov i Ravnsholt og Sønderkov kan få for naboejendomme til skove. Som eksempler på konsekvenser for naboejendomme nævnes skader fra undslupne dyr fra græsningsfolde, skader på ejendomme som konsekvens af Naturstyrelsens hydrologiprojekter eller generelt værditab på ejendomme som følge af et oplevet tab af rekreativ værdi af Naturstyrelsens arealer.

Naturstyrelsens kommentarer:

Gennemførelsen af forvaltningsplanerne for urørt skov vil alene ske på arealer ejet af Naturstyrelsen. Skulle gennemførelsen af forvaltningsplanerne eventuelt få konsekvenser for naboejendomme vil dette blive håndteret indenfor gældende lovgivning og domstolspraksis; det vil gælde i relation til såvel eventuelle fysiske konsekvenser som eventuel erstatning. Hvordan dette håndteres vil bero på en konkret vurdering, når naboer eller andre henvender sig til Naturstyrelsen.

Høringssvar:

Flere respondenter spørger ind til, hvordan Naturstyrelsen vil måle en eventuel øget biodiversitet i fremtiden.

Naturstyrelsens kommentarer:

Aage V. Jensen Naturfond har doneret 9 mio. kr. til en baseline-kortlægning af biodiversiteten i 20 områder. Store Dyrehave og Grønholt Hegn er ikke udpeget til at være urørt skov for at bevare uddannelsesmuligheder på Skovskolen, og forvaltes i stedet som naturnær skovdrift. Naturstyrelsen kan dermed i fremtiden sammenligne disse skove med udviklingen i de urørte skove. Ravnsholt og Sønderkov er ikke en del af de 20 urørte skove, der er inkluderet i baseline-kortlægningen, og det planlægges ikke for nuværende at gentage kortlægningen.

Høringssvar:

En respondent spørger ind til, hvordan Naturstyrelsen har forholdt sig til Rudersdal og Furesø Kommunes plejeplan for Stavnsholtkilen, Stavnsholt Overdrev og Hestkøbgård.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen har ikke forholdt sig til Rudersdal og Furesø Kommunes plejeplan for Stavnsholtkilen, Stavnsholt Overdrev og Hestkøbgård i forbindelse med forvaltningsplanen, da arealerne ikke er ejet af Naturstyrelsen og ikke er et nærtliggende område til hverken Ravnsholt eller Sønderkov.

4.25.4 Øvrige

Høringssvar:

Flere respondenter spørger ind til, om de græssende dyr tilses dagligt. Der spørges til, hvordan Naturstyrelsen vil finde dem i skoven, og hvordan Naturstyrelsen sikrer, at dyrene får den rette mængde føde og vand i vinterperioden. Flere respondenter nævner, at kreaturer har behov for at gå i en flok på minimum 5 dyr.

Naturstyrelsens kommentarer:

Græsningsperiodens længde (sæson-/helårsgræsning), samt art/race og antallet af dyr, vil først blive endeligt fastlagt i forbindelse med den nærmere projektering, hvor der bl.a. vil blive taget højde for arealets størrelse og sammensætning, fødegrundlaget samt tilstedeværelse af læ, ly og tørt leje. I forhold til fødegrundlag i græsningsfoldene vurderer Naturstyrelsen løbende, hvor mange dyr de enkelte folde kan rumme, og antallet af dyr justeres derefter, så der er tilstrækkeligt med føde til de græssende dyr. Derudover må Naturstyrelsen gerne tilskuds fodre i de urørte skove, hvis det bliver nødvendigt. Tilskuds fodring kan bl.a. blive nødvendigt hvis der er langvarige perioder med frost og sne, men også om sommeren med langvarig tørke. Naturstyrelsen

kan derudover også tage dyrene væk fra folden, hvis det vurderes, at der ikke er mad nok i skoven. Der vil blive ført tilsyn med dyrene i overensstemmelse med dyrevelfærdsloven.

I de urørte skove med græsning, hvor Naturstyrelsen gør brug af egne dyr, skal Naturstyrelsen overholde de samme krav og regler i dyrevelfærdsloven som alle private dyreholdere. Naturstyrelsens lokale medarbejdere, der har ansvar for at føre tilsyn med dyrene, er vant til at arbejde med dyr og ved, hvor dyrene færdes i områderne. Der henvises til afsnit 3.4.1 i høringsnotatet om Naturstyrelsens generelle kommentarer til dyrevelfærd i urørt skov.

Høringssvar:

Flere respondenter nævner, at man skal sikre de beskyttede fortidsminder – både i de kommende hegninger, og når der laves hydrologiprojekter.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen er forpligtet til at overholde gældende lovgivning, herunder beskyttelse af fortidsminder. Der vil derfor løbende blive ført tilsyn med fortidsminder, som indgår i græsningsfolde for at sikre, at de ikke beskadiges. Derudover vil Naturstyrelsen også screene og passe på fortidsminderne i den detaljerede planlægning af hydrologiprojekterne.

Høringssvar:

Flere respondenter spørger til omkostninger forbundet med græsning sammenlignet med alternative metoder til naturforvaltning.

Naturstyrelsens kommentarer:

Der er afsat midler til urørt skov og de tilhørende naturgenopretningsaktiviteter på finansloven. Der henvises til afsnit 3.4.4.1 i høringsnotatet for Naturstyrelsens generelle kommentarer til omkostninger ifm. urørt skov. Den eksakte økonomi ifm. græsning i Ravnholt og Sønderkov beslutes først ved detailprojekteringen.

Høringssvar:

Flere respondenter udtrykker bekymring for klima-effekten af implementeringen af urørt skov i Ravnholt og Sønderkov. Det bemærkes, at det virker kontraproduktivt at fælde skov, når der samtidig gennemføres skovrejsning ifm. grøn trepart. En respondent bemærker desuden, at det vil være muligt at skabe større sammenhængende naturområder med grøn trepart, og at sådanne initiativer vil være mere gavnlige for biodiversiteten.

Flere respondenter spørger ind til, hvorfor man i urørt skov vælger at fælde træer, når regeringen vil ud og plante flere træer i forbindelse med treparten.

Naturstyrelsens kommentarer:

Den generelle klimateffekt ved udlægning af urørt skov er beskrevet i de miljørapporter, der er udarbejdet i forbindelse med selve udpegningerne af urørt skov på statens arealer. Der henvises i øvrigt til afsnit 3.4.3 i høringsnotatet for Naturstyrelsens generelle kommentarer om grøn trepart.

Høringssvar:

Flere respondenter tilslutter sig forvaltningsplanen for Ravnholt og Sønderkov.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen noterer sig opbakningen og har ikke yderligere kommentarer.

4.26 Forvaltningsplan for Rudkøbing Skov

Høringssvar:

En respondent mener ikke, at Rudkøbing Fredskov bør udlægges til urørt skov, men i stedet forvaltes i overensstemmelse med Naturstyrelsens hidtidige driftsplan.

En respondent påpeger, at den ældste del af Fredskoven fredningsmæssigt er pålagt at være en lystskov, og at man ikke anser høringen for at være fyldestgørende afholdt, såfremt Fredningsnævnet ikke afgiver et forvaltningsmæssigt juridisk korrekt høringssvar, som ændrer kendelsen.

Naturstyrelsens kommentarer:

Det er politisk besluttet at udpege Rudkøbing Fredskov som urørt skov, og at skoven dermed skal driftes i henhold til den endeligt vedtagne forvaltningsplan. Den fremtidige drift af Rudkøbing Fredskov som urørt skov vil ske i overensstemmelse med fredningens vilkår.

Høringssvar:

En respondent mener, at den frie fladefærdsel hindres af stammer og grene, der ligger på kryds og tværs i skoven.

En respondent påpeger, at der har udviklet sig en del "risikotræer" som skræmmer brugerne, så de ikke er trygge ved at færdes på stierne og efterhånden også i den ældste del af hundeskoven.

Naturstyrelsens kommentarer:

Når der ikke længere udtages effekter fra skoven, vil træer, der fældes i forbindelse med konverteringen til urørt skov, og træer, der naturligt falder, efterlades og formuleres i skovbunden. Det betyder naturligvis en ændring i den måde, man kan færdes på arealerne, da det kan blive nødvendigt at gå over eller uden om væltede træer.

Naturstyrelsen foretager løbende tilsyn med træer i skoven. Dette tilsyn vil fortsætte, når skoven udlægges til urørt skov, og der vil langs veje og stier blive foretaget beskæring/fældning af træer, der ud fra en konkret vurdering, skønnes at udgøre en risiko for skovens brugere.

Høringssvar:

En respondent stiller sig kritisk overfor nedrivning af en bygning, som hidtil har været benyttet af en skovbørnehaven.

Naturstyrelsens kommentarer:

For den omtalte bygning, blev der ved bygningssyn medio 2023 konstateret, at tagkonstruktionens spær var rådne. Bygningen blev derfor på grund af nedstyrtningsrisiko og hensyntagen til børn og ansatte fra skovbørnehaven afspærret. Det blev samtidig besluttet at rive bygningen ned, hvilket blev meddelt skovbørnehaven. Det førte til en dialog om mulig reparation og fremtidig drift med repræsentanter for skovbørnehaven. Naturstyrelsen har i den forbindelse ikke fået tilsagn om, at skovbørnehaven eller kommunen ville påtage sig et økonomisk ansvar.

Naturstyrelsen tilkendegav dog, at styrelsen ville arbejde for at sikre finansiering til et nyt madpakkehus/bålhytte, hvilket der efterfølgende er fundet finansiering til.

4.27 Forvaltningsplan for Rødme Svinehaver

Høringssvar:

En respondent anbefaler, at de nye områder ved Rødme Svinehaver, hvor der indtil for få år siden var marker i omdrift, afgræsses med svin for at få vendt tørven, så der kan skabes spirebed for et- og toårige planter samt mulighed for, at nye planter kan etablere sig.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen arbejder med at supplere den eksisterende kreaturafgræsning med geder for at opnå en større diversitet i græsningstrykket. Afgræsning med svin er på nuværende tidspunkt ikke en del af Naturstyrelsens planer for pleje af området. Fravalget af svin hænger bl.a. sammen med offentlighedens adgang til arealet samt risikoen for spredning af afrikansk svinepest.

4.28 Forvaltningsplan for Rørvig

Høringssvar:

En respondent efterlyser større klarhed omkring placeringen af de tidvise rydninger og/eller midlertidige folde med græssende dyr, der nævnes under aktiviteten 'skovlysninger' i forvaltningsplanen for Rørvig Sandflugtsplantage, men som ikke fremgår af det tilhørende kortmateriale. Respondenten er bekymret for, at disse aktiviteter 'lukker skoven af' og efterlyser større indsigt i omfang og placering.

Naturstyrelsens kommentarer:

De planlagte skovlysninger og rydninger fremgår i forvaltningsplanen og det tilhørende kortmateriale for Rørvig Sandflugtsplantage (AB3-AB15). Indsatsområderne ligger spredt i skoven langs kyststrækningen. I teksten fremgår det, at Naturstyrelsen vil anvende tidvis rydning og/eller græsning som metode til at sikre arealernes skovlysninger samt til bekæmpelse af uønskede arter. Disse plejeindsatser er ikke tegnet ind på kortet, da de, i modsætning til skovgræsning, er dynamiske i den forstand, at plejebehovet rummer et element af uforudsigelighed. Således anvendes græsning og/eller rydning som plejemetode, når der opstår et aktuelt behov og fjernes igen, når denne plejeindsats er afsluttet. Indtegning af disse plejeindsatser vil derfor ikke give et retvisende billede af deres placering, som vil variere over forvaltningsplanens planperiode. For at begrænse eventuelle gener for friluftslivet anvendes små midlertidige folde på mellem en og fire hektar og der græsses uden for sommerperioden og kun undtagelsesvist på tværs af hovedstier.

Ved implementering af de planlagte rydnings- og græsningsindsatser vil Naturstyrelsen informere lokalt omkring indsatsen (primært gennem opsætning af skilte), så områdets brugere kan orientere sig omkring omfang og tidsperspektiv for den pågældende plejeindsats.

4.29 Forvaltningsplan for Samsø, Tunø og små øer

Høringssvar:

Flere respondenter udtrykker bekymring for effekten af græsning med får i skovstykkerne på Issehoved og dermed bekymring for den planlagte udvidelse af græsningen. Der udtrykkes ønske om, at skovstykkerne skal skabe områder med læ, og den manglende bundvegetation grundet græsning vil forhindre dette.

En respondent ønsker, at Naturstyrelsen har fokus på sammenbinding af fragmenterede husdyrgræsninger på overdrevs- og småskovsarealer for at sikre artsspredning.

Naturstyrelsens kommentarer:

Græsningen med får på Issehoved er en del af en stor sammenhængende græsning, som hovedsageligt skal bekæmpe rynket rose, som er en invasiv art.

Holmene, som ligger helt ude ved kystskrænterne, er meget udsat for vind- og saltpåvirkning. Dyrene vil givetvis spise af barken på nogle af træerne, og nogle træer vil gå ud eller blive til veterantræer, hvor dele af træet går ud, imens dele lever videre. Det betyder ikke, at skoven som sådan forsvinder, men der vil være længere mellem træerne. Naturstyrelsen vurderer, at

den udvikling, vi har set i skovstykket igennem en tiårig periode med græsning ikke tyder på, at skoven vil forsvinde helt. Såfremt det viser sig, at skovstykkerne er på vej til at forsvinde, vil Naturstyrelsen overveje at frahegne dem i en periode.

Den planlagte udvidede græsning ind i skovstykket nord for Issehoved p-pladsen er planlagt for at give en mere glidende overgang mellem skov og overdrev med hjælp fra de græssende dyr. Afgræsningen på arealet nord for p-pladsen udskiftes i sommerperioden med kreaturer og vil på sigt overgå til kun at bestå af ekstensiv kreaturgræsning, når bekæmpelsen af rynket rose er nået et tilfredsstillende niveau. Såfremt at udvidelsen af hegningen bliver etableret, imens der stadig græsses med får, vil det blive udformet således, at adgang til skovstykket kan lukkes med et led, hvis det vurderes, at fårene har for hård påvirkning på træerne.

Naturstyrelsen prioriterer og tilstræber græsning af større sammenhængende arealer. Det kan opnås på forskellige måder. For eksempel kan mindre forpagtninger slås sammen til større, så det er den samme forpagter, der har dyr på et større område. Naturstyrelsen forsøger også at arrangere de forpagtede arealer sådan, at det er muligt for en forpagter at lave fællesgræsning med et naboareal – det vil sige, at dyrene frit går mellem Naturstyrelsens areal og naboarealet.

4.30 Forvaltningsplan for Siim Skov og Knudhule Strand m.fl.

Høringssvar:

En respondent anbefaler, at der i forvaltningsplanen fremsættes målbare målsætninger for mængden af dødt ved i skovbunden.

Naturstyrelsens kommentarer:

Det planlægges ikke, at der skal udtages andet træ end oversøiske arter fra skoven. Alle hjemmehørende træarter, som fældes mhp. genopretningsfældning og/eller lysstilling af veterantræer, vil blive efterladt som dødt ved. Der henvises i øvrigt til Naturstyrelsens generelle kommentarer om målsætninger omkring dødt ved i afsnit 3.2.2.

Høringssvar:

Flere respondenter finder det uhensigtsmæssigt, at der etableres græsning i områder, som er bynære, og hvor der findes markerede vandrestier, MTB-spor og faste orienteringsposter. Begge respondenter fremhæver, at skoven er meget bynær og meget benyttet til rekreative formål.

Naturstyrelsens kommentarer:

Kreaturhegn og græssende dyr er ikke i sig selv konfliktende med de etablerede friluftsfaciliteter. Ved projektering vil den endelige hegnslinje blive vendt med relevante brugergrupper, således at hegnslinjen kan blive så hensigtsmæssig som mulig for brugere af MTB-sporet m.fl.

Senere tilføjelse til forvaltningsplanen:

I løbet af høringsperioden af Naturstyrelsens forvaltningsplaner er et borgerdrevet naturgenopretningsprojekt "Alling Naturpark" lykkedes med at få fondsmidler fra Den Danske Naturfond til naturgenopretning af et større område langs Gudenåen. Området består af eksisterende naturarealer samt landbrugsarealer, som skal udlægges til natur. Som en del af projektet skal der etableres græsning på arealerne og i den forbindelse giver det mening at udvide den planlagte græsning på Naturstyrelsens arealer til også at omfatte en del af skovarealet ned mod Gudenåen (græsningsområde G4 i forvaltningsplanen). Dette for at koble Alling Naturparks arealer bedre sammen.

Ekstensiv græsning i skovområdet ned mod Gudenåen vil bidrage positivt til biodiversiteten i området, da dyrenes påvirkning kan skabe en naturlig dynamik, der kan fordre flere levesteder

og skabe større variation i naturtypen. Den tilstødende lejrplads beregnet til overnatning for sejlene vil ikke blive berørt af den udvidede græsning, da både pladsen og tilknyttede faciliteter holdes uden for græsningsområdet.

4.31 Forvaltningsplan for Skovene på Broagerland m.fl.

Høringssvar:

Flere respondenter er positivt stemte over for græsning med dyr i skovene og mener, der skal gøres yderligere for, at de forslåede græsninger bliver gennemført, og at der laves yderligere udvidelser af græsningsarealerne.

Naturstyrelsens kommentarer:

Udvidelse af græsningsarealer bliver lavet på baggrund af konkrete vurderinger ud fra de faktiske og praktiske forhold på arealerne. Naturgenopretningsaktiviteter som græsning vil blive yderligere undersøgt og søgt implementeret i implementeringsfasen, såfremt de nødvendige tilladelser og dispensationer kan opnås, og græsningen er praktisk og økonomisk mulig at gennemføre. Grundet hensynet til et velbevaret jorddige, samt hydrologiske og terrænmæssige forhold udvides græsningsarealerne ikke yderligere.

Høringssvar:

Flere respondenter gør opmærksom på, at allerede udførte hydrologiaktiviteter i Skelde Kobbelskov ikke har været effektive nok og ønsker, at der gøres mere.

Naturstyrelsens kommentarer:

Skelde Kobbelskov ligger på jævnt terræn med en jordbund bestående af leret muldjord, der er dårligt gennemtrængeligt for vand. Der er et privat beskyttet vandløb midt i skoven, som afvander til Sønderborg Bugt og derudover er der nogle få grøftesystemer i skoven, som sandsynligvis modtager vand fra de omkringliggende marker. Der er derfor kun få steder i skoven, hvor det er muligt at lukke grøfter uden at påvirke nabojerde.

Genskabelse af naturlig hydrologi er generelt højt prioriteret i de urørte skove. Der arbejdes dog ikke med vandstandshævning over naturligt niveau. Læs mere i Naturstyrelsens "Overordnede retningslinjer for forvaltning af urørt skov".

4.32 Forvaltningsplan for Stubbe Bro og Hyllested Bjerge

Høringssvar:

En respondent foreslår en lysstillende styning af den relativt unge ellemose i arealet ved Stubbe Bro mhp. at øge biodiversiteten.

En respondent anbefaler græsning i ellemosen og slette-arealet ved Stubbe Bro. Hvis det ikke er muligt, anbefales det at udføre et sensommerslæt med fjernelse af det afhøstede materiale.

En respondent anbefaler at lysstille skoven og især skovbrynene i Hyllested Bjerge yderligere ved rydning eller veteranisering af større træer med ønsket om at fremme mere lysåbne græsningsegnede forhold.

Naturstyrelsens kommentarer:

Arealet ved Stubbe Bro er et lille areal, der både rummer et fugletårn og en lejrplads med to shelters, bålplads og multitoilet. Naturstyrelsen vurderer derfor, at det ikke er muligt at etablere græsning på arealet grundet arealets størrelse og rekreative formål. Hvis det er praktisk muligt, er Naturstyrelsen åbne for at udføre sensommerslæt. Ellemosen har ikke været stævnnet i lang tid, og med udlægningen til urørt skov vil denne driftsform ikke blive genoptaget.

I Hyllested Bjerge har der tidligere været en omfattende naturgenopretningsindsats, hvor der blev fældet rødgran og tyndet i skovfyr og eg for at skabe et mere varieret lysåbent overdrev/skovlandskab. Naturstyrelsen vurderer, at denne tidligere indsats allerede har skabt et godt udgangspunkt for at naturlige vegetationsdynamikker kan udfolde sig. Her vil store planteædere bidrage med at skabe variation på arealet.

4.33 Forvaltningsplan for Syd- og Østfalster

Høringssvar:

En respondent konstaterer, at der ikke er sikre fund af rødlistede svampe i planområdet ved Gedser Fyr, publikumsarealer ved Falsters østkyst og i Bøtø Nor. Udlæg af disse områder til urørt skov bifaldes. Samme respondent påpeger fire fund af rødlistede svampearter i Halskov Vænge, hvoraf én art er mykorrhizapartner med bøg og én er knyttet til dødt ved. Det frarådes derfor at veteranisere bøg omkring voksestederne samt at fjerne dødt ved fra skoven.

Naturstyrelsens kommentarer:

Halskov Vænge er en meget værdifuld skov for biodiversiteten, som den er i dag. Derfor planlægges veteranisering kun anvendt ift. arter som rødege og ær, samt i begrænset omfang for at svække opvækst omkring værdifulde gamle enkeltindivider af eg og bøg. Der vil ikke blive fjernet dødt ved fra skoven.

4.34 Forvaltningsplan for Terkelsbøl Mose og Tinglev Mose

Høringssvar:

En respondent gør opmærksom på, at der i Tinglev Mose kun er planlagt rydninger af fremtidig uønsket træopvækst, men foreslår at der påsættes græssende dyr i stedet.

Naturstyrelsens kommentarer:

Græsningsaktiviteter planlægges ud fra de faktiske og praktiske forudsætninger, der er på arealerne. Naturstyrelsens arealer i Tinglev Mose er generelt meget våde og egner sig derfor ikke til, at der etableres græsning med de muligheder, der foreligger i dag. Tinglev mose består af højmoser og hængesæk, hvor fødegrundlang samt adgang til tørre arealer er begrænset. Det er de hydrologiske forhold, der er den primære årsag til, at området holdes lysåbent, da der er et relativt stort kontinuert vandspejl. Umiddelbart skal mosen kunne klare sig selv. Tilgroning i randområderne af mosen er naturlige. Indsatserne R1 og R2 er kategori 2-aktiviteter, rydningen vil kun igangsættes, såfremt det vurderes nødvendigt for at undgå tilgroning.

4.35 Forvaltningsplan for Tokkekøb Hegn

Høringssvar:

En respondent nævner, at Naturstyrelsen ikke bør fjerne alle douglasgraner, da mange har nået en stor størrelse og er yndlingstræ for bl.a. ravne. Der nævnes derudover, at lærketræsbevoksninger ikke skal have en fældningsgrad på 25-75 % men derimod bør være på 0 %, da disse små partier kan være vigtige redetræer for duehøge og musvåger. Respondenten er enig i en fældningsgrad på max 25 % for rødgran i Tokkekøb.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen kan efterlade bl.a. douglasgran som et landskabeligt og strukturelt element i mindre omfang. Særligt unikke og enkeltstående gamle træer kan blive bevaret iht. Naturstyrelsens "Overordnede retningslinjer for forvaltning af urørt skov". Hule træer, løvtræer med huller og andre redetræer for rovfugle, ugler, ravne, spætter, kolonirugende fugle eller flagermus vil ikke blive fældet, uanset træart.

Hvad angår lærkebevoksningerne er Naturstyrelsen opmærksom på, at de store lærketræer kan være foretrukket redetræ for adskillige rovfugle. Med en fældningsgrad på 25-75 % er det muligt at lade store træer stå og samtidig skabe en mere naturlig struktur i bevoksningen.

Høringssvar:

En respondent gør Naturstyrelsen opmærksom på, at Natura 2000-området nr. 260 bl.a. er udpeget for at beskytte højmoserne. Respondenten ser derfor gerne at disse områder fortsat plejes, så man undgår tilgroning af birk og pil. Her foreslås mere helårsgræsning for at forhindre tilgroning.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen har fortsat en forpligtigelse til at pleje arealer, der er udpeget Natura 2000-habitatnatur. Naturstyrelsen vil derfor fortsat have fokus på disse arealer ift. at bevare naturtypernes bevaringstilstand. Den planlagte pleje er beskrevet i Natura 2000-plejeplanen for området.

Høringssvar:

En respondent bifalder afgræsningen i højspændingstraceet i den midterste del af Tokkekøb Hegn. Derudover er respondenterne enige i de hydrologiske initiativer der planlægges i Tokkekøb Hegn, da det vil forbedre det hydrologiske miljø i skoven. Respondenten tilslutter sig derudover, at Naturstyrelsen bevarer gamle hule træer, planerne om veteranisering og skabelse af dødt ved, samt at træer med spættehuller bevares.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen noterer sig opbakningen og har ikke yderligere kommentarer.

4.36 Forvaltningsplan for Ussingård

Høringssvar:

En respondent anser de foreslåede indhegninger med græssende dyr som en begrænsning for adgangsmuligheder for at dyrke orienteringsløb. At flere andre skove i området også planlægges afgræsset, bemærkes at have en kumulativ påvirkning på mulighederne for at dyrke orienteringsløb. Respondenten ønsker, at der vælges den mindst indgribende løsning i forbindelse med opsætning af hegn.

En respondent udtrykker bekymring for større samtidige fældninger, da det forstyrrer mulighederne for adgang og besværliggør vedligeholdelse af orienteringsløbskort. Respondenten ønsker tæt samarbejde og koordinering mellem Naturstyrelsen og respondent om emnet.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen arbejder med skovgræsning jf. de anbefalinger, der er kommet fra eksterne forskere, som fastslår skovgræsning som et vigtigt virkemiddel i at understøtte biodiversiteten i de urørte skove. Naturstyrelsen understreger, at adgangsreglerne i urørt skov er uændrede, og friluftslivet således fortsat har mulighed for at færdes indenfor græsningsfolden, og at der fortsat kan søges om tilladelse til at afholde orienteringsløb, samt at ridning er tilladt i græsningsfoldene. Afhængig af de lokale forhold, antal potentielle brugere og Naturstyrelsens ressourcemæssige muligheder, kan der placeres låger og færister, hvor veje og stier møder hegnslinjen. Den konkrete placering sker fortsat gerne med hensyntagen til ønsker fra lokale brugere.

Der henvises i øvrigt afsnit 3.1.3 for en uddybning af Naturstyrelsens generelle forvaltning af græsning og friluftsliv i de kommende urørte skove.

Det må forventes, at skovbilledet vil ændre sig i løbet af naturgenopretningsperioden, og de dertilhørende orienteringskort må tilpasses løbende i takt med skovens udvikling, hvilket ikke

adskiller sig fra Naturstyrelsens hidtidige forvaltning. Naturstyrelsen udarbejder årlige hugstplaner over de bevoksninger/skove, der står over for fældninger eller afdrift i det kommende år. Naturstyrelsen er i dialog med Dansk Orienterings-Forbund ang. planlagte fældninger. Derudover kan Naturstyrelsens lokale enhed kontaktes, hvis der ønskes indsigt i planlagte fældningsaktiviteter.

Høringssvar:

En respondent ønsker, at eksisterende dræn og grøfter fortsat vedligeholdes på en måde, så omkringliggende områder ikke beskadiges.

Naturstyrelsens kommentarer:

Alle aktiviteter omkring lukning af grøfter og sløjfning af dræn bliver nøje planlagt, bl.a. for at sikre at det ikke påvirker afvandingsforhold uden for skovene. Love og regler om at modtage vand fra opstrøms naboer er stadig gældende.

4.37 Forvaltningsplan for Vandet og Kronens Hede Klitplantager

Høringssvar:

En respondent opfordrer til, at plantagen reduceres i forbindelse med et lysåbent areal ved Kronens Hede. Dette mhp. at genskabe hedelandskab, der ligger i forbindelse med de bevarede rester af hede i området.

En respondent er enig i hovedformålet om at skabe plads til udviklingen af en mere naturlig dynamik og pointerer, at respondenter ser klithabitatnaturtyperne klithede og skovklit som slutmål for de udpegede områder.

Naturstyrelsens kommentarer:

Forslaget om en udvidelse af hedearealet i Kronens Hede er bemærket. For nuværende er det ikke planen at udvide hedearealet i Kronens Hede, men pleje af det nuværende hedeareal sikres. Samtidig planlægges det at udvide den nuværende hegning på hedearealet, så der vil blive græsning på dele af det foreslåede rydningsareal. Dette vil medvirke til en mere lysåben og varieret natur på dette areal. Det pointeres samtidig, at det foreslåede rydningsareal ligger udenfor udpegning til urørt skov, og dele af det foreslåede areal er privatejede.

Det pointeres, at der i den urørte skov arbejdes med naturlige dynamikker og en generel levestedsforvaltning. Det kan derfor være svært at forudsige, hvordan udviklingen af naturtyper i udpegningsområderne bliver på sigt. Der er netop i Vandet og Kronens Hede tale om små udpegede delarealer. Naturstyrelsen er enige i, at de nævnte klithabitatnaturtyper er en del af slutmålet på en større skala, men på disse små delarealer er slutmålet svært at forudsige.

Høringssvar:

En respondent opfordrer til, at unaturlig hydrologi ikke opretholdes for at tilgodese arter indvandret nordfra og arter, der forekommer i andre egne af landet, og at en mere naturlig hydrologi bør tilgodeses for at understøtte de formål og målsætninger, der blev besluttet med etableringen af Nationalpark Thy.

Naturstyrelsens kommentarer:

Det er ikke planlagt at opretholde en unaturlig hydrologi til gavn for arter indvandret nordfra og arter, der forekommer i andre egne af landet. Naturstyrelsen er enige i, at en unaturlig hydrologi ikke skal opretholdes for at tilgodese gul nøkketunge og bjerg-dunbregne. De udpegede områder i denne plantage er små og spredte, og det er derfor begrænset, hvordan der kan arbejdes med naturlig hydrologi på disse arealer. Alle grøfter indenfor udpegningen til urørt skov henligger til forfald, mens flere grøfter tidligere også er blevet aktivt lukket. Derudover planlægges yderligere én grøftelukning.

Høringssvar:

En respondent stiller spørgsmålstegn ved afbrænding som værktøj til alene at forynge hedelyng.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen er enige i, at afbrændingen ikke alene skal ses som værktøj til at forynge hedelyngen, men som et værktøj til at skabe naturlig dynamik. For at opfylde forpligtelser til beskyttelse af heden, vil foryngelse af hedelyng dog være nødvendig i et vist omfang.

Høringssvar:

En respondent anbefaler, at Naturstyrelsen sikrer sig at indberette forekomster af arter til offentlige databaser.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen foretager løbende artsregistreringer eksempelvis ifm. § 3-besigtigelser. Sådanne registreringer inddateres til naturdatabasen og fremgår af Danmarks Miljøportal.

4.38 Forvaltningsplan for Østlolland

Høringssvar:

En respondent konstaterer, at der ikke er sikre fund af rødlistede svampe i planområdet ved Hejrede Sø. Udlæg af området til urørt skov bifaldes.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen noterer sig opbakningen og har ikke yderligere kommentarer.

4.39 Flere forvaltningsplaner i Kronjylland

Høringssvar:

En respondent ønsker, at stier frahegnes arealer med store planteædere for at bevare stiernes kvalitet og af sikkerhedshensyn for ryttere.

En respondent gør opmærksom på, at der ved smalle passager med strømhegn er risiko for, at hestene rammer stødhegnet og skaber farlige situationer. Der opfordres til sikkerhedsmæssig vedligeholdelse af hegn. Dertil ønskes stierne brede nok til, at ekvipager kan passere hinanden med god afstand til hegnet.

En respondent ønsker, at hvis færister anvendes, at de placeres så langt væk fra rideruter som muligt.

En respondent gør opmærksom på, at låger kan være en hindring, hvis de ikke er udformet og placeret mhp. passage for ekvipager. Der ønskes låger som nemt kan betjenes fra hesteryg.

Naturstyrelsens kommentarer:

I forbindelse med detailplanlægningen af græsningsfoldene er der fokus på at sikre gode muligheder for, at skovens brugere og de forskellige brugergrupper både kan passere igennem græsningsfoldene og uden om foldene, hvor det er muligt. Hegnslinjen vil f.eks., der hvor det er muligt, blive trukket væk fra skovvejene og stierne for, at sikre god plads til passage mellem områdets forskellige brugergrupper.

Der henvises i øvrigt til afsnit 3.2.3 i høringsnotatet om Naturstyrelsens generelle kommentarer til græsning og friluftsliv.

4.40 Flere forvaltningsplaner i Midtsjælland

4.40.1 Adgangsmuligheder

Høringssvar:

En respondent er bekymret for, at skovgræsning skaber utryghed blandt det generelle friluftsliv og dermed 'presser' friluftslivet ud af de statsskove, hvor der planlægges skovgræsning, hvilket medfører et øget pres på de resterende skove uden planlagt skovgræsning.

Naturstyrelsens kommentarer:

Skovgræsning opleves af nogle som negativt og begrænsende for mulighederne for friluftsliv, selvom adgangsreglerne til skovene ikke ændres. Andre frilftsbrugere vil finde, at den ændrede forvaltning giver nye og interessante naturoplevelser. Der vil fortsat være mange ruter og stier, som ikke går igennem indhegninger. Der henvises i øvrigt til afsnit 3.1.3 i høringsnotatet om Naturstyrelsens generelle kommentarer om græsning og friluftsliv.

4.40.2 Procesrelaterede emner

Høringssvar:

Flere respondenter foreslår, at Naturstyrelsen inviterer de lokale skovbrugere til dialog omkring de konkrete detaljer i forvaltningsplanerne for urørt skov i lighed med de oprindelige projekt-grupper i nationalpark-regi.

Naturstyrelsens kommentarer:

Konkret for Midtsjælland henviser Naturstyrelsen til, at der i processen for udarbejdelsen af forvaltningsplaner for de urørte skove har været mulighed for på et overordnet plan at diskutere tematiske indsatser såsom græsning og friluftsliv for de pågældende skovområder. Dette er sket på brugerrådsmøder med deltagelse af de etablerede lokale natur- og frilftsorganisationer samt på offentlige borgermøder, hvor alle er velkomne. På disse møder har Naturstyrelsen fået inputs til de påtænkte indsatser og kan varetage et overordnet hensyn til forskellige interesser i den konkrete udmøntning af forvaltningsplanerne. Derudover giver høringen mulighed for at indgive ønsker om konkrete hensyn, der bør varetages i planlægningen af urørt skov.

4.41 Flere forvaltningsplaner i Nordsjælland

4.41.1 Adgangsmuligheder

Høringssvar:

Flere høringssvar har fokus på de urørte skoves fremtidige rekreative brug samt mulighederne for friluftslivet, herunder at eksisterende ridespor, MTB-spor, stier mv. samt muligheden for fladefærdelse generelt opretholdes, og at publikumsfaciliteterne fortsat vedligeholdes og udvikles i den urørte skov. Såfremt der er behov for justeringer i spor, stier m.m. som følge af de planlagte biodiversitetsfremmende aktiviteter, ønskes, at disse spor, stier m.m. bliver omlagt.

En respondent mener ikke, at det er tilstrækkeligt præciseret, at de organiserede aktiviteter kan fortsætte efter samme praksis som hidtil.

Naturstyrelsens kommentarer:

Det fremgår af de politisk godkendte "Overordnede retningslinjer for forvaltning af urørt skov", at "infrastruktur som skovveje og faciliteter til understøttelse af friluftsliv fortsat kan udvikles og tilpasses i de udpegede urørte skove", og at Naturstyrelsen "indenfor gældende økonomiske

rammer vil have fokus på at opretholde en solid infrastruktur for friluftslivet". *Naturstyrelsen kan som hidtil fælde eller fjerne træer af hensyn til sikkerheden. De biodiversitetsfremmende aktiviteter i de urørte skove kan i nogle tilfælde føre til, at en sti, vej, spor eller en egentlig friluftsfacilitet omlægges eller flyttes, men ikke nedlægges af den årsag. Med udlæg af to naturnationalparker vil der imidlertid være behov for, at især store organiserede aktiviteter, som hidtil har fundet sted i Gribskov, flyttes til Naturstyrelsens øvrige skove på Nordsjælland.*

Det er i urørte skove muligt at få tilladelse til frilftsaktiviteter, som kræver styrelsens tilladelse, f.eks. erhvervsmæssige aktiviteter, stævnepladskrævende arrangementer mv. Tilladelse til sådanne aktiviteter vil som hidtil bero på en konkret vurdering.

Høringssvar:

En respondent opfordrer til at begrænse græsning til mindre indhegninger med hegn bestående af 1-2 glatte strømførende tråde og så vidt muligt kun anvende hjortevildt. I det omfang der græsses med husdyr opfordres der til kun at anvende sommergræsning eller gøre brug af tilskudsfodring, hvis vintergræsning er nødvendigt. Der opfordres desuden til at anvende publikumsvenlige dyr som galloway kvæg.

Naturstyrelsens kommentarer:

Græsningsmetode, valg af græsningsdyr og udformning af indhegninger er tilpasset det enkelte areals geografi, naturindhold mv. i området samtidig med, at hensyn til det lokale friluftsliv og nye oplevelsesmuligheder indarbejdes. Både friluftsliv og biodiversitet vægtes højt i de urørte skove. Inden for denne overordnede ramme søger Naturstyrelsen, at foretage en balancering af benyttelsen og beskyttelsen. Der henvises i øvrigt til afsnit 3.1.3 i høringsnotatet om Naturstyrelsens generelle kommentarer om græsning og friluftsliv.

Høringssvar:

En respondent forudsætter, at den nuværende friluftszonering opretholdes, og at stillezoner ikke udvides alene som følge af skovens udpegning som urørt skov.

Naturstyrelsens kommentarer:

Ved udarbejdelsen af Naturstyrelsens friluftszonering er det ikke en generel tendens, at stillezonerne udvides. Enkelte skove kan delvist, eller i deres helhed, være stillezone af hensyn til tilbuddet om en mere stille naturoplevelse. Den absolut største zoneringstype er friluftszonen, hvor Naturstyrelsen ønsker at give plads til mange forskellige former for friluftsliv i skovene.

Høringssvar:

En respondent ønsker, at der fortsat skal sikres plads til friluftsliv og aktiviteter tilknyttet Esrum Sø og Arresø og de sønære arealer.

Naturstyrelsens kommentarer:

I den relativt nye bekendtgørelse om færdsel på Arresø er både friluftsliv og hensynet til fuglebeskyttelsesdirektivet indarbejdet. Som beskrevet i forvaltningsplanen vil der i planperioden blive arbejdet på også at få lave en ny bekendtgørelse for færdsel og adfærd på Esrum Sø.

Høringssvar:

En respondent udtrykker bekymring for, at stier og veje forringes og bliver utilgængelige for borgere med begrænset mobilitet og funktionsnedsættelser. Det påpeges, at det er vigtigt at sikre stier, som er egnede for denne brugergruppe.

Naturstyrelsens kommentarer:

God adgang til naturen for bevægelseshæmmede borgere skabes bl.a. ved at formidle information om, hvor man kan finde lettilgængelige faciliteter og naturoplevelser. Naturstyrelsen har i

samarbejde med Danske Handicaporganisationer og Sammenslutningen af Unge med Handicap muliggjort, at man på udinaturen.dk kan finde de eksisterende, lettilgængelige naturoplevelser i de statslige naturområder. Her er det bl.a. muligt at finde ruter, der er tilgængelige for bevægelseshæmmede, f.eks. dårligt gående og kørestolsbrugere eller ruter, der ikke går igennem indhegninger med græssende dyr. Dette gælder selvfølgelig også for de områder, der udlægges til urørt skov. I Valby Hegn er der eksempelvis i samarbejde med Hjertereforeningen etableret et sundhedsspor samt adgang til shelter, som er brugervenligt for kørestolsbrugere.

4.41.2 Procesrelaterede emner

Høringssvar:

Flere respondenter mener, at der som følge af øget nedbør kan opstå behov for at samtænke søerne og de sønære arealer, og at dette bør indskrives som en mulighed i forvaltningsplanerne for hhv. Arresø og Esrum Sø.

Naturstyrelsens kommentarer:

Der er et løbende fokus på at sikre skovenes vandafledende funktion. I den forbindelse samtænkes arealerne uafhængig af arealernes opdeling i forvaltningsplanerne. Naturstyrelsen har fokus på, at skovene i de tilfælde, hvor de har en funktion som aftager af vand fra oplandet, vedbliver med at opretholde denne funktion, når skovene lægges urørt. Der er opmærksomhed på, at hydrologiprojekter kan bidrage til at tilbageholde vand i de urørte skove under regnskyld og dermed bidrage til at udjævne vandløbsstigninger nedstrøms i vandløbene, hvilket reducerer oversvømmelser.

4.41.3 Øvrige

Høringssvar:

En respondent roser Naturstyrelsen for placeringen af græsningsfoldene i de urørte skove, idet foldene som oftest er placeret, så de ikke udgør en barriere for friluftslivet.

En respondent understøtter Naturstyrelsens partnerskaber og samarbejde med de lokale kommuner og Nationalpark Kongernes Nordsjælland.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen noterer sig opbakningen og har ikke yderligere kommentarer.

4.42 Flere forvaltningsplaner i Sønderjylland

4.42.1 Adgangsmuligheder

Høringssvar:

Flere respondenter er utrygge ved at færdes i indhegninger, hvor der forekommer kvæg og argumenterer for, at det vil begrænse deres muligheder for at udfolde deres friluftsaktiviteter. Der foreslås derfor indhegninger med andre dyr, såsom får eller hjortevildt. Det bemærkes, at det er væsentligt for orienteringsløb, at der må løbes i indhegninger, at heget må passeres overalt, og at der må placeres poster inde i indhegninger.

Naturstyrelsens kommentarer:

Skovgræsning opleves af nogle som negativt og begrænsende for mulighederne for friluftsliv, selvom adgangsreglerne til skovene ikke ændres. Andre friluftsbrugere vil finde, at den ændrede forvaltning giver nye og interessante naturoplevelser. Der vil fortsat være mange ruter og stier, som ikke går igennem indhegninger.

Der er i tilblivelsen af forvaltningsplanerne for urørt skov set på, om græsning med ikke-hegnet vildt kan være helt eller delvist tilstrækkeligt f.eks. i områder med tætte bestande af kron- og/eller dådyr, da store dele af skovene allerede er påvirket af græsning af hjortevildtet. Det er dog væsentligt i den sammenhæng, at hjortevildtet generelt har andre fødepræferencer end heste og kvæg, og at adfærdsmønstret også vil være anderledes for vildt, der frit kan søge føde på tilstødende marker mv. Samtidig er der en anderledes fauna tilknyttet f.eks. gødning fra heste og kvæg ift. hjortevildt. Den bedste effekt af græsningen opnås derfor ved at have flere arter af græssende dyr på samme areal.

Naturstyrelsen understreger, at adgangsreglerne i urørt skov er uændrede, og friluftslivet således fortsat har mulighed for at færdes indenfor græsningsfolden, og at der fortsat kan søges om tilladelse til at afholde orienteringsløb i græsningsfoldene.

Der henvises til Naturstyrelsens generelle kommentarer i afsnit 3.1 om adgangsmuligheder i urørt skov.

4.42.2 Procesrelaterede emner

Høringssvar:

Flere respondenter er uforstående overfor, hvorfor det er begrænsede kategorier fra rødlisten, som bruges i artsbeskrivelserne, samt at flere nationalt anerkendte værktøjer ikke anvendes til udarbejdelse af forvaltningsplanerne.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen benytter sig i forbindelse med udførelsen af forvaltningsplanerne af indrapporterede observationsdata, der er gjort tilgængelige f.eks. via arter.dk, ligesom der foretages feltbesigtigelser, før naturgenopretningsaktiviteter gennemføres, hvis der er en risiko for at gøre skade på sjældne eller truede arter eller deres levesteder. Derudover har Naturstyrelsen interne systemer for registrerede, sårbare elementer. Under detailprojekteringen inddrages således bl.a. kendskab til artsforekomster af rødlistede, fredede og bilag IV-arter.

5. Referencer

Biodiversitetsrådet (2022): *Fra tab til fremgang – Beskyttet natur i Danmark i et internationalt perspektiv*.

Ejrnæs, R., Nygaard, B., Kjær, C., Baattrup-Pedersen, A., Brunbjerg, A. K., Clausen, K., Fløjgaard, C., Hansen, J.L.S., Hansen, M.D.D., Holm, T.E., Johnsen, T.J., Johansson, L.S., Moeslund, J.E., Sterup, J., Hansen R.R., Strandberg, B., Søndergaard, M. & Wiberg-Larsen, P. 2021. *Danmarks biodiversitet 2020 – Tilstand og udvikling*. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 270 s. - Videnskabelig rapport nr. 465. <http://dce2.au.dk/pub/SR465.pdf>

Hansen, M. D. D., 2009: *Sjældne smådyr i Favrskov Kommune*. Rapport, Naturhistorisk Museum Aarhus

Moeslund, J.E., Nygaard, B., Ejrnæs, R., Alstrup, V., Baagøe, H.J., Bell, N., Bruun, L.D., Bygebjerg, R., Carl, H., Christensen, M., Damgaard, J., Dylmer, E., Elmeros, M., Flensted, K., Fog, K., Goldberg, I., Gønget, H., Heilmann-Clausen, J., Helsing, F., Holm, M.F., Holmen, M., Jørgensen, G.P., Jorum, P., Karsholt, O., Larsen, M.N., Lissner, J., Læssøe, T., Madsen, H.B., Martin, O., Misser, J., Møller, P.R., Nielsen, O.F., Olsen, K., Sterup, J., Schmidt, H.T., Søchting, U., Teilmann, J., Thomsen, P.F., Tolsgaard, S., Vedel-Smith, C., Vesterholt, J., Wiberg-Larsen, P. og Wind, P. 2023. *Den Danske Rødliste*. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi. www.redlist.au.dk.

Møller, P. F., Heilmann-Clausen, J., Johannsen, V. K., Buttenschøn, R. M., Schmidt, I. K., Rahbek, C., Bruun, H. H., & Ejrnæs, R. (2018): *Anbefalinger vedrørende omstilling og forvaltning af skov til biodiversitetsformål*. Udarbejdet for Naturstyrelsen af Danmarks og Grønlands Geologiske undersøgelser, Københavns Universitet og Århus Universitet. GEUS rapport 2018/28. 83 s.

Naturstyrelsen (2022): *Miljørapport – Forslag til udpegning af urørt skov, fortrinsvis i Østdanmark, efter Natur- og biodiversitetspakken*. Juni 2022. <https://prodstoragehøjeringspo.blob.core.windows.net/042c4bd1-6e1d-4f10-911f-9ff762960870/Bilag%204%20Milj%C3%B8rapport.pdf>

Naturstyrelsen (2022): *Overordnede retningslinjer for forvaltning af urørt skov – i statens skove*. Oktober 2022.

Petersen, A. H., Lundhede, T., Bruun, H. H., Heilmann-Clausen, J., Thorsen, B. J., Strange, N., Rahbek, C. (2016): *Bevarelse af biodiversiteten i de danske skove: en analyse af den nødvendige indsats, og hvad den betyder for skovens andre samfundsgoder*. Center for Makroøkologi, Evolution og Klima, Københavns Universitet. https://curis.ku.dk/ws/portalfiles/portal/173017321/Petersen_2016_Bevarelse_af_biodiversiteten.pdf

Høringsnotat

59 forvaltningsplaner for urørt skov på Naturstyrelsens arealer

Maj 2025

Naturstyrelsen
Førstballevej 2
7183 Randbøl

www.naturstyrelsen.dk